

Daňové nedoplatky v České republice

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Břetislav Andrlík, Ph.D.

Autor:

Bc. Filip Kabelka

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Břetislavu Andrlíkovi, Ph.D. za odbornou pomoc, cenné připomínky a rady poskytnuté při zpracování této diplomové práce. Dále děkuji svým rodičům za trpělivost a podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovali.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Daňové nedoplatky v České republice** vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do výše jejich skutečné výše.

V Brně, dne 15. května 2015

.....
Bc. Filip Kabelka

Abstract

KABELKA, F. *Tax arrears in Czech Republic*. Diploma thesis. Brno, 2015.

This diploma thesis deals with the issue of tax arrears and recovery of tax arrears in Czech Republic. The first part is devoted to the theory of taxation, tax administration and tax execution, which is main form that is used by tax administrator to recovery of tax arrears. In this part there is also described the theory of securing tax and relations between tax arrears and criminal law. Following part is focused on analysis of tax arrears administrated by Financial Administration of the Czech Republic and the success rate of the recovery of these arrears. In this part there is also the identification of elements that influence rise and recovery of tax arrears. In the conclusion there are the recommendations given, which should reduce rise of tax arrears and increase the success rate of their recovery.

Key words

Tax administration, tax administrator, debtor, tax arrears, recovery of tax arrears, tax execution

Abstrakt

KABELKA, F. *Daňové nedoplatky v České republice*. Diplomová práce. Brno, 2015.

Diplomová práce se zabývá problematikou daňových nedoplatků a jejich vymáháním v České republice. Úvodní část práce je věnována teorii daňových systémů, správě daní a základnímu nástroji vymáhání správce daně - daňové exekuci. Další kapitoly se věnují zajištění daní a vztahu daňových nedoplatků k trestnímu právu. Následující část práce je zaměřena na analýzu vývoje kumulované výše nedoplatků evidované Finanční správou České republiky, úspěšností vymáhání těchto nedoplatků a identifikaci faktorů, které mají na vznik a vymáhání nedoplatků vliv. V závěru práce jsou na základě provedených analýz a identifikace faktorů vyjádřena doporučení vedoucí ke snížení vzniku nedoplatků a zvýšení úspěšnosti jejich vymáhání.

Klíčová slova

Správa daní, správce daně, dlužník, daňové nedoplatky, vymáhání nedoplatků, daňová exekuce

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Cíl a metodika práce	13
3	Teoretický pohled na daňový systém.....	15
4	Správa daní	19
4.1	Obecně o správě daní	19
4.2	Základní zásady správy daní	20
4.3	Fáze správy daní.....	22
5	Vymáhání daňových nedoplatků	24
5.1	Pojmy vyplývající z DŘ ve vztahu k vymáhání nedoplatků.....	24
5.2	Výzva k úhradě nedoplatku.....	26
5.3	Nařízení daňové exekuce.....	27
6	Způsoby daňové exekuce	28
6.1	Srážky ze mzdy	28
6.2	Příkázání pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb	30
6.3	Příkázání jiné peněžité pohledávky.....	31
6.4	Postižení jiných majetkových práv.....	31
6.5	Prodej movitých věcí	32
6.6	Prodej nemovitých věcí	33
7	Ustanovení DŘ vztahující se k daňové exekuci	37
7.1	Vyloučení majetku z daňové exekuce.....	37
7.2	Odklad a zastavení daňové exekuce	37
7.3	Prohlášení o majetku	38
7.4	Dražba	38
7.5	Rozvrhové řízení	39
7.6	Úrok z prodlení	40
7.7	Exekuční náklady	41
7.8	Odpis nedoplatku pro nedobytnost	42
7.9	Promlčení práva vymáhat nedoplatky	42
8	Zajištění daní	44
9	Daňové nedoplatky ve vztahu k trestnímu právu	47
10	Analýza stavu a vymáhání nedoplatků	49
10.1	Nedoplatky evidované Finanční správou.....	49
10.1.1	Analýza vývoje nedoplatků	49
10.1.2	Analýza vymáhání nedoplatků.....	54
10.1.3	Analýza využití zajišťovacích nástrojů	61
10.2	Shrnutí	63

11	Faktory ovlivňující vznik a vymáhání nedoplatků	64
11.1	Faktory ovlivňující vznik nedoplatků	64
11.1.1	Ochota daň odvést	64
11.1.2	Schopnost daň odvést	65
11.1.3	Ostatní faktory ovlivňující vznik nedoplatků	70
11.2	Faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků	72
11.2.1	Faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně dlužníka	73
11.2.2	Faktory ovlivňující vymáhání nedoplatků na straně správce daně	75
11.3	Kvantifikace vlivu faktorů ovlivňujících nedoplatky	80
11.4	Shrnutí	83
12	Diskuse a doporučení	84
12.1	Doporučení pro eliminaci vzniku nedoplatků	84
12.2	Doporučení pro zlepšení vymáhání nedoplatků	88
13	Závěr	91
	Seznam použitých zdrojů	93
	Přílohy	97

Seznam obrázků

Obr. 1: Lafferova křivka	17
Obr. 2: Dělení příslušenství daně	25
Obr. 3: Kumulovaná výše nedoplatků k 31. 12. v mld. Kč.....	50
Obr. 4: Vývoj kumulované výše nedoplatků na DPH v mld. Kč	51
Obr. 5: Vývoj kumulované výše nedoplatků na dani z příjmů PO a FO v mld. Kč	52
Obr. 6: Podíly starých a nových daní na kumulované výše nedoplatků	53
Obr. 7: Podíl kumulované výše daňových nedoplatků na daňovém inkasu v %.....	54
Obr. 8: Podíl vymáhaných nedoplatků na kumulované výši nedoplatků v %	55
Obr. 9: Úspěšnost vymáhání nedoplatků v %.....	55
Obr. 10: Absolutní výše vymáhaných a vymožených nedoplatků v mld. Kč.....	56
Obr. 11: Úspěšnost vymáhání nedoplatků jednotlivými způsoby daňové exekuce	59
Obr. 12: Úspěšnost vymáhání nedoplatků soudními exekutory v %	60
Obr. 13: Průměrná výše zajištění a zástavního práva v mil. Kč	63
Obr. 14: Platební morálka odběratelů	66
Obr. 15: Výše úvěrů poskytnutá bankami a výše úvěru se selháním v mld. Kč	67
Obr. 16: Počet prohlášených konkursů v letech 1999 – 2013.....	67
Obr. 17: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 1999 – 2013.....	68
Obr. 18: Vývoj složené daňové kvóty v letech 1999-2013	69
Obr. 19: Vývoj upravené daňové kvóty v letech 1999-2013	70
Obr. 20: Vývoj počtu evidovaných daňových subjektů v letech 1999 - 2013.....	71
Obr. 21: Výše předepsaných úroků z prodlení v letech 2009 - 2013	72
Obr. 22: Vývoj jednodenních vkladů u bank v letech 2002 – 2013	74
Obr. 23: Vývoj průměrné měsíční hrubé nominální mzdy v letech 1999 – 2013.....	75
Obr. 24: Evidenční počet zaměstnanců Finanční správy v letech 1999-2013	76
Obr. 25: Průměrný měsíční plat zaměstnanců Finanční správy	77
Obr. 26: Podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním na počtu zaměstnanců Finanční správy ..	78
Obr. 27: Míra fluktuace zaměstnanců Finanční správy.....	78
Obr. 28: Výdaje Finanční správy v letech 1999 – 2013	80

Seznam tabulek

Tab. 1: Pořadí nových daní dle kumulované výše nedoplatku k 31. 12. 2013	51
Tab. 2: Dobrovolně uhrazené nedoplatky před a po zahájení vymáhacích úkonů.....	57
Tab. 3: Vymáhané a vymožené nedoplatky daňovou exekucí v mil. Kč	58
Tab. 4: Vymáhané a vymožené nedoplatky daňovou exekucí v mil. Kč	58
Tab. 5: Vymáhané a vymožené nedoplatky soudními exekutory v mil. Kč	60
Tab. 6: Kumulovaná výše daňových pohledávek v insolvenčních řízeních a inkaso	61
Tab. 7: Využití zajištění a zástavního práva v letech 1999 až 2013.....	62
Tab. 8: Výsledky ekonometrického modelu	81

Seznam použitých zkratk

- DŘ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.
- OSŘ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- TZ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
- ZDP Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- ZOK Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.
- ZSDP Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

1 Úvod

Prakticky nikde na světě nelze nalézt fungující čistě tržní ekonomiku. Namísto tohoto extrému převládají ekonomiky smíšené, které se vyznačují souběžným fungováním soukromého a veřejného sektoru. Nejinak je tomu i v České republice, kde veřejný sektor zaujímá podstatnou část ekonomiky.

Existence veřejného sektoru zakládá potřebu zdrojů, které jsou schopny daný veřejný sektor financovat. Primárním zdrojem financování veřejného sektoru je ve všech vyspělých ekonomikách daňový systém tvořený jednotlivými daněmi. Zajištění financování veřejného sektoru prostřednictvím výběru daní je pak úkolem správy daní. Aby celý systém financování správně fungoval, existují teoretické požadavky jak na daňový systém, tak na správu daní. V praxi je však většinou nemožné těmto požadavkům plně vyhovět a objevují se tak větší či menší selhání.

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na selhání v oblasti správy daní, konkrétně na selhání v oblasti zajištění výběru daní. Správu daní má v České republice na starost Finanční správa, a to na základě zákona č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky. Finanční správa podléhá Ministerstvu financí a je tvořena Generálním finančním ředitelstvím, Odvolacím finančním ředitelstvím a finančními úřady. Primárním úkolem Finanční správy jakožto správce daně je mimo jiné vyměňování daní daňovým subjektům, zajišťování jejich včasného výběru a případně i vymáhání daní, které nebyly daňovými subjekty uhrazeny ve lhůtě jejich splatnosti. Selhání Finanční správy ve fázi vymáhání pak představuje vážný problém vedoucí ke vzniku nedoplatků a růstu jejich evidované výše, což má za následek ohrožení financování veřejného sektoru.

Selhání správce daně při výběru daní je v současné době velmi aktuální téma. Ke konci roku 2013 činila celková kumulovaná výše nedoplatků evidovaná Finanční správou 148,9 mld. Kč a od roku 2009 vzrostla o více než 51 %. Zároveň roste podíl kumulované výše nedoplatků vůči daňovému inkasu, což je taktéž negativní a značí to rychlejší růst nedoplatků než celkového daňového inkasa. Úspěšnost vymáhání nedoplatků se již od roku 2002 pohybuje pod úrovní 10 % a v roce 2013 dosáhla úrovně pouze 6,7 %. Z pohledu zajištění výběru daní se jedná o velmi špatné výsledky, které by měly být vzhledem k neustálému tlaku na plnění veřejných rozpočtů co nejrychleji zlepšeny.

Vymáhání nedoplatků představuje velmi složitý proces ovlivněný množstvím faktorů, které znemožňují jednoduché řešení zmíněných problémů. Základní předpis, který upravuje správu daní a zároveň i vymáhání nedoplatků, je zákon č. 280/2009 Sb. daňový řád. Ten od 1. 1. 2011 nahradil zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků a určuje pravomoc a postup správce daně při vymáhání nedoplatků prostřednictvím daňové exekuce.

Daňová exekuce dává Finanční správě rozsáhlé prostředky, kterými může postihnout dlužníka v případě neuhrazení daní v době jejich splatnosti. Problematické ve vztahu k daňové exekuci je zejména určení rozsahu pravomocí Finanční správy tak, aby měla dostatek prostředků k postižení dlužníka, ale zároveň aby nedocházelo ke zneužívání jejího postavení. Na druhé straně si musí být dlužník vědom toho, že v okamžiku, kdy neuhradí daň v době její splatnosti, je Finanční správa coby správce daně schopna rychle zakročit a k úhradě daně dlužníka donutit.

Přestože zákonná úprava dává správci daně rozsáhlé možnosti, co se vymáhání nedoplatků týká, stále existuje velké množství faktorů, které mají na nedoplatky vliv a správce daně je nemůže přímo ovlivnit.

Ačkoliv nedoplatky na daních představují významný problém s podstatným dopadem na financování veřejných rozpočtů, mnohem více pozornosti je v současné době věnováno jiným problémům, např. daňovým únikům.

2 Cíl a metodika práce

Cílem diplomové práce je vymezit možnosti správce daně v oblasti vymáhání daňových nedoplatků, analyzovat vývoj daňových nedoplatků a úspěšnost jejich vymáhání v čase, identifikovat a popsat faktory mající vliv na vznik a úspěšnost vymáhání daňových nedoplatků, kvantifikovat tyto vlivy pomocí ekonometrických modelů a na základě identifikace a kvantifikace vlivů navrhnout opatření, která budou mít v konečném důsledku vliv na snížení výše evidovaných nedoplatků a zvýšení úspěšnosti jejich vymáhání.

Stanovený cíl diplomové práce lze rozdělit na několik dílčích cílů. Prvním dílčím cílem vedoucím ke splnění hlavního cíle diplomové práce bude deskripce právní úpravy ovlivňující možnosti správce daně daňové nedoplatky vymáhat se zaměřením na daňovou exekuci jakožto hlavní nástroj vymáhání správce daně. Druhým dílčím cílem bude provedení analýzy vývoje daňových nedoplatků evidovaných Finanční správou České republiky. Součástí tohoto dílčího cíle bude vedle analýzy vývoje daňových nedoplatků taktéž provedení analýzy vymáhání nedoplatků Finanční správou České republiky. Třetím dílčím cílem bude identifikovat a popsat faktory mající vliv na vznik a vymáhání daňových nedoplatků a zároveň pomocí ekonometrických modelů tento vliv kvantifikovat. Čtvrtým dílčím cílem pak bude navrhnout opatření, jejichž aplikace povede k redukci vzniku daňových nedoplatků a zlepšení vymáhání nedoplatků Finanční správou České republiky.

Metodika práce odpovídá výše stanovenému cíli. V první řadě tedy bude prostudována odborná literatura zaměřená na teoretické fungování daňových systémů a správu daní. V návaznosti budou prostudovány základní zákonné normy ovlivňující možnost působení správce daně v oblasti vymáhání nedoplatků. Jako hlavní zdroj informací bude sloužit procesní předpis pro správu daní, zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád. U něj bude provedena komparace s předcházející právní úpravou – zákonem č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků a budou identifikovány základní rozdíly. Práce bude vycházet z právní úpravy k 1. 1. 2015.

Pro provedení analýzy vývoje a vymáhání daňových nedoplatků Finanční správou České republiky bude nutné získat potřebná data. Jako zdroj budou sloužit mimo jiné výroční zprávy Finanční správy České republiky a Informace o činnosti Finanční správy České republiky. Analýza vývoje a vymáhání daňových nedoplatků bude provedena za období 1999 – 2013. Na základě provedené analýzy bude zhodnocen vývoj nedoplatků a činnost Finanční správy České republiky v oblasti jejich vymáhání v čase.

Pomocí metody indukce budou identifikovány faktory, které mají vliv na vznik daňových nedoplatků a úspěšnost jejich vymáhání. Tyto faktory budou klasifikovány dle různých hledisek. U vzniku nedoplatků budou faktory klasifikovány dle schopnosti a ochoty daň hradit, u vymáhání nedoplatků pak podle toho, zda ovlivňují vymáhání na straně dlužníka nebo správce daně. Vliv kvantifikovatelných faktorů ovlivňujících jak vznik nedoplatků, tak jejich vymáhání, bude vyjádřen v rámci ekonometrických modelů. Před sestavením

ekonometrických modelů budou stanoveny hypotézy ohledně očekávaných vlivů identifikovaných faktorů. Následně bude provedena komparace výsledku ekonometrických modelů se stanovenými hypotézami. Sestavené ekonometrické modely budou v souladu s předpoklady klasického regresního modelu a jejich výsledky budou sloužit jako podklad pro výsledná doporučení.

Závěrečné doporučení bude představovat klíčovou část diplomové práce. Doporučení budou opět klasifikována dle toho, zda se týkají zabránění vzniku daňových nedoplatků nebo zda se jedná o doporučení mající za cíl zvýšit úspěšnost vymáhání daňových nedoplatků.

3 Teoretický pohled na daňový systém

Daně představují nezbytný základ jakékoliv formy organizace lidské společnosti. Zmínky o daních lze nalézt již v dávné historii a daně samotné, i když již v jiné podobě, mají své podstatné místo v lidské společnosti i dnes. Jeden z odkazů v Bibli poukazuje na to, že by mělo docházet k přerozdělování, a část úrody (jedna desetina – desátek) by měla být odvedena pro potřeby církve, což již lze považovat za formu zdanění. Pro období středověku je pak charakteristická naturální forma zdanění, kdy šlechta vyžadovala po svých rolnících, aby strávili část týdne prací na jejich majetku (Stiglitz, 1997).

I moderní ekonomiky založené na souběžném působení soukromého a veřejného sektoru musí být nějakým způsobem financovány. Čím větší veřejný sektor je, tím větší jsou nároky na financování. Velikost veřejného sektoru se odlišuje podle zemí a je determinována mnoha faktory, cílem veřejného sektoru je pak poskytovat veřejné statky – tedy statky, které není soukromý sektor schopen zabezpečit. Tyto statky mohou být poskytovány buď bezplatně, nebo za částečnou úhradu. Hlavními typy zdrojů, kterými je financován veřejný rozpočet, tvoří daně, poplatky a případně půjčky, přičemž daně tvoří obecně největší část příjmů (Tománek, 2013).

Daň je definována jako „*povinná, nenávratná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu. Je to platba neúčelová a neekvivalentní. Daň se pravidelně opakuje v časových intervalech (např. každoroční placení daně z příjmů) nebo je nepravidelná a platí se za určitých okolností např. při každém převodu nemovitosti* (Kubátová, 2010, str. 15). Neúčelovostí se v případě této definice rozumí to, že konkrétní daní není financován konkrétní vládní výdaj. Neekvivalentnost pak znamená, že neexistuje nárok na protihodnotu ve výši odpovídající platbě (Kubátová, 2010). Nenávratnost představuje hlavní rozdíl mezi daní a půjčkou, kdy v případě půjčky dochází po čase ke vrácení majetku (Vančurová, 2012). Mezi daně jsou řazena také cla, protože také odpovídají výše zmíněné definici - jedná o povinné neúčelové platby do státního rozpočtu placené nepravidelně, za které není ekvivalentní protiplnění (Kubátová, 2010).

Daňová teorie rozlišuje mezi daní, poplatkem a půjčkou. Poplatek, na rozdíl od daně definované výše, představuje platbu za poskytované služby veřejným sektorem. Hlavní znakem poplatku je, že je dobrovolný a také účelový. Půjčka potom představuje návratnou nepovinnou platbu, která může mít účelový nebo neúčelový charakter. Zároveň je ekvivalentní, na rozdíl od poplatku (Kubátová, 2005). Veřejným rozpočtem je pak chápán jak ten nejznámější rozpočet, tedy státní, tak i ostatní rozpočty na ostatních úrovních státní správy a rozpočty měst a obcí. V České republice pak patří mezi veřejné fondy taky fondy zdravotních pojišťoven, tzn., že příspěvky placené na zdravotní pojištění lze považovat taktéž za daně (Kubátová, 2005).

Postupným zaváděním jednotlivých daní se začaly utvářet celé daňové systémy. Vzhledem k tomu, že špatně zavedené daně mohou způsobovat celou řadu ekonomických problémů, byly stanoveny základní daňové principy. V rámci daňové teorie se daňovými principy obecně rozumí požadavky na správný daňový systém, tedy takový systém, který má minimální negativní dopad na

ekonomickou aktivitu. V souvislosti s tímto vyvstávají dvě otázky, a to, co je považováno za „správný“ daňový systém, protože pohled správnost daňového systému je velmi subjektivní, a pak také otázka, jaké daňové principy by tento systém měly tvořit. Zatímco ohledně správnosti daňového systému shoda mezi ekonomy nepanuje, na daňových principech se současní ekonomové relativně shodují a za základní považují:

- princip spravedlnosti;
- princip efektivnosti (Hamerníková a Maaytová, 2007).

Princip spravedlnosti říká, že by výše daní, kterou subjekt přispívá prostřednictvím daní na veřejné potřeby, měla odpovídat jeho možnostem a zároveň i užitku, kterého se mu následně dostane z veřejných zdrojů. Z tohoto tedy vyplývá, že subjekt by neměl platit na daních víc, než je schopen zaplatit a zároveň dva subjekty, které mají stejně, by měly i stejně odvádět. Problém spojený s tímto principem je zejména v tom, že lze jenom těžko porovnávat, kdy mají oba subjekty stejně (Vančurová, 2012). Ve vztahu k užitku by pak neměl subjekt na daních odvádět víc ani méně, než získává z veřejných zdrojů (Jackson a Brown, 2003).

Princip daňové efektivnosti je potom spojen s co nejmenším narušováním tržních vztahů. Povinnost subjektu zaplatit daň vede ke snížení jeho užitku, přičemž toto snížení užitku je obvykle větší než přínos daně do veřejného rozpočtu. Hlavním požadavkem daňové efektivnosti je tedy minimalizovat rozdíl mezi snížením užitku a výnosem veřejného rozpočtu. S daňovou efektivností je také spojen pojem nadměrné daňové břemeno. Tím je rozuměna situace, kdy stanovená daň snižuje užitek, ale neznamená výnos veřejného rozpočtu (Vančurová, 2012).

Dle názorů dalších ekonomů a sociálních filozofů by měl správný daňový systém splňovat také tyto požadavky:

- výnos z daní by měl být dostatečný;
- daňové zatížení by mělo být rozloženo rovnoměrně;
- výběr daní by měl probíhat tak, aby byly minimalizovány zásahy do ekonomických rozhodnutí (při předpokladu efektivně fungujících trhů);
- náklady na správu daňového systému by měly být co nejmenší, daňová správa by měla být jednotná a celý daňový systém by měl být pro plátce srozumitelný.

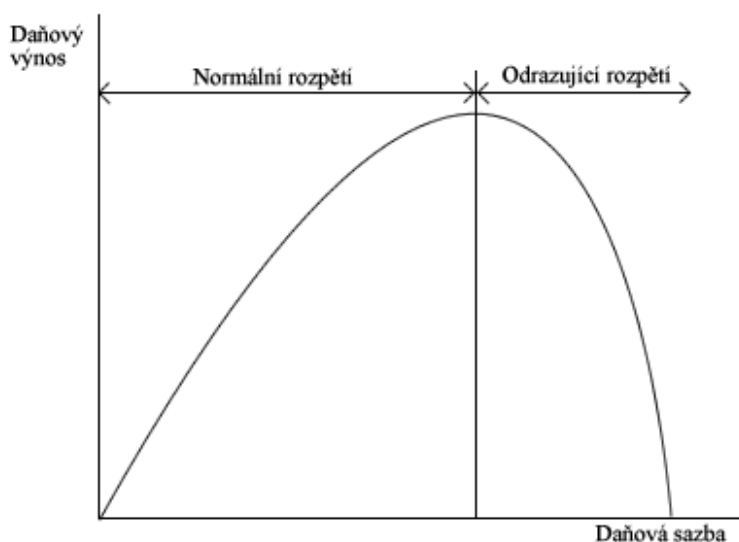
Tento výčet samozřejmě nezahrnuje všechny požadavky na správný daňový systém. V praxi také není většinou možné splnit všechny požadavky zároveň, protože úspěšné dosažení jednoho může znamenat znemožnění dosažení jiného. Výsledný daňový systém pak představuje určitou formu kompromisu (Musgrave a Musgrave, 1994).

Pro veřejný sektor je typická jeho vlastnost neustále se rozrůstat, což vytváří silný tlak na daňový systém, po kterém je požadováno, aby financování zajistil. Zavádění nových či zvyšování již platných daní pak představuje nejjednodušší cestu, jak požadovaného výsledku dosáhnout. Neustálé zvyšování daňové zátěže však není prakticky možné, protože daňový systém významně ovlivňuje výkonnost ekonomiky. V daňové teorii jsou definovány dvě hranice zdanění,

jejichž překročení má negativní vliv na výkonnost ekonomiky, a to ekonomická hranice zdanění a psychologická hranice zdanění.

Ekonomická hranice zdanění představuje hranici, do které může být zdaňováno bez obav z možnosti, že by došlo k újmě na výkonnosti ekonomiky dané země. Z teoretického hlediska je maximální hranicí zdanění objem hrubého domácího produktu. V tomto případě by došlo k tomu, že všechno, co bylo za dané období vyprodukováno, by bylo zpět odčerpáno v rámci daní. Ekonomická hranice zdanění je ovlivňována mnoha faktory, jako jsou například úroveň ekonomiky, rozvoj světového obchodu nebo ekonomická strategie vlády. Úroveň zdanění, při které jsou maximalizovány příjmy z daní, je vysvětlována Lafferovou křivkou (Široký, 2008).

Zkoumání vztahu mezi výší důchodového zdanění a daňovými příjmy, respektive myšlenkou, že snížení důchodového zdanění může vést ke zvýšení daňových příjmů, se zabýval již Adam Smith v Pojednání o podstatě a původu bohatství národů. Konkrétně byla však tato myšlenka vyjádřena až v roce 1844 Julesem Dupuitem: „*Je-li daň postupně zvyšována od nuly až k bodu, kde se stává odrazující, je její výnos nejdříve nulový, potom roste po malých stupních, až dosáhne maxima, a potom postupně klesá, až je opět nulový*“ (Jackson a Brown, 2003). Na toto navázal o něco později Arthur Laffer a vyjádřil tento vztah pomocí funkce – Lafferovy křivky. Ta je zobrazena na Obr. 1. Na vodorovné ose je vyznačena daňová sazba, na vertikální ose potom výše daňového výnosu. Lafferova křivka začíná v počátku, kdy je daňová sazba i daňový výnos nulový. Křivka narůstá až do bodu svého maxima a pak opět klesá k vodorovné ose. Křivka bývá rozdělována na dvě oblasti, a to na normální rozpětí a odrazující rozpětí. Odrazující rozpětí bývá taky často označováno jako „zakázaná zóna“. (Jackson a Brown, 2003) Bod rozdělující křivku na normální rozpětí a odrazující rozpětí je pak nazýván Lafferův bod.

Obr. 1: Lafferova křivka

Zdroj: Jackson a Brown (2003, str. 512)

Z grafického vyjádření je patrná vzájemná závislost mezi výší daňových příjmů a výší sazby daně. Z toho je možno odvodit závěr, že:

- při rozdílných sazbách daně lze dosáhnout na stejnou výši daňových výnosů;
- výše daňových výnosů roste se zvyšující se sazbou daně, ale pouze do Lafferova bodu a od této hranice daňové výnosy klesají i přes stále rostoucí sazbu daně (Puchinger, 2006).

Psychologická hranice zdanění představuje individuální hranici každého ekonomického subjektu. Pokud zdanění nepřesahuje tuto hranici, není buď vnímáno vůbec, popřípadě vnímáno je, ale nevyvolává daňový odpor. Jestliže je však tato hranice překročena, může v konečné fázi vést až k daňovému úniku. Mezi hlavní aspekty ovlivňující psychologické aspekty zdanění patří subjektivní daňové zatížení a daňová mentalita národa (Široký, 2008). Vliv na psychologickou hranici zdanění má také daňová morálka, která je ovlivněna efektivností veřejného sektoru. Daňoví poplatníci mají tendenci odvádět daně ve správné výši výměnou za odpovídající poskytování veřejných služeb. Na psychologickou hranici zdanění má vliv také vztah mezi daňovým subjektem a správcem daně. Pokud správce daně spolupracuje s daňovým subjektem jako se sobě rovným partnerem, lze očekávat ze strany daňového subjektu mnohem větší míru ochoty spolupracovat a odvádět daň v příslušné výši (Schneider a Williams, 2013).

4 Správa daní

Obsahem této kapitoly jsou základní informace o správě daní a popis základních zásad správy daní vyplývajících z DŘ. Závěr kapitoly se pak věnuje jednotlivým fázím správy daní. Tato kapitola ve své podstatě popisuje správné fungování správy daní tak, jak vychází z teoretických konceptů.

4.1 Obecně o správě daní

Úvahám o správě daní se věnovali již ekonomové v dávných dobách. Adam Smith se již před více než dvěma sty lety věnoval vhodným způsobům vybírání daní. Jeho úvahy se týkaly jak daňových subjektů, tak i státu. Od daňového subjektu by, podle něj, měly být daně vybírány v době, kdy se mu to nejvíc hodí a způsobem, který bude daňový subjekt co nejméně omezovat. Dobou, kdy se to daňovému subjektu hodí, je myšleno zejména to, aby byly daně vybírány v době, kdy daňový subjekt má prostředky, aby je mohl uhradit. Omezováním se zde pak rozumí skutečnost, že daňový subjekt je nejen zatěžován výší daně, kterou musí odvést, ale také množstvím povinností, které jsou se správou daní spojeny. Stát by měl podle Adama Smitha stanovit taková pravidla, které mu umožní daně vybírat co nejefektivnějším způsobem, zároveň by však měl mít k dispozici i prostředky pro případné vynucení výběru. Správa daní by pak měla respektovat požadavky obou stran a nacházet optimální variantu, která umožní včasný výběr ve správné výši při minimální zátěži daňových subjektů.

V současné době se správou daní obecně rozumí pravidla, která upravují jednání ekonomických subjektů při správě daní a vymezují jejich práva a povinnosti. Pro činnost správce daně pak někdy bývá používán pojem daňová administrativa (Vančurová a Láchová, 2012).

Správou daní, tak jak je definována v DŘ a jak ji nejčastěji definují i autoři zabývající se touto tematikou, „*se rozumí postup, jehož cílem je správné zjištění a stavení daní a zabezpečení jejich úhrady*“ (Vančurová a Boněk, 2011, str. 21). Pod pojmem postup je pak zahrnuto co nejširší spektrum činností vykonávaných při správě daní. Jedná se zejména o následující činnosti:

- vyhledávání daňových subjektů;
- vyměřování daní těmto subjektům;
- přijímání plateb daní;
- vymáhání, pokud není daňový subjekt ochoten dobrovolně vyměřené daně uhradit.

Nezbytnou součástí moderní správy daní je i mezinárodní spolupráce vyplývající z důvodu postupující globalizace. Spolupráce probíhá zejména na základě mezinárodních smluv a dalších zákonů, jako jsou například zákon o mezinárodní pomoci při správě daní a zákon o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek. Mezinárodní spolupráci správců daně upravují nejenom předpisy Evropské unie, ale také je koordinována

dalšími institucemi, např. organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), nebo Světovou obchodní organizací (Vančurová a Boněk, 2011).

4.2 Základní zásady správy daní

Základní zásady správy daní upravují aplikaci a interpretaci DŘ, kterým se správa daně řídí. V případě, že by správce daně porušil některou ze zásad správy daní, znamenalo by to významnou vadu na daňovém řízení, přičemž podaná žaloba by mohla v konečném důsledku vést až k podání kasační žaloby před Nejvyšším správním soudem. Nejvýznamnější zásady upravující činnost správních orgánů uvádějí následující odstavce.

Zásada zákonnosti představuje jednu ze základních zásad a je podmínkou pro činnost ve veřejné správě. Postup správce daní při správě daní musí být v souladu se všemi platnými zákony a jinými právními předpisy. Dle této zásady uplatňuje správce daně svoji pravomoc pouze k těm účelům, k nimž mu byla zákonem nebo na základě zákona svěřena a v rozsahu, v němž mu byla svěřena. Tato zásada je také vyjádřením ústavní zásady, ze které vyplývá, že daně a poplatky mohou být ukládány pouze na základě zákona, a že práva a povinnosti daňových subjektů nejsou dána jenom zákony, ale mohou vyplývat i z dalších součástí právního řádu České republiky, jako jsou například mezinárodní smlouvy.

Zásada ochrany práva a právem chráněných zájmů říká, že správce daně vyžaduje při plnění povinností jen takové prostředky, které umožňují dosáhnout cíle správy daní a při tom co nejméně zatěžují daňové subjekty a třetí osoby.

Dle **zásady rovnosti** mají osoby zúčastněné na správě daní rovná procesní práva a povinnosti. Subjekty zúčastněné na správě daní vzájemně spolupracují se správcem daně a ten jim umožní uplatňovat jejich práva. V souvislosti s výkonem správy jim správce daně poskytuje poučení o jejich právech a povinnostech, pokud to je v dané situaci nezbytné, nebo pokud to vyžaduje zákon. Procesní rovnosti mezi osobami zúčastněnými na správě daní je dosaženo zejména tím, že jim správce daně stanoví stejné povinnosti a poskytne stejná práva.

Zásada součinnosti vyjadřuje povinnost správce daně spolupracovat s daňovým subjektem a opačně povinnost daňového subjektu spolupracovat se správcem daně. V případě, že ta zásada není respektována ze strany daňového subjektu, může mu být uložena pořádková pokuta.

Ze **zásady vstřícnosti a slušnosti** vychází předpoklad, že správce daně a úřední osoby budou mít k zúčastněným osobám tzv. klientský přístup. V případě, že dochází k porušení této zásady, mají zúčastněné osoby možnost podat stížnost proti chování jednotlivých úředních osob. Správce daně je povinen dle zákona vycházet zúčastněným při správě daní vstřícně a úřední osoby jsou povinny se při správě daní vyvarovat nezdvořilostí.

Zásada rychlosti řízení přikazuje úřední osobě zvolit takový postup, který bude bez zbytečných průtahů. Ochrana daňového subjektu je pak zakotvena v ustanovení o ochraně před nečinností.

Zásada hospodárnosti a procesní ekonomie ukládá správci daně povinnost postupovat tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady. Z této zásady vyplývá, že správce daně může za účelem hospodárnosti provádět úkony pro různá řízení společně.

Ze **zásady volného hodnocení důkazů** vyplývá, že povinností správce daně je zkoumat předložené důkazní prostředky takovým způsobem, aby se prokázal skutkový stav řešené věci. Správce daně není vázán žádnými pravidly při hodnocení předložených nebo vyžádaných důkazů, pokud jde o míru důkazů, která je potřeba na prokázání určité skutečnosti, nebo o míru jejich věrohodnosti. Hodnocení by mělo dle této zásady probíhat na základě volného uvážení správce daně. Jednotlivé důkazy jsou správcem daně posuzovány jak jednotlivě každý sám, tak dohromady v jejich vzájemné souvislosti.

Ze **zásady legitimního očekávání** vyplývá, že správce daně dbá zejména na to, aby při rozhodování ve stejných nebo podobných případech nedocházelo k neodůvodněným rozdílům.

Materiální zásada pravdy je v daňovém řízení uplatňována tím, že je správcem daně zjišťován skutečný obsah právního úkonu. Správce daně nese důkazní břemeno. Zásada materiální pravdy je zásadou, která vyjadřuje požadavek daňového řízení na vysokou hodnotu pravdivosti, objektivitu a spravedlnosti při rozhodování. Způsob, jaký správce daně využije k zjištění skutečného stavu věci a rozsah, v jakém bude skutečný stav zjišťován, závisí jen a pouze na něm, nicméně jeho povinností je zjistit všechny okolnosti nezbytné pro ochranu veřejného zájmu. Např. jestliže má být nějakému subjektu uložena z moci úřední povinnost, je povinností správního orgánu zjistit všechny rozhodné informace bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch subjektu, jemuž je povinnost ukládána.

Ze **zásady neveřejnosti správy daní a zásady mlčenlivosti** vyplývá, že jednání v rámci správy daní je neveřejné a všechny osoby, které se správě daní účastní, mají povinnost zachovávat mlčenlivost o všem, co se dozvěděli. V rámci zásady neveřejnosti může být udělena výjimka v případě, že daňový subjekt požaduje po správci daně, aby se jednání zúčastnila osoba, která není daňovým subjektem a jednáním není nijak dotčena. O účasti jiné osoby na správě daní sepisuje správce daně protokol. Povinnost mlčenlivosti se v tomto případě vztahuje i na tyto osoby. Na informace získané od zahraničních berních správ se zásada mlčenlivosti vztahuje v takovém rozsahu, v jakém je v zemi původu.

Zásada oficiality vyjadřuje povinnost správce daně zahájit řízení z moci úřední v případě, že daňový subjekt nesplnil svoji povinnost řádně, nebo v případě, že ji nesplnil vůbec.

Zásada vyhledávací vyjadřuje povinnost správce daně neustále vyhledávat a zjišťovat, zda daňový subjekt splnil zákonné podmínky pro vznik a existenci daňové povinnosti. Jestliže správce daně zjistil, že taková skutečnost nastala, je povinen učinit nezbytné kroky ke správě daní.

Zásada shromažďování údajů při správě daní upravuje rozsah, ve kterém je správce daně oprávněn shromažďovat údaje při správě daní. Správce daně by měl dle této zásady shromažďovat informace pouze v nezbytném rozsahu (Sciskalová, 2011).

4.3 Fáze správy daní

Správa daní byla definována již výše v textu. Nyní je nutné pro upřesnění ještě rozlišit mezi správou daní a daňovým řízením. Daňové řízení je upraveno v § 134 DŘ, ale není zde přesná definice tohoto pojmu. Dle příslušných ustanovení se skládá z dílčích řízení, ve kterých jsou vydávána jednotlivá rozhodnutí. Dílčím řízením se pak v DŘ rozumí řízení nalézací, řízení při placení daní a řízení o mimořádných opravných a dozorčích prostředcích proti jednotlivým rozhodnutím vydaným v rámci daňového řízení. Hlavní rozdíl mezi správou daní a daňovým řízením tedy spočívá v tom, že pod správu daní spadá v porovnání s daňovým řízením mnohem více činností.

Správu daní lze rozdělit na jednotlivé fáze následovně:

- registrační řízení;
- nalézací řízení;
- placení daní;
- vymáhání daní.

Registračním řízením se rozumí ta část správy daní, která předchází okamžiku, kdy je daň stanovována. Nejdůležitějším úkonem této fáze je registrace daňových subjektů. Všechny subjekty, které získaly oprávnění k podnikatelské činnosti, jsou povinni se zaregistrovat podáním přihlášky k registraci. Na základě přihlášky pak přidělí finanční úřad subjektu daňové identifikační číslo (DIČ), kterým se subjekt prokazuje a slouží jako jednoznačný identifikátor při jednání se správcem daně. V průběhu své existence je subjekt povinen aktualizovat u správce daně informace uvedené v registraci a také mu oznamovat ukončení činnosti nebo zánik daňové povinnosti.

Nalézací řízení je fáze, ve které je stanovována výše daně. Nalézací řízení lze dále rozdělit na fázi vyměřovací a fázi doměřovací. Ve fázi vyměřovací dochází ke stanovení výše daně a tato fáze probíhá vždy. Naproti tomu doměřovací řízení představuje spíše speciální část řízení, ke kterému dochází pouze v případech, kdy je nutné upravit již stanovenou daň.

Daňový subjekt je ze zákona povinen spolupracovat se správcem daně při vyměrování daně. Informace důležité pro vyměření jsou správci daně poskytovány daňovým tvrzením. K podání daňového tvrzení má pak subjekt zákonem stanovenou lhůtu.

Placení daní představuje fázi, ve které je daňový subjekt povinen daň uhradit. Pro jednotlivé daně jsou stanoveny lhůty splatnosti, přičemž obvykle bývají tyto lhůty, pokud to není jiným zvláštním daňovým zákonem stanoveno jinak, shodné s lhůtami pro podání daňového tvrzení. Pokud není subjekt schopen daň uhradit, může v zákonem stanovených případech správce daně na žádost

dlužníka s daní posečkat, případně může také povolit splátky daně. Součástí placení daní a mezi platební povinnosti daňových subjektů patří i odvádění záloh na daň podle zákonem stanovených pravidel. Daňový subjekt může využít pro placení daně jak převod z účtu, tak i platbu v hotovosti, případně poštovní poukázkou. Přijaté úhrady jsou správcem daně evidovány na osobním účtu daňového subjektu na účtu příslušné daně. Pro případ, že by daňový subjekt měl několik splatných částek daně a správci daně nebylo známo, o jakou úhradu daně se jedná, existují závazná pravidla vyplývající z DŘ upravující postup správce daně. Dle tohoto ustanovení se platba daně použije nejprve na:

- nedoplatky na dani a splatnou daň;
- nedoplatky na příslušenství daně;
- na vymáhané nedoplatky na dani;
- na vymáhané nedoplatky na příslušenství daně.

Z výše uvedeného vyplývá, že úhrada daně má vždy přednost před úhradou příslušenství daně. Při placení daní může dojít také k situaci, že daňovému subjektu vznikne přeplatek na dani. Ten může být využit buď na úhradu nedoplateků na dani, případně může být vyžádán na úhradu daně u jiného správce daně. Jestliže nemá daňový subjekt žádný nedoplatek, stává se přeplatek vratitelným a daňový subjekt může požádat o jeho vrácení (Vančurová a Láchová, 2012).

Vymáhací řízení představuje poslední fázi správy daní, ke které však, ve většině případů, nedochází. Správa daní obecně vychází z předpokladu, že daňové subjekty dostojí své povinnosti a daně, případně zálohy nebo splátky daně, uhradí. K tomuto také u většiny daňových subjektů dochází, nicméně existují i daňové subjekty, které nejsou dobrovolně ochotny daň uhradit v zákonném termínu a proto musí správce daně disponovat dostatečně účinnými nástroji, aby daňový subjekt k úhradě donutil (Vančurová a Boněk, 2011). Konkrétní nástroje, kterými disponuje správce daně dle DŘ, budou podrobně popsány v následujících kapitolách.

5 Vymáhání daňových nedoplatků

Konkrétní podoba vymáhání daňových nedoplatků závisí na dané situaci. Správce daně má možnost nedoplatek vymáhat sám daňovou exekucí, nebo prostřednictvím soudu či soudního exekutora (Exekutorská komora České republiky, 2012). Další možností, jak nedoplatek vymáhat, je pak přihlášení daňového nedoplatku do insolvenčního řízení nebo do veřejné dražby. Hlavní rozdíl mezi jednotlivými vymáháními spočívá v postavení správce daně. Pokud by byly daňové nedoplatky vymáhány prostřednictvím soudu, soudního exekutora, přihlášením do insolvenčního řízení nebo ve veřejné dražbě, správce daně by vystupoval pouze v pozici věřitele. Pokud by však správce daně vymáhal daňový nedoplatek sám prostřednictvím daňové exekuce, dochází ke změně jeho postavení, a v rámci vymáhání vystupuje jako exekuční orgán (Boráková, 2011). Z důvodu, že daňová exekuce představuje nejefektivnější způsob vymáhání, a tudíž správcem daně preferovaný, bude se další text věnovat pouze tomuto způsobu vymáhání.

Při volbě způsobu vymáhání daňových nedoplatků má správce daně za povinnost dle § 175 odst. 2 vzít v potaz také výši nákladů spojených s vymáháním. Dle tohoto ustanovení náklady, které bude muset daňový subjekt uhradit, nesmí být ve zjevném nepoměru k výši nedoplatku. Exekučním nákladům bude dále věnována samostatná podkapitola.

5.1 Pojmy vyplývající z DŘ ve vztahu k vymáhání nedoplatků

Než bude pozornost věnována přímo vymáhání nedoplatků, je nutno na začátek vymežit několik základních pojmů důležitých pro vysvětlení problematiky v dalších částech této práce, což je obsahem této podkapitoly. Definice pojmů vychází ze základního procesního předpisu – zákonu č. 280/2009 Sb., daňového řádu.

Daňový subjekt vymezuje § 20 DŘ. Dle příslušných ustanovení je daňovým subjektem osoba, která je za daňový subjekt označena zákonem, popřípadě osoba, která je zákonem označována jako poplatník nebo plátce daně. V DŘ je pojem daňový subjekt vymezen obecněji, než tomu bylo v ZSDP. Předpokládá se, že vymezení je konkrétně upraveno v jednotlivých hmotně-právních daňových zákonech (Kopřiva a Novotný, 2013).

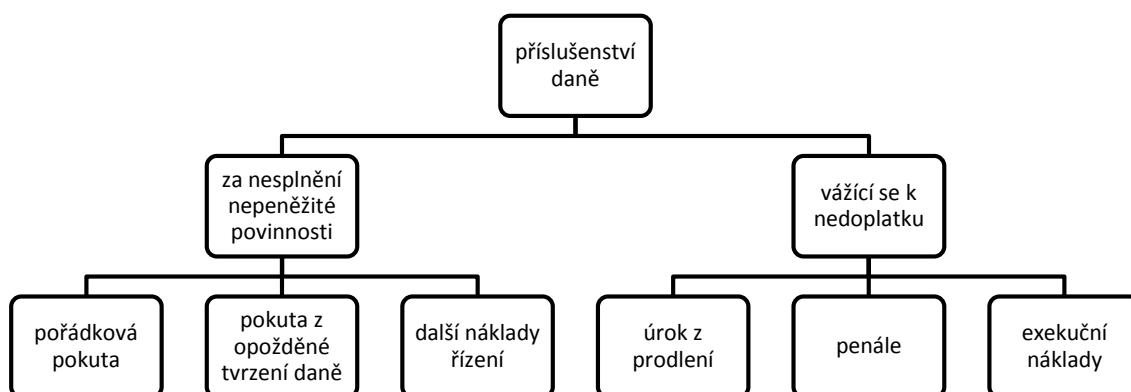
Správce daně je vymezen v § 10 DŘ. Správcem daně je dle tohoto paragrafu správní nebo jiný státní orgán, dále v DŘ vymezen jako „orgán veřejné moci“, v rozsahu, v jakém mu je zákonem nebo na základě zákona svěřena působnost v oblasti správy daní. Pro účely DŘ se správcem daně rozumí orgán moci výkonné, orgán územního samosprávného celku, jiný orgán a právnická nebo fyzická osoba, pokud vykonává působnost v oblasti veřejné správy. Z tohoto ustanovení vyplývá, že vedle standardních orgánů jako jsou například orgány Finanční správy České republiky, mohou mít postavení správce daně i jiné

orgány v situacích, kdy zákon stanoví procesní postup při správě dalších peněžitých plnění nebo jejich placení podle zákona upravujícího správu daní. Může se tedy jednat i například o soudy v rámci agendy soudních poplatků (Kopřiva a Novotný, 2013). Pro účely této práce bude správcem daně myšlena výhradně Finanční správa České republiky.

Třetí osoby jsou dle § 22 DŘ osoby jiné než daňový subjekt, které mají práva a povinnosti při správě daní nebo jsou jejich práva správou daní dotčena. Změnou oproti ZSDP je, že třetí osoby jsou vymezeny negativně. ZSDP třetí osoby taxativně vyjmenovával, což přinášelo problémy v okamžiku, kdy se jednání měla účastnit osoba, která nebyla označována jako daňový subjekt nebo třetí osoba. Tato skutečnost negativně ovlivňovala správu daní zejména s ohledem na fakt, že různá postavení, v jakých může daná osoba vystupovat před správcem daně, jsou spojena s různými procesními právy a povinnostmi (Kopřiva a Novotný, 2013).

Dlužník je vymezen v § 176 odst. 2 písm. c) DŘ legislativní zkratkou. Dle toho ustanovení je dlužníkem daňový subjekt, který neuhradil nedoplatek.

Příslušenstvím daně se dle § 2 odst. 5 DŘ rozumějí úroky, penále, pokuty a náklady řízení, jestli jsou ukládány nebo vznikají na základě daňového zákona. Obecně lze příslušenství daně rozdělit na dvě skupiny, a to podle toho, zda se vztahuje k neplnění peněžité povinnosti nebo k nedoplatku na dani. Dělení příslušenství daně zobrazuje Obr. 2.

Obr. 2: Dělení příslušenství daně

Zdroj: vlastní práce, Vančurová a Láchová (2012, str. 80)

K daňovým nedoplatkům se váže z příslušenství daně zejména úrok z prodlení a exekuční náklady. Úrok z prodlení představuje nejdůležitější sankci z příslušenství vázícího se k nedoplatku a vzniká za neuhrazení daně. Její výši nemůže správce daně nijak ovlivnit. Exekuční náklady představují sankci, která by měla sloužit ke krytí nákladů správce daně spojených s daňovou exekucí. Jsou v nich zahrnuty náklady za nařízení exekuce a za výkon prodeje. Exekuční náklady jsou předepsány v okamžiku uskutečnění prvního úkonu daňové exekuce (Vančurová a Láchová, 2012). Podrobně budou sankce spojené s daňovými nedoplatky rozebrány v následujících kapitolách.

Nedoplatek je definován v § 153 DŘ. Dle příslušných ustanovení je nedoplatek částka daně, která není uhrazena, i když den splatnosti daně již uplynul. Nedoplatkem se dle tohoto paragrafu DŘ rozumí také neuhrazené příslušenství daně, jestliže je již po dni splatnosti. Částka zajištěné daně, která nebyla uhrazena, je taktéž nedoplatkem. Nedoplatek představuje pro daňový subjekt daňový dluh, přičemž na straně příslušného veřejného rozpočtu odpovídá tomuto dluhu splatná daňová pohledávka. Daňový subjekt může být od správce daně vhodným způsobem vyzooměn o existenci nedoplatku, jeho výši a následcích, které jsou spojené s neuhrazením.

Je nutno zmínit, že nedoplatek je v DŘ přesně vymezen, zatímco v ZSDP se žádná takováto definice nevyskytovala. Pro zajímavost lze porovnat definici nedoplatku vyplývající z DŘ s definicí nedoplatku podle OECD, kde je nedoplatek definován jako „*daň dlužená vládě, která není zaplacená*“ (OECD, 2007). Definice dle OECD se tedy nijak neliší od definice uvedené v DŘ, hlavní rozdíl spočívá zejména v tom, že DŘ je z důvodu správy daní konkrétnější a váže nedoplatek na uplynutí dne splatnosti daně.

S daňovým nedoplatkem bývá velmi často zaměňován pojem daňový únik. Ten není v literatuře zcela přesně definován a nedefinuje ho ani DŘ. „*Nejčastěji daňový únik představuje minimalizaci, popř. až nulaci daňové povinnosti ze strany daňového poplatníka*“ (Široký, 2008, str. 241). Autoři zabývající se daňovou problematikou mají na daňové úniky rozdílný pohled. Zatímco někteří ho spojují pouze s nelegálním krácením daně (např. Kubátová, Vítek, Sadovský), jiní rozlišují mezi daňovým únikem v mezích zákona (legální daňový únik) a daňovým únikem, u kterého došlo k překročení zákona, tedy nelegálním daňovým únikem (Široký, 2008). Bez ohledu na to, jak je na daňový únik nahlíženo, je rozdíl mezi daňovým nedoplatkem naprosto zřejmý. V případě daňového nedoplatku byla daň vyměřena, ale nebyla uhrazena. U daňového úniku pak dochází k nesprávnému vyměření daně, která je ve většině případů včas uhrazena.

5.2 Výzva k úhradě nedoplatku

S nástupem nového procesního předpisu DŘ došlo ke změně ve vyzývání k úhradě nedoplatku. Dle dříve platných ustanovení ZSDP byl dlužník vyzván k úhradě nedoplatku formou rozhodnutí. Jednalo se o výzvu k zaplacení nedoplatku, v níž byla dlužníkovi stanovena náhradní lhůta, která byla nejméně osmidenní. Výzva zároveň obsahovala upozornění, že v případě že daňový subjekt nezaplatí nedoplatek ve stanovené lhůtě, přikročí správce daně k jeho vymáhání.

V současných ustanoveních DŘ nic o takovéto výzvě není. V § 153 odst. 3 DŘ je uvedeno, že správce daně může subjekt upozornit, nicméně z daného ustanovení vyplývá, že vymáhání může být zahájeno i bez jakéhokoliv upozornění na existenci nedoplatků. Protože tedy není přesně uveden způsob upozornění, záleží pouze na správci daně, jaký zvolí. V praxi se tak může jednat například o telefonický kontakt, zprávu sms, vzkaz na korespondenčním lístku, email nebo

písemné upozornění doručované do vlastních rukou dlužníka. Pro takové vyrozumění je ovšem stanoveno zákonem, že musí obsahovat výši nedoplatků vztahujících se k určitému dni a také upozornění na následky, které mohou dlužníka postihnout v případě neuhrazení. V některých případech správci daně uvádějí také číslo účtu, na který má být nedoplatek uhrazen (Hanuš a kol. 2012).

5.3 Nařízení daňové exekuce

Vymáhání daňových nedoplatků představuje široký pojem, pod který je zahrnována celá škála činností, jako je i například zjišťování potřebných údajů o daňovém dlužníkovi, zasílání upozornění na daňové nedoplatky nebo vykonávání místního šetření. Samotná daňová exekuce, jak již bylo naznačeno výše, představuje tedy pouze část procesu vymáhání daňových nedoplatků (Šrotýř, 2007).

Dle § 178 odst. 1 DŘ se daňová exekuce nařizuje vydáním exekučního příkazu a tímto okamžikem dochází k zahájení exekučního řízení. Exekuční příkaz je tedy vydán v okamžiku, kdy je učiněn úkon k jeho doručení, což je nejčastěji předáním zásilky doručovateli poštovních služeb. Nezáleží tedy na okamžiku, kdy bude doručen daňovému subjektu (Kobík a Kohoutková, 2013).

Exekuční příkaz musí obsahovat náležitosti uvedené v § 178 odst. 2 DŘ. Jedná se zejména o způsob provedení daňové exekuce, výši nedoplatku, výši exekučních nákladů a odkaz exekuční titul. Exekučním titulem je pak podle § 176 DŘ buď výkaz nedoplatků sestavený z údajů evidence daní, vykonatelné rozhodnutí, kterým je stanoveno peněžité plnění, nebo vykonatelný zajišťovací příkaz. Výkaz nedoplatků musí obsahovat náležitosti uvedené v § 176 odst. 2 DŘ. Jedná se zejména o označení správce daně, číslo jednací, označení daňového subjektu, údaje o nedoplatcích a další.

K doručování exekučního příkazu dochází takovým způsobem, aby se co nejvíce omezilo riziko zmaření daňové exekuce. Nejdříve je tedy doručován poddlužníkům (poskytovatel platebních služeb), orgánům, které vedou veřejné evidence (katastrální úřad) apod. (Kobík a Kohoutková, 2013).

Nově od 1. 1. 2014, dle ustanovení § 178 odst. 4 DŘ, nemůže dlužník proti doručenému exekučnímu příkazu uplatit opravné prostředky, což představuje zpřísnění zákona. V předcházejících platných ustanoveních měl dlužník možnost podat do 15 dní od doručení odvolání.

6 Způsoby daňové exekuce

Způsob provedení daňové exekuce správcem daně na základě exekučního příkazu přesně vymezuje § 178 odst. 5 DŘ. Dle tohoto ustanovení lze daňovou exekuci provést pouze následujícími způsoby:

- srážkami ze mzdy;
- příkázáním pohledávek z účtu u poskytovatele platebních služeb;
- příkázáním jiné peněžité pohledávky;
- postižením jiných majetkových práv;
- prodejem movitých věcí;
- prodejem nemovitých věcí.

Jednotlivé způsoby daňové exekuce lze rozdělit do dvou skupin, a to na daňovou exekuci postižením majetkových práv a daňovou exekuci prodejem movitých a nemovitých věcí. Do daňové exekuce postižením majetkových práv spadají první tři odrážky, tedy srážky ze mzdy, příkázání pohledávek z účtu poskytovatele platebních služeb a příkázání jiné peněžité pohledávky. Do daňové exekuce prodejem movitých a nemovitých věcí pak spadají poslední dvě odrážky, tedy prodej movitých a prodej nemovitých věcí. Následující podkapitoly se podrobně věnují jednotlivým způsobům daňové exekuce.

6.1 Srážky ze mzdy

Daňová exekuce srážkami ze mzdy představuje nejčastější způsob provádění daňové exekuce. Upravena je v § 187 až § 189 DŘ. Dle těchto ustanovení se daňová exekuce srážkami ze mzdy provede srážkami ze mzdy a z jiných příjmů do výše částky uvedené v exekučním příkazu. Z tohoto vyplývá, že exekuce je uvalována nejenom na mzdu, ale i na další příjmy, které mají charakter odměny za práci, popřípadě tyto odměny nahrazují. Pro tyto příjmy je typické zejména to, že se jedná o pravidelně opakující se příjmy. Výčet ostatních příjmů vychází z OSŘ, který je rozhodující pro provádění exekuce. Dle § 299 OSŘ mezi jiné příjmy podléhající srážkám ze mzdy stejně jako mzda patří:

- plat;
- odměna z dohody o pracovní činnosti;
- odměna za pracovní nebo služební pohotovost;
- odměna členů zastupitelstva územních samosprávných celků;
- dávky státní sociální podpory a pěstounské péče, které nejsou vypláceny jednorázově;
- náhrada mzdy nebo platu (s výjimkou náhradou nákladů spojených s pracovním výkonem, a to zejména při pracovních cestách);
- nemocenské;
- peněžité pomoci v mateřství;
- důchody (s výjimkou částky odpovídající výši nákladů za pobyt v ústavu sociální péče a výši kapesného v takovémto ústavu),

- stipendia;
- podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci;
- odstupné, popř. obdobná plnění poskytnutá v souvislosti se skončením zaměstnání;
- peněžitá plnění věrnostní nebo stabilizační povahy poskytnutá v souvislosti se zaměstnáním;
- úrazový příplatek, úrazové vyrovnání a úrazová renta;
- dávky vyplývající ze smlouvy o výměnku podle nového občanského zákoníku.

Ostatní příjmy, které nejsou explicitně uvedené v OSŘ, jsou postižitelné pouze jinou formou exekuce nebo nejsou postižitelné vůbec (Breburda, 2014).

Dle nařízení vlády o nezabavitelných částkách a OSŘ nesmí srážky ze mzdy přesáhnout stanovenou mez. Základní částka, která nesmí být sražena z měsíční mzdy, je rovna úhrnu:

- dvou třetin součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu („nezabavitelná částka“) na osobu povinného a
- jedné čtvrtiny nezabavitelné částky na každou osobu, které je povinen poskytovat výživné (Chládková, 2014).

Dříve bylo taktéž omezeno postižení společného jmění manželů, kdy dle mnohých judikátů (např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 20 Cdo 2562/2007) nemohla směřovat exekuce srážkami ze mzdy vůči manželovi, ale pouze proti samotnému dlužníkovi. Toto v současné právní úpravě již neplatí a dle § 262a OSŘ je možnost postihnout daňovou exekucí i mzdu manžela povinného. Změna v právních předpisech tak významným způsobem zvyšuje šance na vymožení nedoplatků.

Povinnost srážet ze mzdy dlužníka stanovené částky a nevyplácet je vzniká plátcí mzdy v okamžiku doručení exekučního příkazu. Jakmile je plátce mzdy vyrozuměn, že exekuční příkaz nabyl právní moci, vzniká mu povinnost tyto sražené částky vyplácet správci daně. Pokud by plátce mzdy nedostal svým povinností, vzniká správci daně nárok splnění těchto povinností z prostředků poddlužníka. Tento nárok uplatní správce daně podáním žaloby u soudu.

Na návrh dlužníka může správce daně snížit výši srážek, pokud dlužník předloží skutečně závažné důvody. V okamžiku pomnutí těchto důvodů má pak správce daně možnost rozhodnutí o snížení srážek zrušit.

Uložená daňová exekuce na mzdu se vztahuje i na mzdu u plátce mzdy, který se plátcem mzdy stal až po nařízení daňové exekuce. Dochází k tomu například při změně zaměstnání. Správce daně doručí tomuto plátcí mzdy exekuční příkaz a zároveň mu uloží povinnost pokračovat ve srážkách. Současně správce daně poskytne plátcí mzdy informaci o výši nedoplatku, který je srážkami hrazen. Proti pokračování ve srážkách ze mzdy nemůže dlužník uplatnit opravné prostředky.

DŘ upravuje i situaci, kdy dlužník má více zdrojů příjmu od různých plátců. Nařízená daňová exekuce se podle příslušných ustanovení zákona vztahuje na

všechny příjmy a plátcí těchto příjmů mají povinnost provádět srážky od okamžiku doručení exekučního příkazu nebo rozhodnutí o pokračování ve srážkách ze mzdy. Na příjmy dlužníka od různých plátců se nahlíží v jejich souhrnu, musí být tedy dbáno na to, aby nedocházelo ke srážení nezabavitelné částky. Toto je zohledňováno u každého příjmu zvlášť. Správce daně musí tedy zajistit odpovídající výpočet srážek a stanovit, který plátec mzdy nemá jakou část mzdy srážet. Jestliže příjem dlužníka nedosahuje ani výše nezabavitelné části, kterou určil správce daně, je plátec mzdy povinen mu to oznámit. Správce daně v návaznosti na toto oznámení znovu rozhodne, jaká část mzdy nemá být srážena. Ve výsledku tedy nesmí být dlužníkovi sražena částka vyšší než nezabavitelná, a výše jednotlivých srážek je závislá na výši příjmu u každého plátcce mzdy (Kopřiva a Novotný, 2013).

Dle DŘ má dlužník povinnost v případě vzniku nároku na mzdu u jiného plátcce mzdy a zániku nároku na mzdu u současného plátcce mzdy oznámit tuto skutečnost správci daně do 8 dnů. Současně je, taktéž do 8 dnů, plátec mzdy povinen oznámit správci daně skutečnost, že u něj dlužník nově nastoupil do práce, nebo že u něho přestal pracovat. Povinen je oznámit také to, že dlužník nastoupil do práce u jiného plátcce mzdy. Pokud by dlužník nebo plátec mzdy nedodržel svoji oznamovací povinnost, může jim správce daně uložit dle § 247a DŘ pořádkovou pokutu až do výše 500 000 Kč.

6.2 Příkázání pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb

Daňová exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb se řídí zejména OSŘ. Pojem poskytovatel platebních služeb je upraven v § 57 odst. 3 DŘ. Dle tohoto ustanovení se poskytovatelem platebních služeb rozumí banky (včetně zahraničních bank), spořitelní a úvěrní družstva a platební instituce. Správce daně má na základě daňové exekuce právo postihnout peněžní prostředky na účtu dlužníka bez ohledu na to, v jaké měně je daný účet veden, a to do výše částky uvedené v exekučním příkazu. Dle ustanovení DŘ je exekuční příkaz doručován nejdříve poskytovateli platebních služeb, a to z důvodu obavy ze zmaření exekuce za strany dlužníka. Tím, že je doručen poskytovateli platebních služeb exekuční příkaz mu vzniká povinnost nevyplácet peněžní prostředky z účtu dlužníka a nesmí s nimi ani nijak jinak nakládat. Toto ustanovení se týká i peněžních prostředků, které dojdou na tento účet. Tuto povinnost má poskytovatel platebních služeb po dobu trvání daňové exekuce a vztahuje se pouze na účty uvedené v exekučním příkazu. Jestliže je daňová exekuce prováděna na víc účtů, stanoví správce daně, v jakém pořadí bude daňová pohledávka vymáhána. Na závěr je ještě nutno podotknout, že samotný výkon daňové exekuce nemá žádný vliv na právní vztah mezi dlužníkem a poskytovatelem platebních služeb. V průběhu daňové exekuce tedy může dojít např. ke zrušení účtu. OSŘ stanoví výjimku, kdy může být zákaz nakládat s peněžními prostředky porušen a kdy poskytovatel platebních služeb může provést výplatu prostředků. Jedná se např. o výplatu mezd (platů), jejich náhrad a dalších plnění, které nahrazují odměnu za práci zaměstnancům

dlužníka. Aby byla takováto výplata povolena, je nutné, aby dlužník předložil poskytovateli platebních služeb písemné prohlášení s předepsaným obsahem a úředně ověřeným podpisem (Kopřiva a Novotný, 2013).

6.3 Příkázání jiné peněžitě pohledávky

Daňová exekuce příkázáním jiné peněžitě pohledávky se kromě vymezení základních povinností dlužníka a poddlužníka řídí taktéž OSŘ. Dále ji upravuje § 191 DŘ. Samotná daňová exekuce příkázáním jiné peněžitě pohledávky postihuje jiné peněžitě pohledávky dlužníka než nárok na mzdu nebo na pohledávku z účtu poskytovatele platebních služeb. Zjednodušeně lze říci, že se jedná o pohledávky, které má dlužník ke třetím osobám (Sobotková, 2010). Z Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 7. 2003, sp. zn. 12 Co 377/2003 pak vyplývá, že může být postiženo jakékoliv peněžitě plnění a to i z veřejnoprávního vztahu, jako je například pohledávka vůči správci daně (nárok na vrácení daňového přeplatku).

Nařízená daňová exekuce může být provedena pouze do výše částky uvedené na exekučním příkazu a správce daně ji může uložit i na pohledávky, které se stanou splatnými teprve v budoucnu. Exekuční příkaz se nejprve doručuje poddlužníkovi, a to z důvodu snahy o zabránění zmaření exekuce.

Poddlužník od okamžiku obdržení exekučního příkazu po dobu trvání daňové exekuce nesmí vyplatit pohledávku, provést započtení ani s ní nijak jinak nakládat. Dlužník od tohoto okamžiku ztrácí právo na výplatu daně pohledávky.

6.4 Postižení jiných majetkových práv

Daňová exekuce postižením jiných majetkových práv je upravena v § 192 a § 193 DŘ. Tato daňová exekuce postihuje jiná práva dlužníka, která mají majetkovou hodnotu, a která nejsou spojena s osobou povinného a jsou převoditelná na jiného. „*Jiná majetková práva zahrnují všechna práva mající majetkovou hodnotu, která jsou převoditelná na jiného a lze je zpeněžit v daňové exekuci*“ (Kopřiva a Novotný, 2013, str. 699). Výjimku představují majetková práva, která jsou postihnutelná daňovou exekucí srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb nebo příkázáním jiné peněžitě pohledávky. Povaha majetkového práva je určující pro volbu postupu, který DŘ stanoví pro jednotlivé způsoby provedení daňové exekuce. Pokud je potřeba učinit nějaký úkon pro uplatnění jiného majetkového práva a tento úkon by měl učinit dlužník, má správce daně pravomoc ho učinit za něj.

Vydáním exekučního příkazu zakáže správce daně vydání nebo dodání věci dlužníkovi a nařídí jejich vydání správci daně. Exekuční příkaz se opět doručuje nejdříve poddlužníkovi. Jakmile nabude exekuční příkaz právní moci, upozorní na to správce daně a upřesní způsob, místo a dobu plnění pohledávky. Povinností poddlužníka je přikázané věci vydat nebo dodat správci daně, a to v okamžiku, kdy uplyne lhůta k plnění pohledávky. Jestliže poddlužník nedostojí

své povinnosti, má správce daně možnost domáhat se vydání věci podáním poddlužnické žaloby. V případě, že by poddlužník nesplnil povinnost ani na základě pravomocného rozsudku soudu, má správce daně možnost podat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí odebráním věci.

6.5 Prodej movitých věcí

Daňová exekuce prodejem movitých věcí nebo prodejem spoluvlastnického podílu na věci movité je upravena v § 203 až § 217 DŘ. Samotná exekuce se provádí sepsáním věci ve vlastnictví dlužníka, které podléhají exekuci, a jejich následným zpeněžením, pokud být zpeněženy mohou. *„Daňovou exekucí prodejem movitých věcí mohou být postiženy movité věci s výjimkou věcí, které mohou být předmětem daňové exekuce postižením majetkových práv.“* (§ 203 odst. 2 DŘ).

Věci, které mají být prodány, určuje daňový exekutor v soupisu věcí. Při zahájení soupisu věcí musí daňový exekutor oznámit dlužníkovi účel příchodu, vyzvat ho k uhrazení vymáhaného nedoplatku a předat mu exekuční příkaz na prodej movitých věcí. Při sestavování soupisu věcí má daňový exekutor možnost učinit prohlídku bytu, sídla a jiných prostor dlužníka, pokud předpokládá, že se tam nachází movitá věc, kterou má dlužník vydat. Stejně tak je oprávněn provádět i osobní prohlídky. S věcmi, které daňový exekutor sepsal, nesmí dlužník nakládat. Jakékoliv právní jednání, kterým by dlužník tuto povinnost porušil, je pak neplatné (§ 203 až 204 DŘ).

Při provádění daňové exekuce prodejem movitých věcí musí být akceptován § 322 OSŘ. Z příslušných ustanovení vyplývá, že z věcí, které dlužník vlastní, se nesmí výkon rozhodnutí týkat těch, které dlužník nezbytně potřebuje pro uspokojování svých hmotných potřeb a potřeb rodiny. Rozhodnutí se nesmí týkat také věcí, které dlužník nutně potřebuje k plnění svých pracovních úkolů, a věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Toto ustanovení vylučuje z výkonu rozhodnutí zejména:

- běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácností;
- snubní prsten a jiné předměty podobné povahy;
- zdravotnické potřeby a jiné věci, které povinný potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě;
- hotové peníze do částky odpovídající dvojnásobku životního minima jednotlivce.

Podnikateli také nesmí být z jeho vlastnictví zabaveny ty věci, které nezbytně potřebuje pro výkon své podnikatelské činnosti. Výjimku představuje situace, kdy se k danému majetku váže zástavní právo a jde o vymáhání pohledávky, která je tímto zástavním právem zajištěna (Sobotková, 2010).

Dle § 206 odst. 1 DŘ sepisuje daňový exekutor zejména věci, u kterých je předpoklad, že se snáze prodají. Věci zvláštní povahy, jako jsou například vkladní knížky, vkladní listiny, listinné cenné papíry, ceniny, peníze, platební karty drahé kovy, drahokamy apod. podléhající exekuci daňový exekutor sepíše

a současně odebere. Sepsány mohou být i věci, které jsou vlastnictvím dlužníka, ale má je v držení jiná osoba. Tato osoba má povinnost daňovému exekutorovi věci odevzdat. Soupis věcí může daňový exekutor doplňovat do té doby, dokud výtěžek z prodeje sepsaných věcí nestačí k úhradě vymáhaných nedoplatků.

Pokud se daňový exekutor obává toho, že by sepsané věci mohly být poškozeny, zničeny, ukryty nebo odcizeny, může je vhodným způsobem zajistit (a to i dodatečně), jak vyplývá z § 207 DŘ. Pokud s tím dlužník souhlasí, může daňový exekutor uložit věci do dlužníkem vyhrazené místnosti, která se pak uzamkne a opatří úřední uzávěrou. Sepsané věci mohou být také ponechány na místě, kde byly sepsány. V tomto případě musí být viditelně označeny a z označení musí vyplývat, kterým správcem daně a kdy byly sepsány.

Po nabytí právní moci exekučního příkazu je cena zjištěna tak, že ji správce daně v jednoduchých případech odhadne (pokud není cena nebo způsob jejího zjištění stanoven jiným právním předpisem). V ostatních případech ocení sepsané věci znalec. Sepsané věci se následně prodají v dražbě. Jednotlivé předměty dražby se mohou dražit buď jednotlivě, nebo v souboru.

Dle § 211 DŘ činí nejnižší podání nejméně jednu třetinu zjištěné ceny. Vydražitel, kterému byl udělen příklep, je povinen nejvyšší dražební podání ihned uhradit. Pokud by tak neudělal, předmět dražby by se dražil znova a bez jeho účasti. V případě, že je prováděna elektronická dražba, je vydražitel povinen uhradit nejvyšší příklep ve lhůtě stanovené dražební vyhláškou, přičemž tato lhůta nesmí být delší než 10 dnů od udělení příklepu. Může dojít také k situaci, kdy se pro draženou věc nenajde vydražitel. Potom může být dražba opakována, ale pouze za předpokladu, že je správce daně přesvědčen, že věc bude prodána.

Správce daně může vyloučit ze soupisu a vrátit dlužníkovi ty věci, které se nezpeněžily. Učiní tak na základě rozhodnutí o vyloučení ze soupisu věcí a vyzve dlužníka, aby si věci ve stanovené lhůtě převzal nebo správci daně sdělil, kdy a kde si je bude moci převzít. Vyloučené věci ze soupisu mohou propadnout státu v následujících případech:

- dlužník odmítne si věci převzít;
- správce daně nemůže dlužníkovi vrátit věci proto, že není znám jeho pobyt;
- dlužník nevyzvedne věci ve lhůtě stanovené správcem daně.

6.6 Prodej nemovitých věcí

Daňová exekuce prodejem nemovitých věcí je upravena v § 218 až § 227 DŘ. V rámci daňové exekuce prodejem nemovitých věcí má správce daně možnost postihnout nemovitou věc, která je ve vlastnictví dlužníka. Stejně tak má možnost postihnout i spoluvlastnický podíl.

Daňová exekuce se nařizuje vydáním exekučního příkazu a dlužník nesmí od okamžiku, kdy mu byl exekuční příkaz oznámen, převést nemovitou věc na jinou osobu nebo ji zatížit. Jakékoliv právní jednání, které by dlužník i přes tento

zákaz učinil, je neplatné. Mezi další povinnosti dlužníka, spojené s dobou oznámením exekučního příkazu, patří povinnost do 15 dnů od tohoto okamžiku oznámit správci daně zda, a případně kdo, má k nemovité věci předkupní právo nebo jiná práva a zda existují nějaké závady spojené s nemovitou věcí.

Exekuční příkaz je doručován správcem daně jak dlužníkovi, tak i případným spoluvlastníkům nemovitosti, která je předmětem daňové exekuce. Exekuční příkaz je také doručován příslušnému katastrálnímu úřadu. Následně pak správce daně vyrozumí katastrální úřad o nabytí právní moci exekučního příkazu.

Události po nabytí právní moci exekučního příkazu uvádí § 221 DŘ. Nejdříve stanoví správce daně znalce, který ocení nemovitou věc, její příslušenství a jednotlivá práva a závady s ní spojené. K tomuto kroku nemusí dojít v případě, že nemovitá věc (včetně příslušenství, práv a závad) byla oceněna znalcem v době jednoho roku před dnem, kdy nabyl exekuční příkaz právní moci. Správce daně je oprávněn provádět místní šetření spojené s ohledáním nemovité věci a dlužník, případně další osoby, jsou povinny mu to umožnit. Výzvu musí správce daně oznámit nejméně 8 dní před stanoveným termínem místního šetření. Pokud by dlužník, případně další osoby, neumožnili správci daně ohledání nemovité věci a nelze v důsledku toho tedy cenu nemovité věci stanovit, má daňový exekutor možnosti si přístup zjednat. Na základě výsledku ocenění stanoví správce daně:

- cenu nemovité věci a jejího příslušenství;
- cenu jednotlivých práv a závad s nemovitou věcí spojených;
- závady, které prodejem v dražbě nezaniknou;
- výslednou cenu.

Výsledná cena je stanovena správcem daně tak, že od ceny nemovité věci a jejího příslušenství a ceny práv spojených s nemovitostí je odečtena cena závad, které prodejem v dražbě nezaniknou. Rozhodnutí o výsledné ceně doručuje správce daně dlužníkovi, případným spoluvlastníkům a dalším osobám uvedeným v §221 odst. 5 DŘ. Proti rozhodnutí je možné se odvolat do 15 dnů ode dne jeho doručení a dražbu lze zahájit nejdříve po nabytí právní moci.

Samotná dražba nemovité věci je upravena v § 222 až §227 DŘ. Pokud dochází k dražbě nemovité věci, činí nejnižší dražební podání dle § 222 odst. 1 DŘ dvě třetiny stanovené výsledné ceny. Výše dražební jistoty stanovuje správce daně dle svého uvážení vzhledem k okolnostem, nejvýše však může činit polovinu z nejnižšího dražebního podání. Dražební jistota, kterou vydražitel složí, je následně započtena na úhradu vydražené věci. Lhůta k úhradě nejvyššího dražebního podání stanovená v dražební vyhlášce začíná běžet ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení příklepu a nesmí být delší než 2 měsíce. Správce daně doručí rozhodnutí o příklepu:

- vydražiteli;
- dražiteli, pokud vznesl výhrady proti udělení příklepu;
- dlužníkovi;

- tomu, kdo přistoupil do daňové exekuce jako oprávněný z exekuce přerušené podle jiného právního předpisu;
- případnému spoluvlastníkovi nemovité věci.

Po okamžiku nabytí právní moci rozhodnutí o udělení příklepu je správcem daně vyzooměn příslušný katastrální úřad o tom, že byly splněny všechny podmínky nutné pro přechod vlastnictví předmětné nemovité věci na vydražitele.

V § 223 DŘ jsou upraveny možnosti odvolání proti rozhodnutí o příklepu. Dle těchto ustanovení se lze proti rozhodnutí o udělení příklepu odvolat do 15 dnů ode dne jeho doručení. Do 15 dnů ode dne ukončení dražby se mohou odvolat také osoby, kterým nebyla doručena dražební vyhláška, přestože na základě zákona měla být, a tyto osoby se z tohoto důvodu nezúčastnily dražby. O odvolání rozhoduje odvolací orgán. Ten může rozhodnutí o udělení příklepu potvrdit nebo změnit tak, že se příklep neuděluje. O změně se rozhodne v případě, že v řízení došlo k vadám, v jejichž důsledku se odvolatel nemohl zúčastnit dražby nebo v případě, že příklep byl udělen v důsledku porušení zákona při nařízení nebo provedení dražby. Výsledek, rozhodnutí o odvolání, se doručuje do vlastních rukou odvolateli a těm, kterým bylo doručeno rozhodnutí o udělení příklepu.

Uhrazená dražební jistota je dle §224 DŘ vracena osobě, které nebyl udělen příklep, a to do 30 dnů od ukončení dražby. Pokud dražitelé podali odvolání proti rozhodnutí o udělení dražby, vrátí jim správce daně dražení jistotu do 15 dnů od právní moci rozhodnutí o odvolání.

Opakovanou dražbu lze nařídit nejdříve po uplynutí 3 měsíců ode dne původní dražby, a to z důvodů uvedených v § 225 DŘ. Jedná o následující důvody:

- nebylo učiněno ani nejnížší dražební podání,
- v odvolání proti rozhodnutí o udělení příklepu bylo rozhodnuto, že se příklep neuděluje, nebo
- rozhodnutí o udělení příklepu bylo zrušeno pro neuhrazení nejvyššího dražebního podání.

Při opakované dražbě činí nejnížší podání opět polovinu výsledné ceny nemovité věci. Pokud by došlo i při opakované dražbě k jejímu neprovedení z důvodů uvedených výše, lze další opakovanou dražbu nařídit za stejných podmínek jenom v případě, že lze očekávat, že nemovitá věc bude prodána.

V případě, že by došlo v době od předchozího stanovení výsledné ceny nemovité věci, jejího příslušenství, jednotlivých práv a závad s ní spojených do doby, kdy má být nařízena opakovaná dražba, ke změně skutečností, které by mohly mít vliv na stanovenou výslednou cenu, může správce daně stanovit novou výslednou cenu.

Dle § 226 DŘ může správce daně prodloužit lhůtu k úhradě nejvyššího dražebního podání až o 30 dnů, a to na základě žádosti vydražitele. Tato žádost musí být podána vydražitelem nejpozději před uplynutím stanovené lhůty k úhradě dražebního podání. Prodloužená lhůta nesmí být dále prodloužena ani navracena v předešlý stav. V případě marného uplynutí lhůty k úhradě

nejvyššího dražebního podání nebo prodloužené lhůty k úhradě dochází ke zrušení rozhodnutí o příklepu a správce daně o této skutečnosti vyrozumí vydražitele.

Okolnosti týkající se neuhrazení dražebního podání jsou uvedeny v § 227 DŘ. Dražební vyhláška o opakované dražbě se doručuje opakovaně i dražiteli, který neuhradil nejvyšší dražební podání včas. V důsledku neuhrazení dražebního podání mu vzniká povinnost nahradit správci daně náklady opakované dražby a škodu, která tak vznikla. Pokud bylo při dražbě dosaženo nižšího nejvyššího dražebního podání, je povinen uhradit i rozdíl na nejvyšší dražební podání. Výši náhrady stanoví správce daně a zároveň určí lhůtu, ve které je vydražitel povinen doplatit částku neuhrazenou z dražební jistoty.

7 Ustanovení DŘ vztahující se k daňové exekuci

Obsahem této kapitoly je popis jednotlivých ustanovení v DŘ vztahujících se k daňové exekuci. Obsahem kapitoly jsou ustanovení DŘ týkající se:

- vyloučení majetku z daňové exekuce;
- odkladu a zastavení daňové exekuce;
- prohlášení o majetku;
- dražby;
- rozvrhového řízení;
- vzniku úroků z prodlení;
- vzniku exekučních nákladů;
- odpisování nedoplatků pro nedobytnost;
- promlčení práva vymáhat nedoplatky.

7.1 Vyloučení majetku z daňové exekuce

Při určování majetku, na který se daňová exekuce nevztahuje, se vychází z úpravy v OSŘ. Dle ustanovení § 179 DŘ má dlužník možnost podat návrh na vyloučení případně dalšího majetku z exekuce, pokud je přesvědčen, že na základě určitého práva u tohoto majetku exekuci provést nelze.

Návrh na vyloučení majetku z exekuce mohou podat příjemci exekučního příkazu u správce daně do 15 dnů ode dne jeho doručení. Správce daně má na rozhodnutí o vyloučení majetku 30 dnů. Proti rozhodnutí se může dlužník odvolat do 15 dnů od doručení rozhodnutí. Své právo na vyloučení majetku z exekuce mohou uplatnit také osoby, které nejsou příjemci exekučního příkazu, ale na jejich majetek byla nařízena daňová exekuce. Učinit tak musí do 15 dnů ode dne, kdy se o tom, že na jejich majetek byla exekuce uvalena, dozvěděly.

Zákon přesně nestanovuje podobu návrhu na vyloučení majetku, záleží tak pouze na návrhovateli. Nemělo by v něm však chybět zejména označení správce daně, dlužníka, jedací číslo exekučního příkazu a podrobný popis navrhovaného majetku k vyloučení včetně vlastnických vztahů a právních důvodů, proč jej nelze exektovat (Sobotková, 2010).

7.2 Odklad a zastavení daňové exekuce

Odložení daňové exekuce vede k tomu, že správce daně nebude po určitou dobu pokračovat v jejím provádění. K odložení může dojít buď na základě návrhu dlužníka, nebo z moci úřední. V § 181 odst. 2 DŘ, jsou vymezeny důvody, pro které lze daňovou exekuci zcela nebo z části zastavit. Jedná se o situace, kdy:

- pro nařízení daňové exekuce nebyly splněny zákonné podmínky;
- odpadl důvod, pro který byla daňová exekuce nařízena;
- správce daně povolí posečkání úhrady nedoplatku;

- bylo pravomocně rozhodnuto, že je exekucí postihován majetek, k němuž náleží právo nepřipouštět exekuci, nebo věci nepodléhající exekuci;
- zaniklo právo vymáhat nedoplatek;
- předpokládaný výtěžek nepostačí ani ke krytí exekučních nákladů;
- pokračování v daňové exekuci by bylo spojeno s nepoměrnými obtížemi;
- bylo zahájeno více daňových exekucí, které dostačují k úhradě vymáhaného nedoplatku;
- existuje jiný důvod, který neumožňuje v daňové exekuci pokračovat.

Hlavní rozdíl mezi DŘ a ZSDP spočívá zejména v tom, že DŘ taxativně vymezuje případy, kdy k zastavení daňové exekuce dochází (Kobík a Kohoutková, 2013).

7.3 Prohlášení o majetku

V případě, že nebyl nebo nemohl být nedoplatek vymáhán a uhrazen daňovou exekucí příkazáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, má dlužník dle § 180 odst. 1 DŘ povinnost podat ve stanovené lhůtě prohlášení o majetku. Povinností správce daně je dlužníka poučit následcích, které by mělo nepodání prohlášení nebo uvedení zkrácených informací.

V samotném prohlášení je dlužník povinen uvést úplné a pravdivé informace o svém majetku, a to včetně informací o majetku patřícího do společného jmění manželů. Informace, které má dlužník za povinnost uvést v prohlášení o majetku, jsou uvedeny v § 180 odst. 3 DŘ. Jedná se například o informace ohledně plátce mzdy, poskytovatele platebních služeb, osob, u kterých má splatné pohledávky, ale také informace o movitých a nemovitých věcech, které vlastní nebo na nichž má spoluvlastnický podíl. Uvést musí také případné vlastnictví obchodních závodů a právní závady, které na daném majetku vážnou.

Pokud podal dlužník správci daně prohlášení o majetku v uplynulých 6 měsících, nemusí prohlášení o majetku podávat znovu a stačí pouze správci daně oznámit případné změny. Dlužník nemá povinnost prohlášení o majetku podat v případech určených v § 180 odst. 5 DŘ. Jde o situace, jestliže:

- je vůči němu zahájeno insolvenční řízení;
- je u dlužníka zavedena nucená správa;
- vymáhaný nedoplatek zanikl.

7.4 Dražba

Dražbu může správce daně nařídit a provést v rámci daňové exekuce prodejem movitých a nemovitých věcí. V DŘ je dražba upravena v § 194 až § 202 DŘ.

Dle ustanovení v § 194 DŘ řídí dražbu daňový exekutor, tzn. osoba pověřená daňovou exekucí. Dražba jako taková je brána jako veřejné jednání a může se jí zúčastnit každý, kdo se dostaví k účasti na dražbě před jejím zahájením a zároveň splňuje požadované podmínky. Těmi jsou u dražby nemovité věci:

- složení dražební jistoty,
- doložení dle dražební vyhlášky, že byla dražební jistota složena,
- prokázání totožnosti,
- zapsání se na seznam osob zúčastněných na dražbě,
- převzetí si dražebního čísla, pokud bylo přiděleno.

Dražitelem se dle § 194 odst. 5 DŘ rozumí osoba zúčastněná na dražbě, která učinila dražební podání v průběhu dražby.

Správce daně nařizuje dražbu dle § 195 odst. 1 vydáním dražební vyhlášky. Náležitosti, které má dražební vyhláška obsahovat jsou upraveny v § 102 odst. 1 písm. a), b), g) a h) a § 195 odst. 2 a 3. Jedná se například o údaje týkající se data a času zahájení dražby, místa konání dražby, označení a popisu předmětu dražby, výši nejnižšího dražebního podání a další. Vydání dražební vyhlášky není správce daně povinen nijak odůvodňovat, jak vyplývá z § 195 odst. 5.

Po vydání dražební vyhlášky ji správce daně doručí do rukou osob uvedených v § 196 odst. 1 DŘ. Jedná se zejména o dlužníka, spoluvlastníka předmětu dražby a další osoby.

Samotná dražba může být dle ustanovení § 198 odst. 1 DŘ uskutečněna buď v sídle správce daně, nebo tam, kde se daný předmět dražby nachází. Dražba může být provedena i na jiném vhodném místě.

O průběhu dražby se sepisuje protokol (§ 200 odst. 1 DŘ). V něm jsou uvedeny informace o průběhu licitace jednotlivých předmětů, nejvyšších dražebních podáních, rozhodnutích o příklepu a případných výhradách proti příklepu a způsob, jakým byly vyřešeny. Protokol sestavuje vždy správce daně společně s osobami, které měly výhrady vůči udělení příklepu.

Vzhledem k účelnosti a hospodárnosti má správce daně možnost v rámci jednoho jednání uskutečnit více dražeb, které se však vztahují k různým daňovým exekucím a různým dlužníkům. Jediné, čeho musí být dosaženo, je, aby bylo z protokolu o dražbě zřejmé, jaký výtěžek z dražby se vztahuje k jaké daňové exekuci. Tuto možnost dává správci daně § 200 odst. 3 DŘ.

V § 201 DŘ jsou vymezeny osoby, které nesmí dražit. Je to například daňový exekutor a další osoby správce daně, dlužník, manžel dlužníka nebo jejich zástupci.

K ukončení dražby dochází dle § 202 v okamžiku, kdy byly vydraženy všechny předměty dražby, nebo výtěžek z dražby postačuje k uspokojení vymáhaných nedoplatků a dalších nároků, které mají být z dražby uspokojeny.

7.5 Rozvrhové řízení

Rozvrhové řízení je upraveno v § 228 a 232 DŘ. V rámci rozvrhového řízení dochází k určení pořadí, ve kterém bude docházet k uspokojování pohledávek věřitelů u dražby. Dle § 229 DŘ se z výtěžku dražby nejdříve uspokojí exekuční náklady. Jako další v pořadí budou uspokojeni věřitelé, jejichž pohledávky jsou

zajištěny zadržovacím právem. Další pohledávky se potom uspokojují podle pořadí, přičemž pro pořadí je rozhodující:

- u daňové pohledávky, pro kterou je nařízena daňová exekuce, den vydání exekučního příkazu;
- u přihlášené daňové pohledávky den, kdy byla u správce daně přihlášena;
- u pohledávky zajištěné zástavním právem den vzniku zástavního práva;
- u náhrad za věcná břemena den vzniku věcného břemene;
- u náhrad za nájemní nebo pachtovní práva den vzniku nájemního nebo pachtovního práva;
- u náhrad za výměnek den vzniku výměnku.

Pokud nastane to, že má víc pohledávek stejné pořadí a výsledek dražby nestačí k jejich úplnému uspokojení, budou pohledávky uspokojeny poměrně.

Jak vyplývá z § 230 DŘ, správce daně rozhodne o rozvrhu výtěžku dražby, v němž jednotlivým věřitelům přizná nárok na úhradu pohledávky ve výši, která odpovídá jejich pořadí. Dále rozhodne o případném zániku věcných, nájemních, pachtovních nebo jiných práv. Rozhodnutí o rozvrhu potom správce daně doručí dlužníkovi, vydražiteli a věřitelům, kteří si podali přihlášku, přičemž tato přihláška nebyla odmítnuta. Případný přebytek, který může vzniknout po úhradě všech pohledávek, je pak vrácen dlužníkovi po nabytí právní moci rozhodnutí o rozvrhu.

7.6 Úrok z prodlení

Sankce ze strany správce daně jsou vymezeny ve čtvrté části DŘ. K daňovým nedoplatkům se z těchto sankcí vztahuje úrok z prodlení, který je vymezen v § 252 a § 253 DŘ. Dle ustanovení v těchto paragrafech dojde k uplatnění sankce v případě, že daňový subjekt je v prodlevě s placením. Prodlevou v placení se zde rozumí stav, kdy daň není uhrazena v den její zákonné splatnosti. V takovémto případě vzniká daňovému subjektu povinnost uhradit úrok z prodlení za každý den prodlení počínaje pátým pracovním dnem následujícím po dni splatnosti až do dne platby včetně. Zde je rozdíl mezi DŘ a ZSDP, kdy DŘ zavádí liberizační lhůtu v délce 4 pracovních dnů a neznámého počtu dnů nepracovních. Maximální doba, po kterou může být úrok z prodlení uplatňován, je 5 let (Fučíková, 2010).

Protože je úrok z prodlení splatný v den, ve kterém jsou splněny podmínky pro jeho vznik, je předepisován na osobním daňovém účtu nejpozději do desátého dne po skončení měsíce následujícího po měsíci, ve kterém uplynul den jeho splatnosti. Před tímto dnem se úrok z prodlení předepisuje zejména v situaci, kdy je nedoplatek, ze kterého úrok z prodlení vzniká, vymáhán, nebo pokud byl úrok z prodlení uhrazen. Dříve je připsán také pro potřeby zjištění vratitelnosti přeplatku (Prudký a Lošťák, 2011).

Výše úroku z prodlení odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o 14 procentních bodů, platné pro první den

příslušného kalendářní pololetí. K předpisu úroku z prodlení nedojde a daňový subjekt nemá povinnost jej uhradit v případě, že v úhrnu nepřesáhne 200 Kč:

- u jednoho druhu daně;
- u jednoho správce daně;
- za jedno zdaňovací období nebo kalendářní rok u jednorázových daní.

Nově má od 1. 1. 2015 daňový subjekt právo požádat o prominutí úroku z prodlení. Obecné podmínky týkající se prominutí jsou upraveny v § 259 a § 259c DŘ, konkrétně prominutí úroku z prodlení je pak upraveno v § 259b DŘ.

O prominutí může požádat daňový subjekt v případě, že byla uhrazena daň, kvůli které zmíněný nedoplatek vznikl. V pravomoci správce daně je možnost prominout zcela nebo z části úrok z prodlení v případě, kdy lze neodvedení daně ospravedlnit přihlédnutím k závažným okolnostem daného případu. Při rozhodování o výši prominutého příslušenství daně není správce daně vázán návrhem daňového subjektu. Správce daně by měl při svém rozhodování zohlednit zejména skutečnost, zda ekonomické nebo sociální poměry daňového subjektu zakládají tvrdost uplatněného úroku.

Při rozhodování zohledňuje správce daně také četnost porušování povinností při správě daní daňovým subjektem a prominutí není možné, pokud daňový subjekt nebo osoba, která je členem statutárního orgánu, v posledních 3 letech závažným způsobem porušil daňové nebo účetní předpisy. Toto se týká také osob, které byly členem statutárního orgánu právnické osoby, jež se dopustila porušení právních předpisů.

7.7 Exekuční náklady

Povinnost uhradit exekuční náklady má dlužník vždy, pokud daňová exekuce nebyla provedena neoprávněně. Exekuční náklady ve své podstatě představují náhradu:

- nákladů za nařízení daňové exekuce;
- nákladů za výkon prodeje;
- hotových výdajů vzniklých při provádění daňové exekuce (Kobík a Kohoutková, 2013).

V prvních dvou případech se jedná o náhradu nákladů v paušální výši, třetí představuje náhradu skutečně vynaložených nákladů, které správce daně vynaložil, aby mohla být provedena exekuce prodejem movitých nebo nemovitých věcí. Hotové náklady jsou nejdříve hrazeny z rozpočtových prostředků správce daně a po zpeněžení předmětu daňové exekuce jsou ze získané částky hrazeny jako první v pořadí. Následně jsou hrazeny zbylé dva druhy exekučních nákladů a teprve potom dochází k úhradě vymáhaných nedoplateků (Boráková, 2011).

Dle § 183 DŘ činí náklady za nařízení daňové exekuce 2 % z částky, pro kterou je daňová exekuce nařízena, nejméně však 500 Kč a nejvýše 500 000 Kč. Dlužník

je povinen tyto náklady uhradit v okamžiku vydání exekučního příkazu nebo samostatného rozhodnutí, kterým správce daně stanoví jejich výši. Náklady na výkon prodeje činí taktéž 2 % z částky, pro kterou je exekuce vymáhána, přičemž nejmenší částka je 500 Kč a nejvyšší 500 000 Kč. Stejně jako u nákladů za nařízení daňové exekuce vzniká povinnost náklady na výkon prodeje uhradit okamžikem zahájení dražby nebo zpeněžením předmětu exekuce mimo dražbu. U hotových výdajů vzniká povinnost jejich úhrady dnem doručení rozhodnutí o jejich výši. Podmínkou je, že s výjimkou hotových výdajů lze exekuční náklady vymáhat pouze jednou u jednoho nedoplatku.

Jestliže dojde při realizaci daňové exekuce k situaci, kdy výše peněžních prostředků získaných exekucí překročí částku vymáhaných nedoplatků, dochází ke vzniku vratitelného přeplatku. Tento přeplatek je správce daně povinen vrátit i bez žádosti dlužníka, a to do 15 dnů ode dne vzniku přeplatku nebo od okamžiku právní moci rozhodnutí. Toto platí pouze v případě, že vznik přeplatku je výsledkem tohoto rozhodnutí (Kobík a Kohoutková, 2013).

7.8 Odpis nedoplatku pro nedobytnost

Nedobytné nedoplatky odepisuje správce daně na základě ustanovení v § 158 DŘ. Nedobytným je dle tohoto paragrafu označován nedoplatek:

- vymáhaný na daňovém subjektu a dalších osobách, na nichž mohl být vymáhan, a to bezvýsledně;
- jehož vymáhání by nevedlo k žádoucímu výsledku;
- u něhož je pravděpodobné, že by náklady na vymáhání převýšily výtěžek;
- jehož vymáhání je spojeno se zvláštními nebo nepoměrnými obtížemi.

Samotné odepsání nedoplatku z osobního daňového účtu provede správce daně vystavením odpisného dokladu, který zároveň slouží i jako předpisný doklad na účtu nedobytných nedoplatků. Nedoplatek tímto nezaniká, ale trvá až do uplynutí lhůty pro placení daně.

7.9 Promlčení práva vymáhat nedoplatky

Dle § 160 odst. 1 DŘ nelze nedoplatek vybrat a vymáhat po uplynutí lhůty pro placení daně. Tato lhůta činí 6 let. Lhůta pro placení daně začíná běžet okamžikem splatnosti daně. V případě, že byla stanovena náhradní lhůta splatnosti, začíná běžet náhradním dnem splatnosti. To představuje rozdíl oproti úpravě v ZSDP. V této úpravě docházelo k promlčení nedoplatku 6 let po roce, ve kterém se stal tento nedoplatek splatný.

Jakmile dojde k uplynutí lhůty pro placení daně, zaniká právo správce daně tento nedoplatek vybrat a vymáhat. Lhůta pro placení daně může být v průběhu jejího plynutí znova obnovena, a to v případě, že správce daně učiní úkon uvedený v § 160 odst. 3 DŘ. Mezi tyto úkony patří zahájení exekučního řízení podle DŘ nebo jiného zákona, zřízení zástavního práva, nebo oznámení rozhodnutí o posečkání. Lhůta pro placení daně neběží po dobu:

- vymáhání daně soudem nebo soudním exekutorem;
- přihlášení daňové pohledávky do insolvenčního řízení nebo do veřejné dražby;
- odkladu daňové exekuce odložené na návrh;
- daňové exekuce srážkami ze mzdy;
- dožádání mezinárodní pomoci při vymáhání nedoplatků.

Lhůta pro placení daní končí nejpozději 20 let ode dne splatnosti daně (případně náhradního dne splatnosti daně). K výjimce dochází v případě, že je nedoplatek zajištěn zástavním právem. V tomto případě pak zaniká správci daně právo nedoplatek vybrat a vymáhat uplynutím 30 let po zápisu do veřejného rejstříku. Zde se DŘ odlišuje od ZSDP, kdy prodloužení lhůty na 30 let se týkalo pouze zástavního práva k nemovitostem, a lhůta začínala běžet zapsáním do katastru nemovitostí. DŘ pracuje s širším pojmem veřejný rejstřík, který kromě katastru nemovitostí zahrnuje i např. plavební a námořní rejstřík (Hortová, 2010).

8 Zajištění daní

Přestože správce daně disponuje určitými nástroji, kterými je schopen případný daňový nedoplatek vymáhat, snaží se samotnému vymáhání vždy předcházet. K tomu má k dispozici hned několik nástrojů umožňujících zajištění daně. Tyto zajišťovací instituty jsou upraveny v příslušných paragrafech DŘ. Jedná se zejména o:

- zajištění úhrady na nesplatnou nebo dosud nestanovenou daň (§ 167 až 169 DŘ);
- zástavní právo (§ 170 – 170a DŘ);
- ručení (§ 171 – 172 DŘ);
- zajištění daně ručením nebo finanční zárukou (§ 173 DŘ);
- zálohy (§ 174 DŘ).

DŘ dává správci daně v krajním případě právo **zajistit úhradu na nesplatnou nebo dosud nestanovenou daň**. Jedná se zejména o situace, kdy se správce daně odůvodněně obává, že v okamžiku vymahatelnosti daně by bylo možné daň vybrat jenom s velkými obtížemi nebo by to nebylo možné vůbec. Tohoto práva využívá správce daně zejména v případech, kdy se poplatník soustavně vyhýbá placení daní, často mění místo pobytu a bydliště, existuje podezření, že se chystá natrvalo odcestovat do ciziny, nebo v okamžicích, kdy je správce daně přesvědčen, že v době splatnosti daně nebude mít poplatník dostatek peněžních prostředků na úhradu daně. Při zajištění úhrady vydává správce daně zajišťovací příkaz, ve kterém ukládá daňovému subjektu povinnost ve lhůtě tří dnů složit jistotu na jeho depozitní účet. V případě nebezpečí z prodlení je zajišťovací příkaz vykonatelný v okamžiku, kdy dojde k oznámení daňovému subjektu. Daňový subjekt má ze zákona možnost se proti zajišťovacímu příkazu odvolat, toto odvolání však nemá odkladný účinek. Naopak správce daně má povinnost rozhodnout od odvolání nejpozději do třiceti dnů, jinak se stává zajišťovací příkaz neúčinným.

Pokud dojde ke změně podmínek, za jakých byl zajišťovací příkaz vydán, mohou nastat tyto zákonem stanovené případy:

- správce daně rozhodne o ukončení účinnosti zajišťovacího příkazu, pokud pominou před dnem stanovení daně nebo dnem splatnosti daně důvody, na základě kterých bylo zajištění daně uplatněno;
- správce daně sníží původní výši zajištění, jestliže před stanovením daně nebo před dnem splatnosti daně zjistí pro toto snížení důvod;
- dochází k zániku zajišťovacího příkazu, jestliže dojde ke stanovení daně, která nebyla v době vydání zajišťovacího příkazu stanovena, nebo jestliže dojde k uplynutí dne splatnosti daně, u které byl zajišťovací příkaz vydán z důvodu, že den splatnosti této daně ještě neuplynul;
- správce daně rozhodne o zřízení zástavního práva k zajištění částky stanovené zajišťovacím příkazem v případě, že daňový subjekt nesplní povinnost uloženou v zajišťovacím příkazu. Toto zástavní právo pak odpovídá výši zajištěné daně.

Z § 169 DŘ pak vyplývá, že pokud nebyla při vymáhání zahájeném na základě zajišťovacího příkazu zajištěná částka uhrazena do doby zániku účinnosti zajišťovacího příkazu, protože se zajišťovaná daň stala splatnou, stane se vykonatelné rozhodnutí na základě rozhodnutí správce daně exekučním titulem namísto zajišťovacího příkazu.

Jak již bylo naznačeno v předchozích odstavcích, správce daně může za podmínek stanovených občanským zákoníkem zřídit **zástavní právo** k majetku daňového subjektu nebo k majetku vlastníka odlišného od daňového subjektu (u vlastníka odlišného od daňového subjektu pouze na základě předchozího písemného souhlasu s úředně ověřeným podpisem). DŘ pak upravuje náležitosti týkající se rozhodnutí o zástavním právu, zřízení zástavního práva a okamžiku vzniku/zániku zástavního práva. Rozhodnutí o zřízení zástavního práva musí obsahovat mimo jiné primárně výši daně zajištěné zástavním právem a označení zástavy. Na rozdíl od občanského zákoníku nevzniká zástavní právo okamžikem nabytí právní moci, ale okamžikem doručení daňovému subjektu. V případě, že se zástavní právo vztahuje k majetku, o kterém je veden veřejný registr, vzniká zástavní právo doručením rozhodnutí o zřízení zástavního práva tomu, kdo vede příslušný registr. Jednou z výhod z pohledu správce daně je, že zřízení zástavního práva přerušuje běh lhůty pro placení daně.

Institut **ručení** upravuje povinnost ručitele uhradit nedoplatek, pokud mu zákon povinnost ručení ukládá a pokud byl kontaktován správcem daně a vyzván k úhradě. V případě, kdy daňový subjekt s prvotní daňovou povinností neuhradí dlužnou daňovou pohledávku, stává se ručitel osobou mající druhotnou platební povinnost. Správce daně smí začít vymáhat pohledávku po ručiteli až v okamžiku, kdy nebyla uhrazena daňovým subjektem i přes to, že na něm byla vymáhána. Výjimku představuje situace, kdy je správce daně schopen prokázat, že vymáhání po daňovém subjektu by bylo bezvýsledné a situace, kdy bylo vyhlášeno insolvenční řízení vůči daňovému subjektu. Ve výzvě k úhradě nedoplatku je ručiteli stanovena povinnost uhradit nedoplatek ve stanovené lhůtě. Součástí této výzvy musí být vždy kopie rozhodnutí o stanovení daně. Pro ručitele nezaniká povinnost ručení ani po zániku daňového subjektu bez právního nástupce, ale může se proti výzvě odvolat. Pokud tak učiní včas, má odvolání odkladný účinek. V pravomoci správce daně je snížit daňový nedoplatek, pokud původní daň nebyla správně stanovena. Ručitel v okamžiku obdržení výzvy získává stejné procesní postavení jako daňový subjekt. Může tak např. nahlížet do spisu. Zároveň může požádat správce daně o posečkání, přičemž v případě, že je schváleno, nevzniká úrok z posečkané částky. Ručiteli nevzniká ani úrok z prodlení v případě, že nedoplatek uhradí až po stanovené lhůtě.

K zajištění daně může dojít také **ručením nebo finanční zárukou**. Správce daně má pravomoc rozhodnout o přijetí ručení od třetí osoby odlišné od daňového subjektu k zajištění neuhrazené daně. Prohlášení třetí osoby, že je ochotna ručit za daňový subjekt, musí být včetně úředně ověřeného podpisu. Správce daně může také rozhodnout o přijetí finanční záruky k zajištění dosud nestanovené daně. Učiní tak v případě, že je mu předloženo prohlášení výstavce

v záruční listině o tom, že správci daně uhradí zajištěnou částku, bude-li o to požádán. Jestliže nejde o bankovní záruku, je vyžadován úředně ověřený podpis.

Daň lze zajistit také **zálohami**. V tomto případě dochází k zajištění daně, která ještě nebyla stanovena a není splatná. Povinnost platit daň zálohami je stanovena zákonem. Zaplacené zálohy jsou na konci zdaňovacího období nebo období, za které se podává daňové přiznání, započítávány na úhradu splatné daně. Pokud k tomu správce daně shledá důvod, může stanovit zálohy na daň nižší, nebo může udělit daňovému subjektu výjimku. Ten pak není povinen zálohy platit, a to i po dobu jednoho zdaňovacího období. Výjimku může udělit správce daně pouze u odůvodněných případů, nicméně tyto případy nejsou nijak vymezeny a vždy záleží na konkrétním posouzení správce daně. Pravidlem je, že zálohy na daň by se měly přibližně shodovat s budoucí daňovou povinností.

9 Daňové nedoplatky ve vztahu k trestnímu právu

Trestní právo daňové představuje rozvíjející podobor trestního práva. S ohledem na vývoj této oblasti práva v zahraničí lze předpokládat, že bude dále nabývat na významu. V České republice neexistuje speciální zákon řešící daňové trestné činy – všechny příslušná ustanovení jsou upravena v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku.

Mezi trestné činy řadící se k daňovým trestným činům patří v České republice zejména:

- zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby;
- neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby.

Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby se váže na § 240 TZ. Podstatou trestného činu je, že se pachatel snaží, aby mu byla příslušným orgánem vyměřena nižší daňová povinnost nebo aby mu daň nebyla vyměřena vůbec. Může tedy docházet k tomu, že daňový subjekt například úmyslně zkreslí nebo zfalšuje doklady, popřípadě se úplně vyhne nějaké činnosti, kterou měl za povinnost vykonat (Trubač, 2010). Na základě § 240 TZ bude subjekt potrestán za zkrácení daně, poplatku nebo podobné povinné platby ve větším rozsahu odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti. Trest odnětí svobody může být zpřísněn, například pokud byl trestný čin spáchán ve značném nebo velkém rozsahu, nebo např. pokud se na daném trestném činu podílely nejméně dvě osoby.

Jak vyplývá z předchozích řádků, neodvedení správně stanovené daně na základě podaného daňového přiznání nelze považovat za trestný čin. Takové jednání není trestné dle trestního zákoníku, a tudíž nemůže být postiženo žádnou z výše zmíněných sankcí. Jediný postih, který subjektu hrozí, je dle příslušných ustanovení DŘ (Trubač, 2010).

Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby je upraveno v § 241 TZ. Za trestný čin je považováno takové jednání, kdy pachatel (zaměstnavatel/plátce) neodvede sraženou daň popřípadě dávky za svého zaměstnance. Podstatou tohoto trestného činu je úmyslné neodvedení plateb, přičemž se pachatel ani nesnaží skrýt svoji povinnost platby odvést. Jedná se zejména o neodvedení daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků dle ZDP, pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotního pojištění (Trubač, 2010). Dle § 241 TZ bude pachatel za provedení trestného činu naznačeného výše potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti. Zvýšeným trestem odnětí svobody nebo peněžitou pokutou bude pachatel potrestán, pokud by pro sebe nebo pro někoho jiného získal značný prospěch. V případě získání prospěchu velkého rozsahu hrozí pachateli trest odnětí svobody na dva až osm let.

Jak vyplývá z předchozího odstavce, neodvedení řádně přiznané daně poplatníkem není považováno za trestný čin. Pachatelem se může stát pouze zaměstnavatel/plátce a to neodvedením plateb připadajících na zaměstnance

(poplatníka). Neodvedení části daně za plátce není trestním zákoníkem považováno a za trestný čin a tudíž za něj nehrozí žádný z výše zmíněných postihů (Trubač, 2010).

10 Analýza stavu a vymáhání nedoplatků

Jak již bylo zmíněno v kapitolách výše, daně představují nejvýznamnější zdroj financování veřejných rozpočtů. Cílem správy daní je daň ve správné výši stanovit a zároveň zabezpečit její úhradu. Bohužel pro reálnou správu daní je typické, že daně jsou sice ve správné výši stanoveny, nejsou však již následně uhrazeny. Následně musí správce daně vzniklé nedoplatky evidovat a přistoupit k jejich vymáhání.

V současné době jsou vykazovány nedoplatky na daních ve vztahu k veřejným rozpočtům ve třech oblastech, a to nedoplatky vykazované Finanční správou, nedoplatky vykazované Celní správou a nedoplatky vykazované Českou správou sociální zabezpečení. Práce se zaměřuje pouze na nedoplatky evidované Finanční správou, a to z toho důvodu, že jsou z absolutního hlediska nejvyšší a tudíž nejproblematictější.

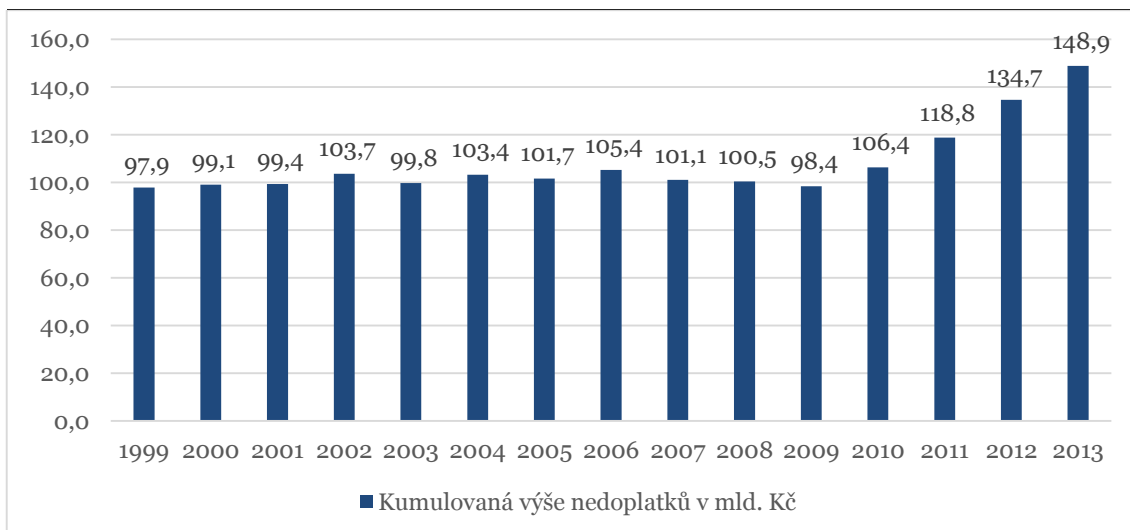
Poznatky získané v rámci této analýzy daňových nedoplatků budou následně využity v dalších kapitolách při analýze proměnných determinujících výši nedoplatků a úspěšnost jejich vymáhání.

10.1 Nedoplatky evidované Finanční správou

Obsahem této podkapitoly je podrobná, avšak stručná, analýza současného stavu daňových nedoplatků evidovaných Finanční správou. Analýza se bude zaměřovat jak na vývoj celkové výše daňových nedoplatků v čase, tak na strukturu těchto nedoplatků a jejich podíl na jiných veličinách, jako je například vývoj daňového inkasa. Analyzováno bude taktéž vymáhání nedoplatků ze strany správce daně, a to zejména úspěšnost vymáhání dle způsobů, které mu umožňují platné právní normy. V rámci kapitoly bude analyzováno i využití zajišťovacích nástrojů.

10.1.1 Analýza vývoje nedoplatků

Jako první bude analyzována absolutní výše daňových nedoplatků. Správce daně eviduje a vyazuje daňové nedoplatky v kumulované výši vždy k 31. 12. příslušného roku. V hodnotě těchto nedoplatků jsou zahrnuty jak nedoplatky daní, tak i nedoplatky příslušenství daně. Vývoj celkové kumulativní výše daňových nedoplatků od roku 1999 zobrazuje Obr. 3. Z něj je na první pohled patrné, že mezi lety 1999 až 2010 se kumulovaná výše daňových nedoplatků nijak výrazněji neměnila a oscilovala kolem hodnoty 100 mld. Kč. K velmi patrné změně dochází až po roce 2010, od tohoto data kumulovaná výše nedoplatků velmi rychle roste a v roce 2013 dosáhla hodnoty 148,9 mld. Kč.

Obr. 3: Kumulovaná výše nedoplatků k 31. 12. v mld. Kč

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Změna kumulované výše daňových nedoplatků v jednotlivých letech je ovlivněna hned několika faktory. Negativně působí na výši nedoplatků vznik nových splatných pohledávek z titulu neuhrazené daně a příslušenství. Dále je výše daňových nedoplatků upravována správcem daně, a to oběma směry. V rámci objektivit vykazování nedoplatků využívá správce daně možnost odepisovat nedoplatky pro jejich nedobytnost, což výslednou výši nedoplatků snižuje. Tyto nedoplatky nejsou však úplně odepsány, ale stále jsou správcem daně evidovány, vyhodnocovány a následně mohou být opět aktivovány a poté vymáhány. Poslední faktor, který ovlivňuje výši vykazovaných nedoplatků je institut lhůty pro placení daně, který je upraven v § 160 DŘ. Dle tohoto ustanovení nemůže správce daně nedoplatky, u kterých uplynula lhůta 6 let, vybírat a vymáhat. Výsledná výše kumulovaných daňových nedoplatků je tedy snižována o daně a příslušenství, které bylo promlčeno.

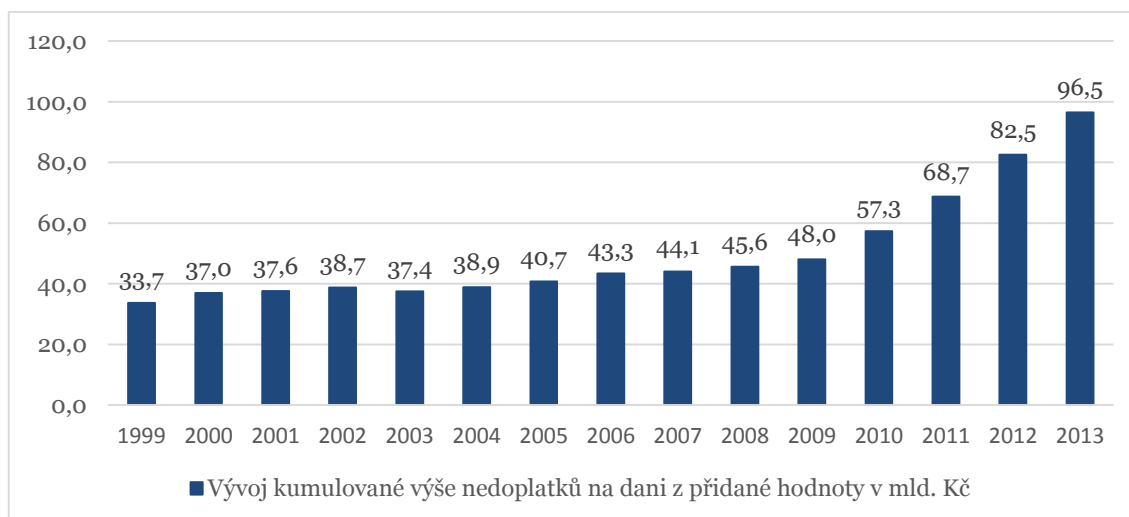
Největší podíl na kumulované výši daňových nedoplatků zaujímají dle očekávání nedoplatky daní z nové daňové soustavy, tzn. daně, které jsou platné od 1. 1. 1993. Pořadí a kumulovanou výši jednotlivých nedoplatků nových daní v mld. Kč k 31. 12. 2013 včetně jejich procentuálního podílu na celkových nedoplatcích zobrazuje Tab. 1. Jednoznačně nejvyšší podíl kumulované výše nedoplatků připadá na daň z přidané hodnoty, a to ve výši 64,81 %. Druhá nejvyšší hodnota nedoplatků je evidována u daně z příjmů PO, připadá na ni podíl 14,20 %. Třetí nejvýznamnější položkou jsou potom nedoplatky u daně z příjmů FO. Jedná se o nedoplatky daně z daňových přiznání, nedoplatky na daní z příjmu FO ze závislé činnosti jsou evidovány zvlášť. Ostatní nové daně tvoří již pouze malý podíl na celkové kumulované výši nedoplatků. Pro upřesnění je ještě nutno doplnit, že nedoplatky za odvod elektřiny ze slunečního záření nejsou nulové, jak je uvedeno v tabulce, ale nepohybují se v řádu milionů, tudíž nulové hodnoty jsou výsledkem zkrácení při vykazování v miliardách.

Tab. 1: Pořadí nových daní dle kumulované výše nedoplatku k 31. 12. 2013

Pořadí	Daň	Výše nedoplatku v mld. Kč	Podíl na kumulované výši nedoplatků
1.	Daň z přidané hodnoty	96,527	64,81%
2.	Daň z příjmů PO	21,155	14,20%
3.	Daň z příjmů FO - z daňových příznání	12,298	8,26%
4.	Ostatní příjmy, odvody a poplatky	7,064	4,74%
5.	Daň z příjmů FO - ze závislé činnosti	3,679	2,47%
6.	Daň z převodu nemovitosti	2,844	1,91%
7.	Daň silniční	1,692	1,14%
8.	Daň z nemovitostí	1,03	0,69%
9.	Daně spotřební	0,904	0,61%
10.	Daň z příjmů vybíraná srážkou podle § 36	0,438	0,29%
11.	Odvod z loterií § 41 odst. 2, 3, 4	0,229	0,15%
12.	Daň darovací	0,136	0,09%
13.	Odvod z loterií § 41 odst. 1	0,032	0,02%
14.	Daň dědická	0,009	0,01%
15.	Odvod elektřiny ze slunečního záření	0	0,00%

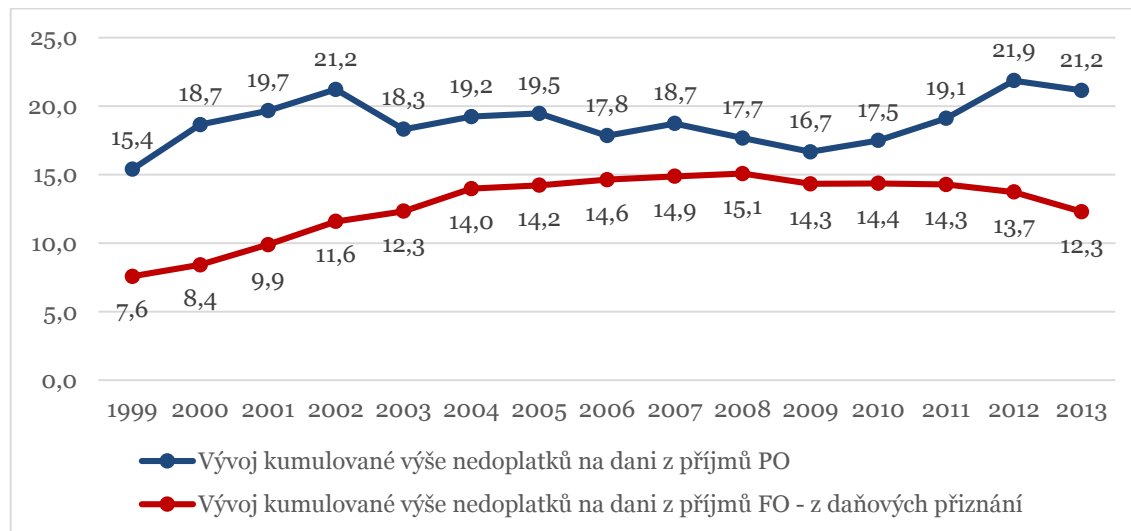
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Největší problém z pohledu vývoje celkové kumulované výše nedoplatků představuje daň z přidané hodnoty, a to pro výši evidovaných nedoplatků a jejich vývoji v čase. Dané zobrazuje Obr. 4. Kumulovaná výše daňových nedoplatků na dani z přidané hodnoty rostla s výjimkou roku 2003 neustále. Zlomový je pak rok 2009, od kterého došlo ke zvýšení tempa růstu a v roce 2013 činí kumulovaná výše nedoplatků dvojnásobek hodnoty evidované v roce 2009. Nedoplatky na dani z přidané hodnoty tak lze jednoznačně označit jako hlavní důvod růstu celkové kumulované výše nedoplatků.

Obr. 4: Vývoj kumulované výše nedoplatků na DPH v mld. Kč

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Mezi další dvě daně, u kterých je evidována vysoká kumulovaná výše nedoplatků, jsou daň příjmu PO a daň z příjmu FO (z daňových příznání). Zajímavé je, že zatímco nedoplatky u daně z příjmů PO kopírují negativní vývoj nedoplatků na dani z přidané hodnoty, u daně z příjmů FO z daňových příznání se vyskytuje pozitivní trend, a kumulovaná výše nedoplatků v posledních letech klesá.

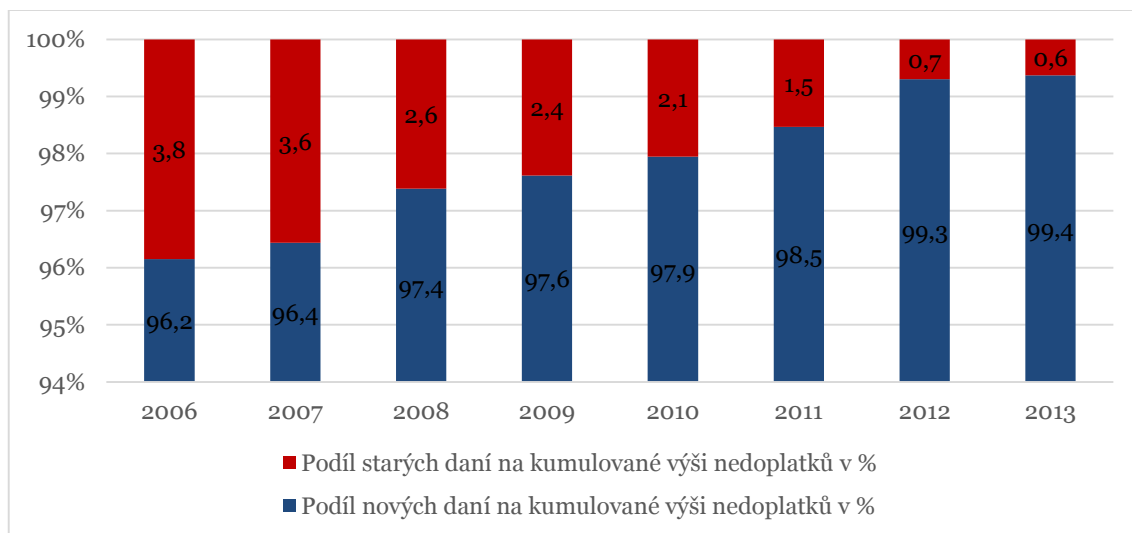
Obr. 5: Vývoj kumulované výše nedoplatků na dani z příjmů PO a FO v mld. Kč
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Co se týká vývoje kumulované výše nedoplatků u ostatních nových daní (méně významných z pohledu celkové kumulované výše nedoplatků), jsou zde daně, u kterých je vývoj nedoplatků pozitivní, tzn., že kumulovaná hodnota nedoplatků klesá. Jedná se o daně spotřební (evidované Finanční správou), daň z příjmů FO ze závislé činnosti a daň z převodu nemovitosti. Vývoj nedoplatků pak zůstává na stejné úrovni u daně dědické a naopak roste u daně silniční, z nemovitosti a daně z příjmů vybírané srážkou podle § 36 ZDP. Podrobný přehled kumulativní výše nedoplatků za jednotlivé nové daně je uveden v Příloze 1.

Daně staré daňové soustavy, tzn. daně platné do 31. 12. 1992, tvoří pouze nepatrný podíl na kumulované výši daňových nedoplatků, který se navíc stále zmenšuje. Tato skutečnost vyplývá z Obr. 6. Mezi daně staré daňové soustavy patří:

- daň z příjmu obyvatelstva;
- daň z obratu;
- odvod ze zisku;
- odvod z objemu mezd;
- důchodová daň;
- daň z objemu mezd;
- ostatní zrušené daně do rozpočtu republiky;
- ostatní zrušené daně do místních rozpočtů.

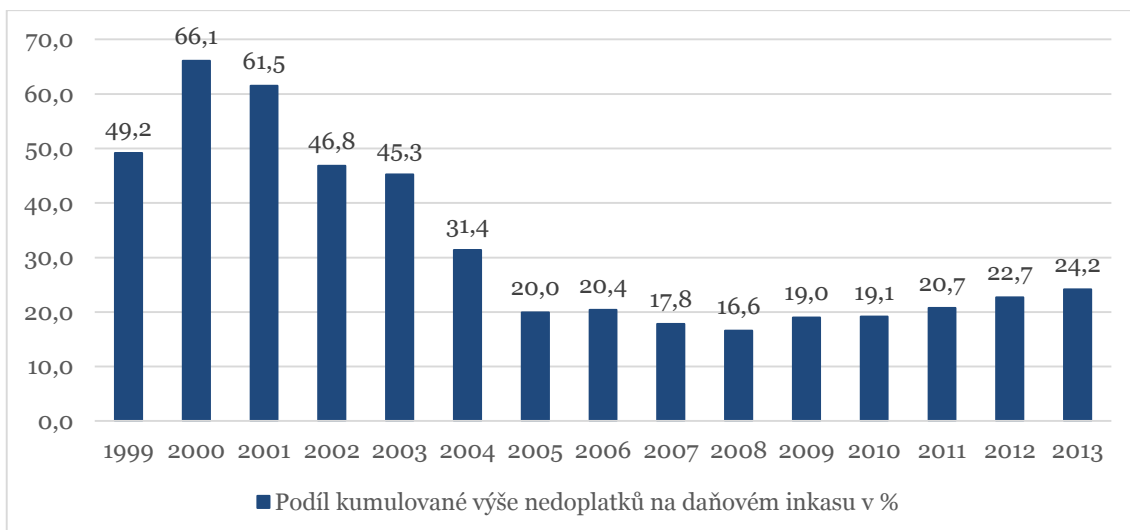
Ke konci roku 2013 tvořil podíl nedoplatků starých daní na kumulované výši nedoplatků pouze 0,6 %, což je představuje snížení oproti roku 2006 o 3,2 p. b. Klesající trend vývoje nedoplatků starých daní je výsledkem postupného odepisování nedoplatků pro nedobytnost a také jejich zániku z důsledku uplynutí lhůty placení daně.

Obr. 6: Podíly starých a nových daní na kumulované výše nedoplatků

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Zajímavé je také porovnat vývoj daňových nedoplatků vůči vývoji daňového inkasa v jednotlivých letech. Z pohledu správy daní by bylo ideální, aby tento poměr klesal, tj. aby kumulovaná výše nedoplatků nerostla rychleji než inkaso daní. Výsledky pro jednotlivé roky ukazuje Obr. 7. Nejnepříznivější poměr mezi kumulovanou výší daňových nedoplatků a daňovým inkasem byl v roce 2000, a to 66,1 %. Důvodem byl propad inkasa daní spojený s růstem nedoplatků. V dalších letech však již následoval pozitivní vývoj a kromě drobného zhoršení v roce 2006 klesal podíl až na úroveň 16,6 % v roce 2008, tj. poklesl o 49,5 p. b. Tento pozitivní vývoj byl způsoben zejména velmi vysokým tempem růstu daňového inkasa v jednotlivých letech. Ke zlomu došlo v roce 2009, kdy došlo k poklesu inkasa daní o 14,52 %, což se projevilo zhoršením podílu, i když kumulovaná výše nedoplatků taktéž klesla. Negativní vývoj v roce 2009 lze jednoznačně spojovat s celosvětovou hospodářskou krizí. V dalších letech pokračuje negativní vývoj navzdory růstu inkasa daní, což značí jednoznačně negativní vývoj způsobený rychlejším růstem kumulované výše nedoplatků než výše inkasa daní.

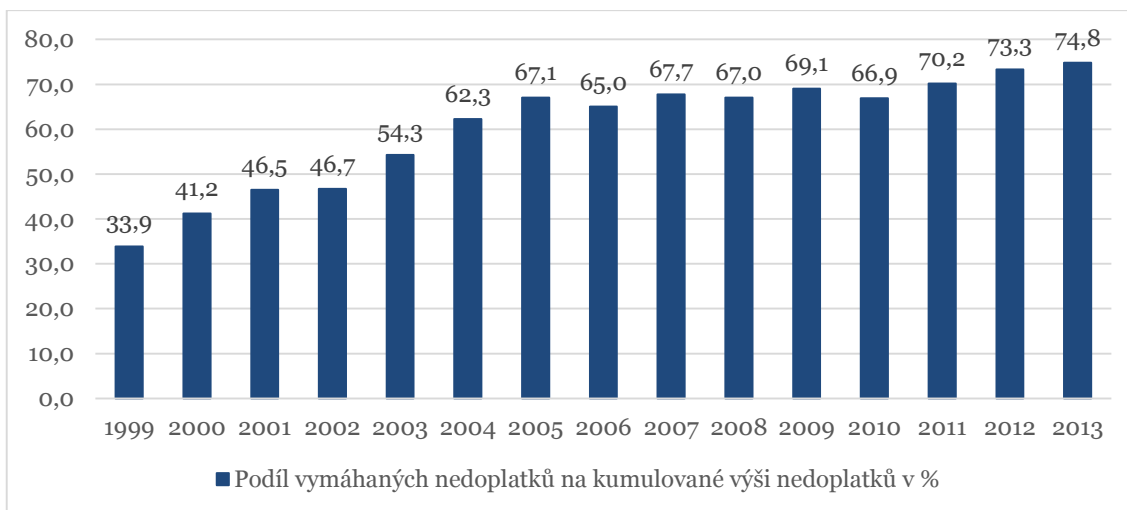

Obr. 7: Podíl kumulované výše daňových nedoplatků na daňovém inkasu v %
 Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

10.1.2 Analýza vymáhání nedoplatků

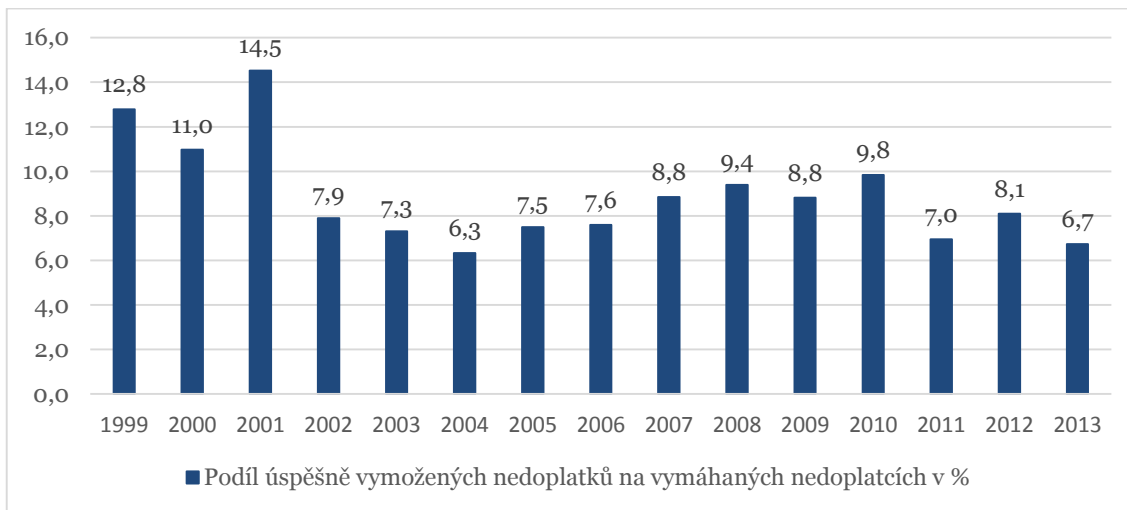
Předchozí podkapitola se věnovala analýze současného stavu nedoplatků evidovaných Finanční správou. Předmětem této kapitoly je analyzovat jaký podíl nedoplatků správce daně skutečně vymáhá, jak je ve vymáhání úspěšný a jakou mají vymáhané nedoplatky strukturu.

Jako první bude analyzováno, jaký podíl na celkové kumulované výši nedoplatků správce daně vymáhá. To, že jsou dlužné částky evidovány jako nedoplatky, totiž ve skutečnosti neznamená, že jsou správcem daně skutečně vymáhány. Jak vyplývá z předchozí podkapitoly, vývoj celkové kumulované výše nedoplatků má negativní trend, což znamená, že správce daně by se měl snažit, aby byl vymáhan a následně vymožen co největší objem nedoplatků. Vývoj podílu vymáhaných nedoplatků na celkové výši kumulovaných nedoplatků zobrazuje Obr. 8. Z něj vyplývá, že správci daně se daří navyšovat objem vymáhaných nedoplatků navzdory růstu jejich celkové kumulativní výše. Zatímco v roce 1999 činil podíl vymáhaných nedoplatků pouze 33,9 %, v roce 2005 to již bylo 67,1 %. Kolem této hodnoty podíl vymáhaných nedoplatků osciloval až do roku 2009 a od roku 2010 lze opět pozorovat pozitivní trend vývoje. V roce 2013 činil podíl vymáhaných nedoplatků na celkové kumulativní výši nedoplatků 74,8 %, tj. více než dvojnásobné zvýšení od roku 1999.

Obr. 8: Podíl vymáhaných nedoplatků na kumulované výši nedoplatků v %
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

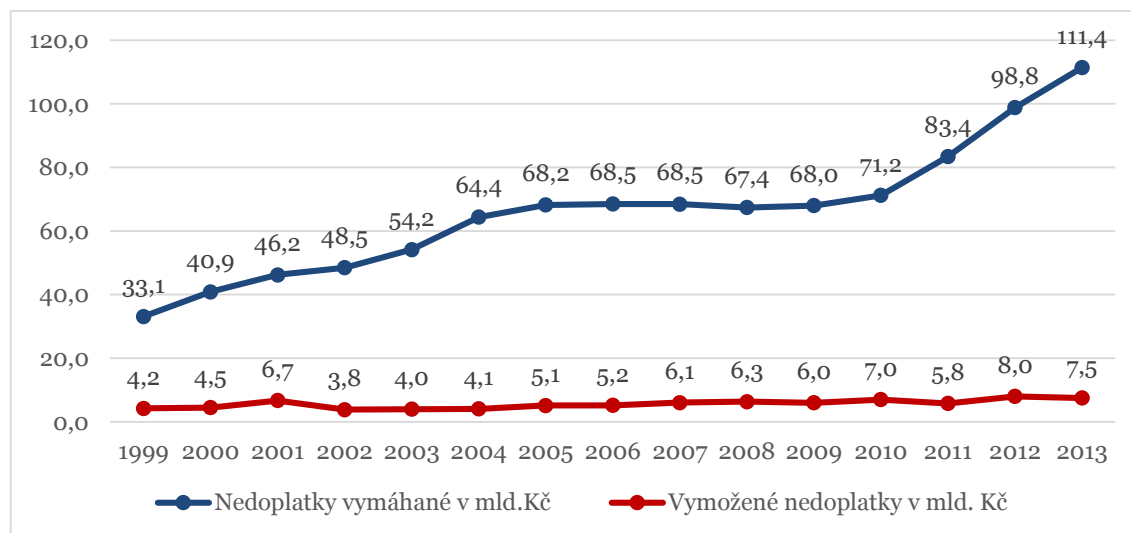
Přestože je jednoznačně pozitivní, že podíl vymáhaných nedoplatků na celkové kumulované výši nedoplatků roste, mnohem více je důležitá úspěšnost správce daně při vymáhání těchto nedoplatků. V ideálním případě by měla úspěšnost vymáhání správce daně růst, ve skutečnosti však dochází k poklesu úspěšnosti, jak vyplývá z Obr. 9. Zatímco v letech 1999 až 2001 se úspěšnost vymáhání nedoplatků pohybovala nad hranicí 10 %, v následujících letech úspěšnost vymáhání klesala a v roce 2013 činila pouze 6,7 %, což je druhý nejhorší výsledek od roku 1999.

Obr. 9: Úspěšnost vymáhání nedoplatků v %
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Z výše uvedeného vyplývá, že sice správce daně reaguje na stále rostoucí celkovou kumulovanou výši nedoplatků růstem objemu vymáhaných nedoplatků, ale již není schopen dlužné částky skutečně vymocit, respektive vymáhat je ve stále vyšších objemech. Objem vymáhaných nedoplatků tedy roste rychleji, než objem nedoplatků vymožených.

Pro představu je nutné uvést ještě vývoj vymáhaných a vymožených nedoplatků v absolutní výši, což zobrazuje Obr. 10. Zatímco v roce 1999 činila výše vymáhaných nedoplatků pouze 33,1 mld. Kč, v roce 2005 byl vymáhaný objem nedoplatků již více než dvojnásobný a v roce 2013 činila celková výše vymáhaných nedoplatků již 111,4 mld. Kč. U vymožených nedoplatků lze sledovat obdobný trend, nicméně s mnohem pomalejším tempem růstu. S výjimkou roku 2001, který mimořádně úspěšný z pohledu vymáhání, lze sledovat postupný růst objemu vymožených nedoplatků z hodnoty 4,2 mld. Kč v roce 1999 až na 7,5 mld. Kč v roce 2013. Nejúspěšnějším pak byl rok 2012, kdy se podařilo vymocit rekordních 8 mld. Kč.

Obr. 10: Absolutní výše vymáhaných a vymožených nedoplatků v mld. Kč

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Nyní budou analyzovány způsoby, jakými byly v jednotlivých letech nedoplatky vymáhány a vymoženy. Předmětem analýzy budou:

- dobrovolně uhrazené nedoplatky;
- nedoplatky vymáhané a vymožené v rámci daňové exekuce;
- nedoplatky vymáhané a vymožené soudními exekutory;
- nedoplatky vymáhané a vymožené v rámci insolvenčního řízení.

Dobrovolně uhrazené nedoplatky

Nyní bude rozebrána situace, kdy nedoplatky vznikly, ale byly dlužníkem uhrazeny dříve, než došlo k provedení některého z vymáhacích úkonů, tj. ještě než došlo k zahájení daňové exekuce nebo jiného způsobu vymáhání. Tyto úhrady se týkají dlužníků, kteří zřejmě nebyli schopni, případně nechtěli, uhradit priznanou daň, nicméně ji sami od sebe později uhradili. V rámci analýzy by bylo ideální porovnat dlouhodobý vývoj takto uhrazených nedoplatků, protože by vyjadřoval skutečnou ochotu daňových subjektů nedoplatky hradit. Stejně tak jsou zajímavé údaje o dlužnících, kteří dobrovolně uhradili své závazky až po zahájení vymáhacích úkonů, nicméně ne na základě

daňové exekuce nebo jiného způsobu vymáhání. Bohužel, pro účely analýzy se podařilo získat pouze data za roky 2012 a 2013, což má pouze malou vypovídací hodnotu. Informace o dobrovolných úhradách před a po zahájení vymáhacích úkonů zobrazuje Tab. 2. Z uvedených dat vyplývá, že zatímco u úhrad před zahájením vymáhacích činností nedošlo meziročně k žádné změně, výše úhrad po zahájení vymáhacích činností se v roce 2013 snížila.

Tab. 2: Dobrovolně uhrazené nedoplatky před a po zahájení vymáhacích úkonů

Úhrada v okamžiku před provedením vymáhacích úkonů		
Rok	Dobrovolně uhrazené nedoplatky v mld. Kč	Podíl dobrovolně uhrazených nedoplatků na celkově vymožených nedoplatecích
2012	4,4	55,60%
2013	4,4	58,30%
Úhrada v okamžiku po zahájení vymáhacích úkonů		
Rok	Dobrovolně uhrazené nedoplatky v mld. Kč	Podíl dobrovolně uhrazených nedoplatků na celkově vymožených nedoplatecích
2012	0,9	11,90%
2013	0,7	9,50%

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Cílem správce daně je zabezpečit výběr daní, a to i za cenu užití donucovacích prostředků, nicméně jeho primární snahou by mělo být motivovat dlužníky hradit jejich nedoplatky dobrovolně, a to včetně příslušenství spojeného se vznikem nedoplatku. V ideálním případě by tedy mělo být dosaženo toho, že bude v čase růst jak podíl dobrovolně uhrazených nedoplatků na celkové výši vymožených nedoplatků, tak i absolutní výše takto uhrazených nedoplatků.

Nedoplatky vymožené daňovou exekucí

Daňová exekuce představuje nejúčinnější vymáhací nástroj správce daně. Konkrétní způsob provádění daňové exekuce byl popsán v předchozích kapitolách, nyní se práce zaměří na analýzu vymáhání dle jednotlivých způsobů. Přehled vymáhaných a vymožených nedoplatků prostřednictvím srážek ze mzdy, příkázání pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb a příkázání jiné peněžité pohledávky zobrazuje Tab. 3. U daňové exekuce srážkami ze mzdy kolísá hodnota vymáhaných nedoplatků okolo 5 mld. Kč, což sice není pozitivní, nicméně vývoj nemá alespoň sestupný trend. Naopak hodnota vymožených nedoplatků v průběhu let klesá, což je rozhodně negativní. Jednoznačně nejúspěšnější způsob daňové exekuce (vzhledem k objemu vymáhaných a vymožených nedoplatků) je vymáhání prostřednictvím příkázání pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb. U tohoto prostředku vymáhání dochází k růstu vymáhaného objemu nedoplatků, přičemž v roce 2013 činila výše vymáhaných nedoplatků 13,555 mld. Kč. Negativní je stejně jako u vymáhání srážkami ze mzdy sestupný trend vymožených nedoplatků. Prakticky stejný vývoj, jenom v nižších objemech, jako u příkázání pohledávky z účtu

u poskytovatele platebních služeb pak panuje u daňové exekuce vymáháním prostřednictvím příkázání jiné peněžní pohledávky.

Tab. 3: Vymáhané a vymožené nedoplatky daňovou exekucí v mil. Kč

Rok	Srážky ze mzdy		Příkázání pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb		Příkázáním jiné peněžní pohledávky	
	vymáháno	vymoženo	vymáháno	vymoženo	vymáháno	vymoženo
2011	5 003	211	7 177	2 637	1 409	301
2012	5 268	176	8 934	1 898	1 653	220
2013	5 105	147	13 555	1 778	2 957	202

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

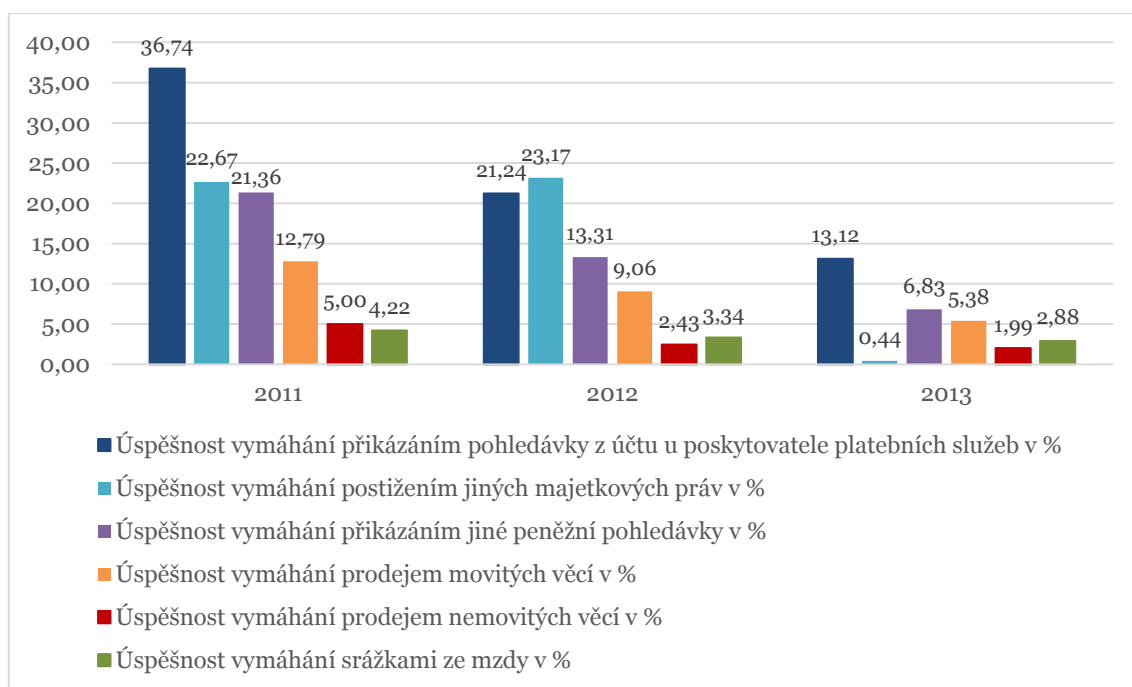
Vymáhané a vymožené nedoplatky zbylými způsoby daňové exekuce uvádí Tab. 4. Pozitivní trend u vymáhané výše nedoplatků lze identifikovat u všech zbývajících způsobů daňové exekuce, tj. jak u daňové exekuce postizením jiných majetkových práv, tak i u daňové exekuce prodejem movitých věcí a nemovitých věcí. Problémem je však u daných způsobů daňové exekuce vývoj vymožených nedoplatků, který má klesající trend.

Tab. 4: Vymáhané a vymožené nedoplatky daňovou exekucí v mil. Kč

Rok	Postizením jiných majetkových práv		Prodejem movitých věcí		Prodejem nemovitých věcí	
	vymáháno	vymoženo	vymáháno	vymoženo	vymáháno	vymoženo
2011	75	17	1 095	140	1 421	71
2012	82	19	1 048	95	1 687	41
2013	229	1	1 506	81	1 908	38

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Pro úplnost je třeba ještě uvést vývoj úspěšnosti vymáhání jednotlivými způsoby daňové exekuce. Jak vyplývá z Obr. 11, úspěšnost vymáhání všech způsobů daňové exekuce meziročně klesá. Nejlepších výsledků při vymáhání nedoplatků bylo v roce 2013 dosaženo daňovou exekucí příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, úspěšně bylo vymoženo 13,1 % nedoplatků. Naopak nejhoršího výsledku bylo dosaženo u daňové exekuce postizením jiných majetkových práv (snížení úspěšnosti o 22,8 p. b.), a to z důvodu velkého objemu vymáhaných a extrémně malého objemu vymožených nedoplatků. Standardně nízkou úspěšnost vymáhání nedoplatků vykazuje také daňová exekuce prodejem nemovitých věcí.

Obr. 11: Úspěšnost vymáhání nedoplatků jednotlivými způsoby daňové exekuce
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Nedoplatky vymáhané a vymožené soudními exekutory

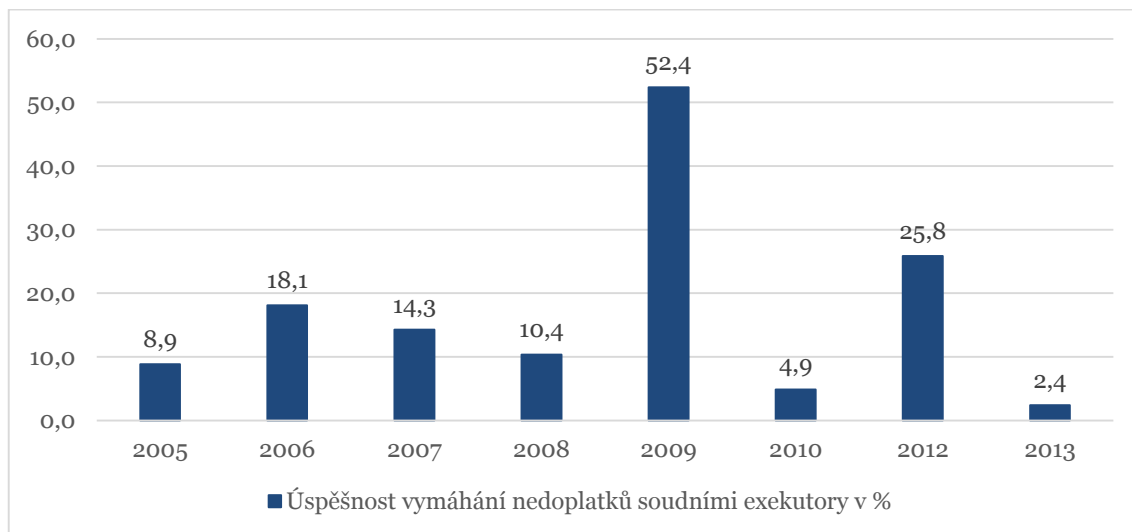
Vymáhání prostřednictvím soudních exekutorů je správcem daně využíváno pouze v mimořádných případech a tvoří tak spíše doplňující nástroj pro vymáhání. Od tohoto se odvíjí výše vymáhaných a následně vymožených nedoplatků, která se pohybuje pouze v řádu milionů. Vývoj za roky 2005 až 2013 zobrazuje Tab. 5. V těchto letech nedoplatky předané k vymáháním soudním exekutorům postupně klesaly. Nejvíce nedoplatků bylo k vymáhání předáno v roce 2008, a to 289 mil. Kč. V roce 2013 již bylo předáno k vymáhání pouze 24,8 mil. Kč. Objemy vymožených nedoplatků v jednotlivých letech mají taktéž klesající trend. Od roku 2005 bylo soudními exekutory nejvíce vymoženo 31 mil. Kč, a to v roce 2006. Úspěšný z hlediska vymáhání byl také rok 2008, kdy bylo vymoženo 30 mil. Kč. Naopak nejnižší objem nedoplatků se soudním exekutorům povedl vybrat v roce 2013, a to pouze 0,6 mil. Kč.

Tab. 5: Vymáhané a vymožené nedoplatky soudními exekutory v mil. Kč

Rok	Nedoplatky předané soudním exekutorům k vymáhání v mil. Kč	Nedoplatky vymožené soudními exekutory v mil. Kč
2005	91,5	8,1
2006	171,0	31,0
2007	91,0	13,0
2008	289,0	30,0
2009	21,0	11,0
2010	41,0	2,0
2012	20,9	5,4
2013	24,8	0,6

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Úspěšnost vymáhání nedoplatků soudními exekutory v čase, až na pár výjimek, klesá. Nejúspěšnějším rokem pro vymáhání nedoplatků byl ve sledovaném období rok 2009, kdy se soudním exekutorům podařilo vymocit více než 50 % vymáhaných nedoplatků. Úspěšným byl také rok 2012, kdy se podařilo vymocit 25,8 % nedoplatků. Nejhorším z hlediska úspěšnosti byl pak rok 2013, kdy bylo vymoženo pouze 2,4 % nedoplatků.

Obr. 12: Úspěšnost vymáhání nedoplatků soudními exekutory v %

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Nedoplatky vymáhané a vymožené v rámci insolvenčního řízení

Pro vymáhání nedoplatků v insolvenčním řízení je typická velmi malá výtěžnost. Jak vyplývá z Tab. 6, v rámci jednotlivých let dochází k nárůstu kumulované výše daňových pohledávek uplatněných v insolvenčních řízeních. Zatímco v roce 2008 činila kumulovaná výše daňových pohledávek v insolvenčních řízeních 15,8 mld. Kč, v roce 2013 to již bylo 20,9 mld. Kč, což je nárůst během 6 let o 32,28 %. Objem vymožených daňových pohledávek v jednotlivých letech má

kolísavou tendenci a pohybuje se v rozmezí od 124 mil. Kč do 352 mil. Kč, což je velmi málo v porovnání s výší pohledávek uplatněných v insolvenčních řízeních.

Tab. 6: Kumulovaná výše daňových pohledávek v insolvenčních řízeních a inkaso

Rok	Kumulovaná výše daňových pohledávek uplatněných v insolvenčních řízeních v mld. Kč	Došlé platby z insolvenčních řízení v mil. Kč
2008	15,8	160,0
2009	14,4	352,0
2010	14,1	132,0
2011	16,5	284,4
2012	19,2	124,9
2013	20,9	174,2

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

10.1.3 Analýza využití zajišťovacích nástrojů

Zajišťovací nástroje by měly sloužit správci daně k tomu, aby byl minimalizován vznik nedoplatků. Primárně má správce daně k dispozici jak institut zajištění dle § 167 a § 168 DŘ, tak možnost využití zástavního práva dle § 170 DŘ. Do doby, než vstoupil v platnost DŘ, byly oba tyto nástroje zajištění upraveny v ZSDP, a to v § 71 (zajištění) a §72 (zástavní právo).

Ve vztahu k využívání institutu zajištění a zástavního práva lze analyzovat jak počet vydaných rozhodnutí v jednotlivých letech, tak výslednou výši zajištěných prostředků. Z analýzy celkového vývoje kumulované výše nedoplatků vyplynulo, že výše nedoplatků v čase roste, z podstaty věci tak lze předpokládat, že správce daně bude více motivovaný využívat nástroje k zajištění. Mělo by tak docházet u obou způsobů zajištění jak k růstu počtu rozhodnutí, tak k růstu výše zajištěných prostředků.

Jak vyplývá z Tab. 7, počet vydaných rozhodnutí o zajištění dle § 167 a § 168 DŘ od roku 1999 až do roku 2009 klesal. Jedinou výjimku představuje rok 2006, kdy byl vydán rekordní počet zajišťovacích příkazů, a to celkem 1940. Nárůst počtu vydaných rozhodnutí o zajištění pak lze sledovat až od roku 2010. V roce 2013 dosáhl počet vydaných rozhodnutí úrovně roku 1999. Výše zajištění v mil. Kč se v jednotlivých letech nepravidelně mění. Nejnižší částka byla zajištěna v roce 2004, a to pouze 282 mil. Kč. Naopak vysoká částka byla zajištěna v roce 2008 (6,187 mld. Kč) a nejvyšší částku od roku 1999 zajistil správce daně v roce 2013, a to celkem 6,188 mld. Kč.

Počet vydaných rozhodnutí o zřízení zástavního práva v období let 1999 až 2009 osciloval kolem úrovně 9 tisíc rozhodnutí za rok. Drobné odchýlení přinesl rok 2000, kdy bylo vydáno přes 15 tisíc rozhodnutí. Od roku 2010 pak lze sledovat relativně silný vzestupný trend. Nejvíce rozhodnutí o uvalení zástavního práva ve sledovaném období bylo vydáno v roce 2012. Výše zajištění pomocí zástavního práva měla od roku 1999 až do roku 2006 sestupný trend, kdy v roce 1999 zajistil správce daně prostřednictvím zástavního práva více než 17,5 mld.

Kč. V roce 2006 to bylo už jenom 5,016 mld. Kč. Od roku 2007 pak lze identifikovat rostoucí trend a v roce 2013 zajistil správce daně prostřednictvím zástavního práva 9,327 mld. Kč. Oproti roku 1999 však jde o pouze poloviční částku.

Tab. 7: Využití zajištění a zástavního práva v letech 1999 až 2013

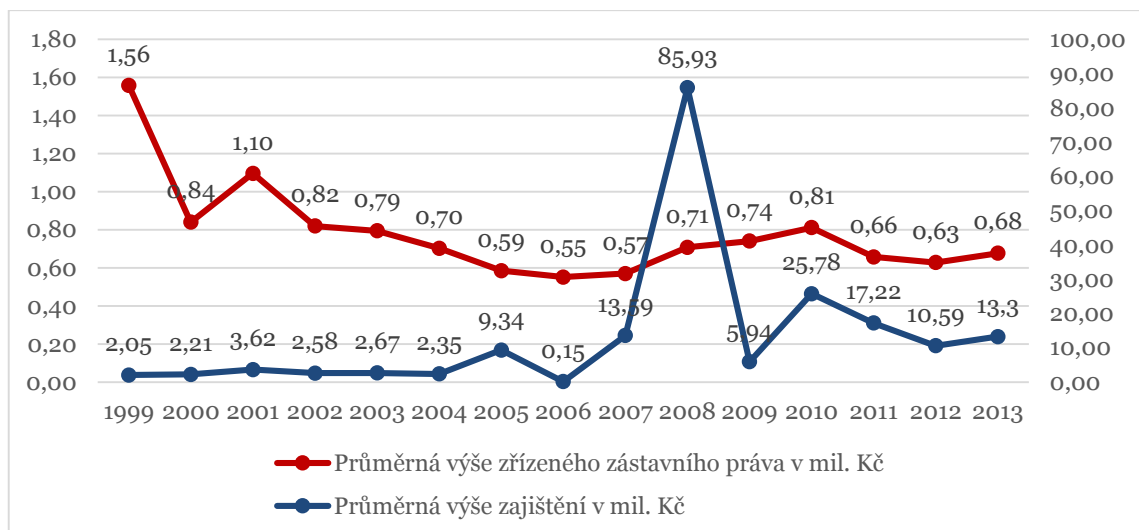
Rok	Zajištění (§ 167 a § 168 DŘ)		Zástavní právo (§ 170 DŘ)	
	počet rozhodnutí	výše zajištění v mil. Kč	počet rozhodnutí	využití zástavního práva v mil. Kč
1999	467	957	11 269	17 558
2000	411	909	15 231	12 795
2001	343	1 243	8 951	9 814
2002	295	762	9 391	7 702
2003	249	664	7 221	5 735
2004	120	282	9 894	6 953
2005	124	1 158	9 347	5 471
2006	1 940	283	9 100	5 016
2007	102	1 386	8 885	5 062
2008	72	6 187	9 053	6 412
2009	81	481	9 042	6 696
2010	100	2 578	10 760	8 729
2011	109	1 877	11 676	7 679
2012	269	2 848	15 421	9 685
2013	467	6 188	13 787	9 327

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Pro účely analýzy je také zajímavé sledovat průměrnou výši zajištění na jedno rozhodnutí, a to jak u zástavního práva, tak u zajištění. Přepočtená průměrná výše zajištění je sice zjednodušující, ale podává obraz o tom, jak se přibližně mění výše jednoho zajištění, tedy zda správce daně zajišťuje spíše větší počet případů v nižších hodnotách nebo malé množství případů s vysokou zajištěnou hodnotou. Vývoj od roku 1999 do roku 2013 zobrazuje Obr. 13.

U zajištění pomocí zástavního práva dochází v průběhu let k poklesu průměrné hodnoty zajištění z 1,59 mil. Kč v roce 1999 k 0,68 mil. Kč v roce 2013. Nejmenší průměrná zajištěná hodnota bylo dosaženo v roce 2006 a to ve výši 0,55 mil. Kč. Z daného vyplývá, že se správce daně postupně přechází k využívání zajištění ve více případech, a to i na menší částky.

Přesně opačný trend se vyskytuje u průměrné výše zajištění dle § 167 a § 168 DŘ. Zatímco v roce 1999 byla průměrná výše zajištění 2,05 mil. Kč, v roce 2013 činí průměrná výše zajištění 13,3 mil. Kč. Nejvyšší průměrné hodnoty zajištění bylo dosaženo v roce 2008, a to 85,93 mil. Kč. Jednalo se o důsledek toho, že správce daně v daném roce vydal pouze 72 rozhodnutí o zajištění a zároveň zajistil více než 6,1 mld. Kč.

Obr. 13: Průměrná výše zajištění a zástavního práva v mil. Kč

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

10.2 Shrnutí

V rámci této kapitoly byl analyzován vývoj výše nedoplatků a následně i jejich vymáhání. Z analýzy vyplynulo, že nedoplatky evidované Finanční správou tvoří významný podíl daňového inkasa, v roce 2013 dosáhla celková kumulovaná výše nedoplatků 148,9 mld. Kč, což je jednoznačně negativní.

Největší problém představuje daň z přidané hodnoty, jejíž nedoplatky činily v roce 2013 více než šedesát procent z celkové výše evidovaných nedoplatků. Na vzrůstající výši evidovaných nedoplatků se snaží Finanční správa reagovat vyššími sumami vymáhaných nedoplatků. Bohužel není schopná se zvyšováním vymáhaných částek zajistit i vyšší úspěšnost vymáhání.

Pozitivní je, že relativně velké procento vymožených nedoplatků je uhrazeno dlužníky ještě před zahájením vymáhacích úkonů. Dochází tak k úspoře nákladů na vymáhání. Nízká je bohužel úspěšnost vymáhání nedoplatků daňovou exekucí, která navíc v čase klesá. Nedoplatky předané k vymáhání soudním exekutorům představují nevýznamnou položku v porovnání s nedoplatky vymáhanými daňovou exekucí navíc s velmi nestabilní úspěšností vymáhání. Problémem je také výtěžnost pohledávek přihlášených do insolvenčních řízení, která je velmi nízká, nicméně toto není v kompetenci Finanční správy a ta tak nemůže úspěšnost vymáhání ovlivnit.

Relativně pozitivní trend lze sledovat u využití zajišťovacích nástrojů Finanční správou, zejména v období let 2012 a 2013.

11 Faktory ovlivňující vznik a vymáhání nedoplatků

Po analýze stavu a vymáhání nedoplatků je třeba uvést faktory, které ovlivňují vznik nedoplatků a výši vymožených nedoplatků, což je obsahem této kapitoly. Na základě těchto faktorů budou následně v rámci této kapitoly sestaveny ekonometrické modely, jejichž výsledky budou sloužit pro kvantifikaci vlivu zmíněných faktorů. Výsledky získané v této kapitole budou sloužit k vydání doporučení pro zlepšení situace v oblasti předcházení vzniku daňových nedoplatků a zlepšování vymáhání.

11.1 Faktory ovlivňující vznik nedoplatků

Jak již bylo uvedeno výše, to, že nedoplatek vznikne, je výsledkem správně podaného daňového přiznání a neodvedení daně v okamžiku, kdy se stala splatnou. Na základě toho, že dojde k podání daňového přiznání, lze předpokládat, že daňový subjekt neměl, alespoň v okamžiku podání daňového přiznání, úmysl daň neodvést a ani se nějakým jiným způsobem vyhnout jejímu placení ve správné výši. To, že následně nebyla daň uhrazena v den její splatnosti, a dochází ke vzniku nedoplatku, pak může být důsledkem:

- neochoty daň odvést;
- neschopnosti daňového subjektu daň odvést.

Na základě popsaných faktorů v následujících podkapitolách bude sestaven první ekonometrický model, který bude popisovat vlivy působící na vznik nedoplatků.

11.1.1 Ochota daň odvést

Neochota daňového subjektu daň odvést může pramenit z mnoha různých důvodů, přičemž ten nejvýznamnější je pravděpodobně snaha obohatit se. Úmyslné neodvedení daně může mít následující podobu:

- poplatník neodvede daň sám za sebe;
- plátce neodvede daň za poplatníka.

Příkladem situace, kdy **poplatník neodvede daň sám za sebe**, může být úmyslné neuhrazení daně z příjmů (ať už za fyzickou nebo právnickou osobu) nebo daně z přidané hodnoty. Je potřeba rozlišovat, jestli je poplatníkem fyzická nebo právnická osoba. Lze předpokládat, že ke vzniku daňových nedoplatků úmyslným neuhrazením daně bude docházet spíše u právnických osob, a to z důvodu jejich horší postížitelnosti.

Motivem pro úmyslné neodvedení splatné daně, které mohou mít daňové subjekty, může být například předpoklad daňového subjektu o nevymahatelnosti nedoplatku. Dochází k tomu v případech, kdy je dlužník předlužený a má závazky i vůči dalším subjektům. Dále takovéto daňové subjekty spoléhají na to, že správce daně nebude schopen majetek dohledat

a uspokojit z něj nedoplatek, případně usoudí, že náklady na vymáhání dalece převýší předpokládaný výtěžek a dojde tak k zastavení daňové exekuce.

Problematická je zejména situace, kdy dochází k opakovanému ukončení nebo útlumu podnikatelské činnosti právnických osob, zejména společností s ručením omezeným, po odhalení daňových úniků, nicméně již bez řádné úhrady doměřené daně. V podnikatelské činnosti je pak pokračováno pod jinou společností a po původní společnosti zůstanou pouze dluhy bez jakéhokoliv majetku, z něhož by mohly být uspokojeny. Zároveň osoby, které vystupovaly jako statutární orgány, jsou ve velkém množství případů nekontaktní a jedná se pouze o osoby, které formálně přebraly vedení společnosti bez ohledu na její stav a schopnost závazky hradit. Pro tyto společnosti je typické, že nemají ani reálné sídlo, na kterém by se je dalo zastihnout, případně mají sídlo v oblastech, kde je vysoká koncentrace zapsaných společností, na které připadá pouze malý počet zaměstnanců Finanční správy zabývajících se vymáháním nedoplatků, což vede k tomu, že trvá dlouhou dobu, než je vůbec vymáhání započato. V těchto případech jsou pak nedoplatky prakticky nevymahatelné.

Na obtížnou dohledatelnost spoléhají také fyzické osoby, u kterých je trendem skrývat se před vymáháním na tzv. úředních adresách, tj. na adresách obecních či městských úřadů, a to i přes to, že vlastní nemovitosti, na kterých by mohly mít trvalou adresu.

Druhou variantou je situace, kdy **plátce neodvede daň za poplatníka**, kterému pak vzniká nedoplatek na dani. K tomuto dochází i přes to, že se může jednat z pohledu práva o trestný čin. Nejčastěji se jedná o případy, kdy zaměstnavatel neodvede daň z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti za zaměstnance.

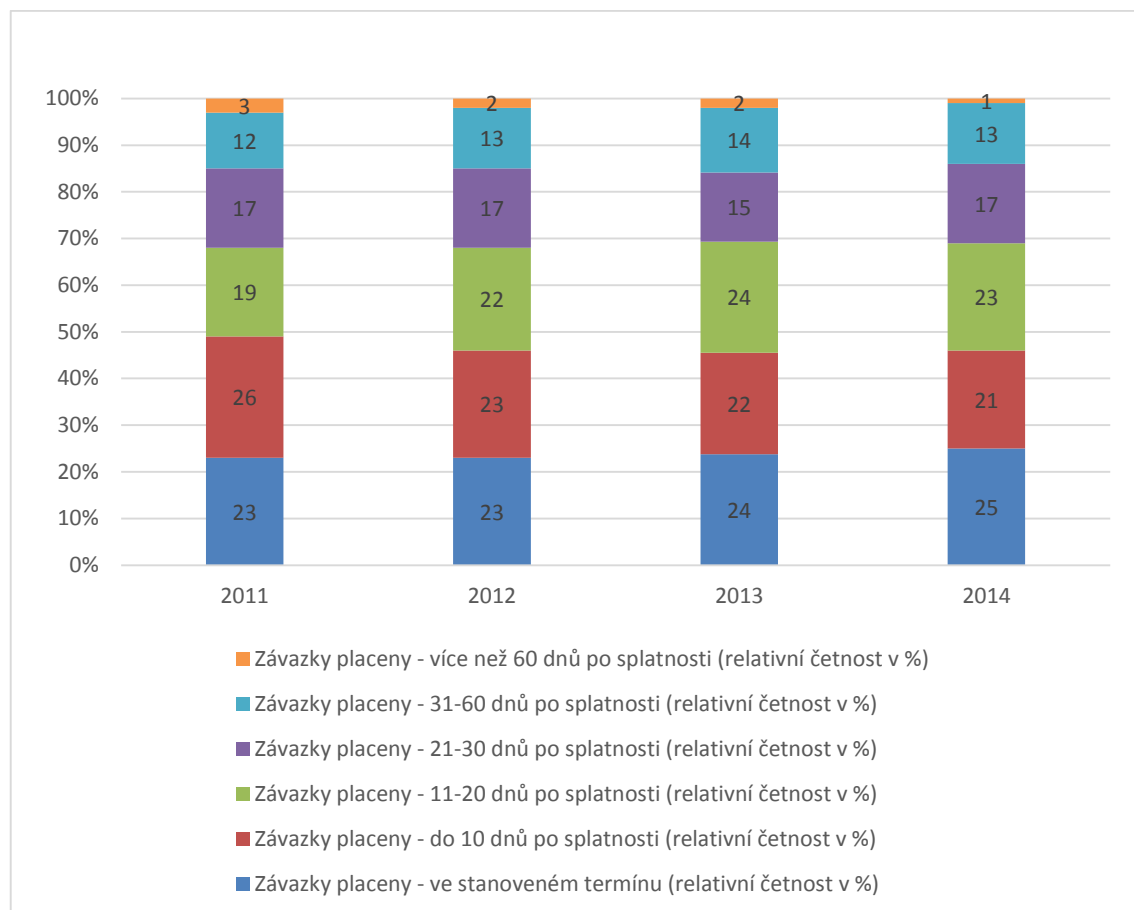
11.1.2 Schopnost daň odvést

Schopnost daňového subjektu daň odvést pak představuje opačnou situaci oproti předcházející podkapitole. Jde o situaci, kdy dlužník chce daňový nedoplatek uhradit, ale z nějakého důvodu toho není schopen. Schopnost daňových subjektů daň řádně uhradit v době její splatnosti je ve velké míře ovlivňována fází ekonomického cyklu – v průběhu recesí je tak schopnost daňových subjektů daň odvést podstatně nižší. Faktory negativně působící na schopnost daňových subjektů popisují následující odstavce.

Druhotná platební neschopnost

Pro recese je typické, že obecně dochází k poklesu objemu tržeb, což se následně projevuje ve zhoršené schopnosti hradit závazky, a to jak závazky z obchodních styků, tak závazky vůči státu z titulu daňové povinnosti. Daňové subjekty se tak dostávají do druhotné platební neschopnosti a ne vlastní vinou nejsou schopny daně včas uhradit. Z tohoto důvodu následně vznikají nedoplatky na daních, přestože daňové subjekty mají snahu dostat svým závazkům. Jak vyplývá ze statistik, v České republice je platební morálka odběratelů na velmi špatné

úrovni. Údaje v Obr. 14 poukazují na to, že pouze 23 % závazků v roce 2011 bylo uhrazeno ve stanoveném termínu. Přestože lze v čase sledovat pozitivní trend, v roce 2014 bylo uhrazeno včas pouze 25 % závazků, což je velmi málo. Negativní je také to, že dochází k pomalému nárůstu doby, za jakou jsou závazky uhrazeny. Zatímco v roce 2011 bylo uhrazeno v období do 10 dnů po splatnosti 26 % závazků, v roce 2014 to bylo už jenom 21 %. Naopak závazky hrazené 11 až 20 dní po splatnosti činily v roce 2011 pouze 19 % závazků a v roce 2014 bylo 11 až 20 dní po splatnosti uhrazeno kolem 23 % závazků. Takováto platební morálka odběratelů může mít jednoznačně negativní vliv na schopnost daňových subjektů hradit daně včas.

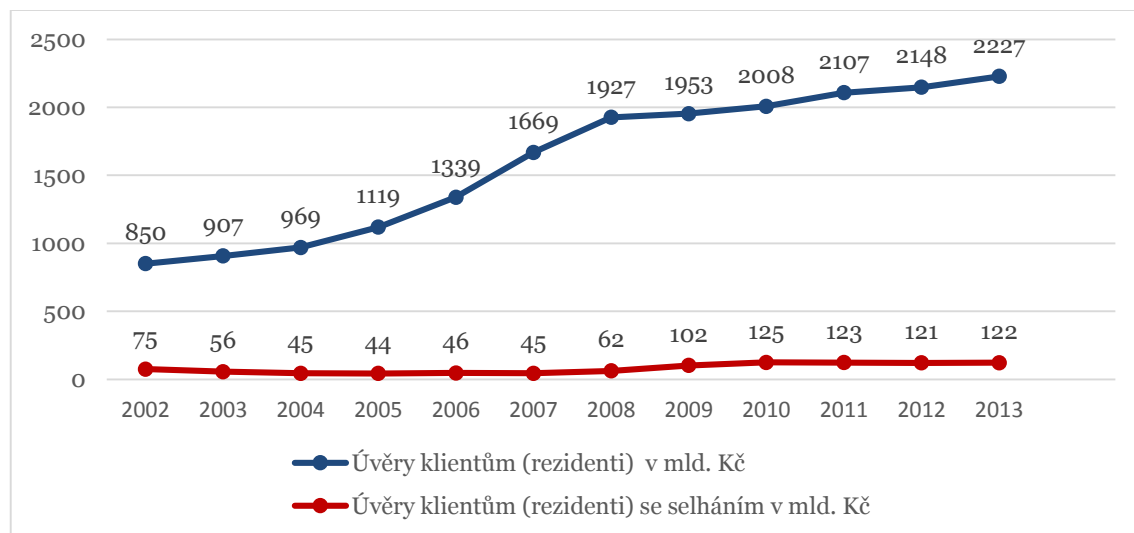

Obr. 14: Platební morálka odběratelů
Zdroj: ČNB (2015b)

Zadluženost fyzických a právnických osob

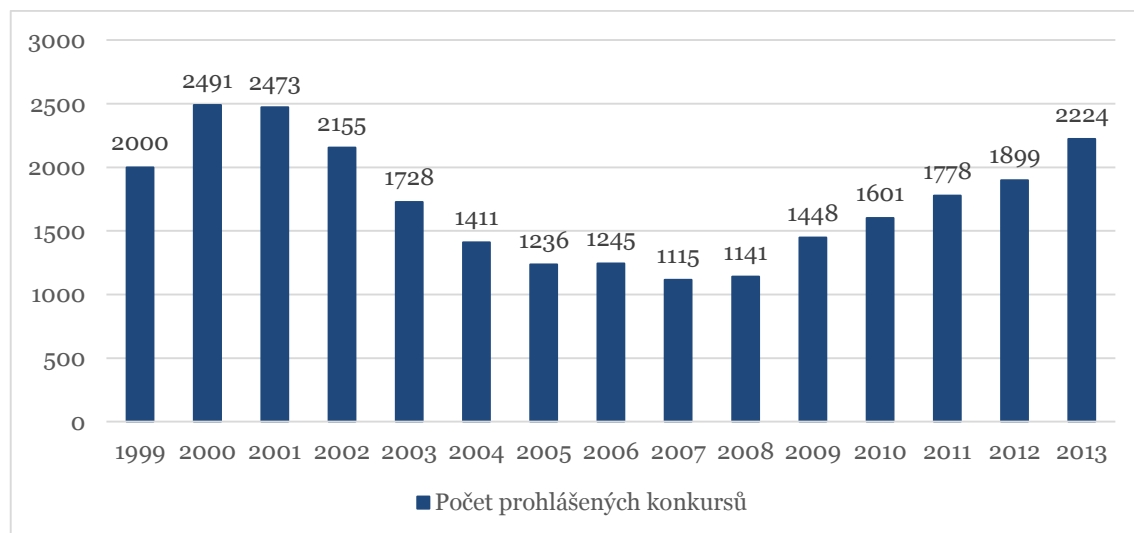
Rostoucí zadluženost právnických a fyzických osob (podnikajících i nepodnikajících) může negativně ovlivnit jejich schopnost dostát závazkům, a to i závazkům vůči státu z titulu neuhraných daní. Jedním z ukazatelů, kterými lze zadluženost fyzických a právnických osob měřit, je výše úvěrů poskytnutých bankami. Jak vyplývá z Obr. 15, zadluženost domácností a firem v období let 2002 až 2014 neustále rostla, a to i v průběhu a po období celosvětové finanční krize, která pouze snížila tempo poskytovaných úvěrů.

Souvztažně s rostoucím zadlužením fyzických a právnických osob u bank lze sledovat růst výše úvěrů se selháním, tzn. takových, u kterých je problém se splácením, a to zejména po roce 2008. Lze očekávat, že další zadlužování residentů dále prohloubí jejich schopnost dostát závazkům a následně tak ještě víc podpoří vznik nových nedoplatků na dani.

Obr. 15: Výše úvěrů poskytnutá bankami a výše úvěru se selháním v mld. Kč
Zdroj: ČNB (2015)

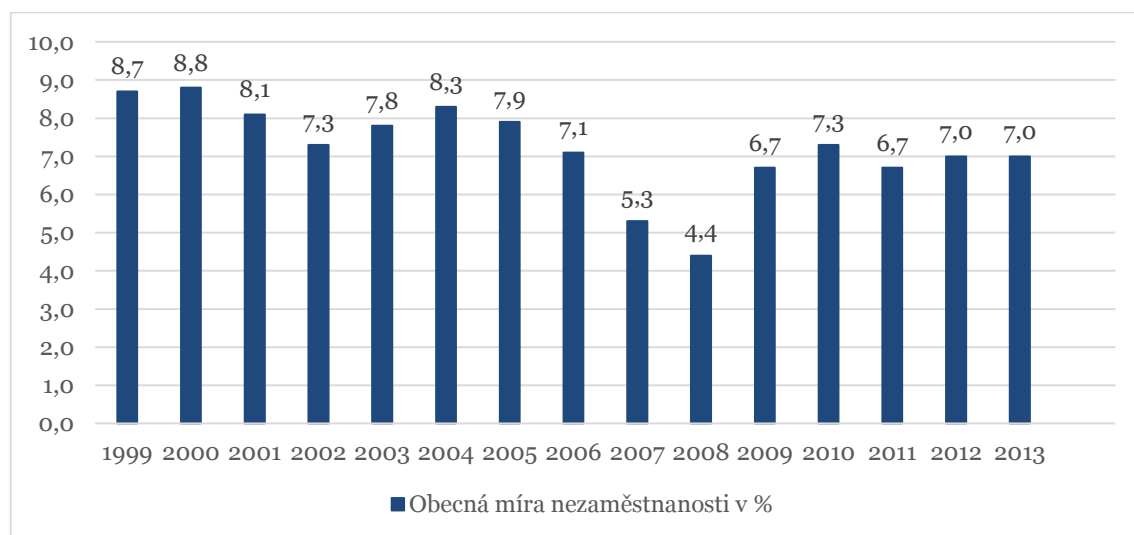
Neschopnost dostát svým závazkům může vést u fyzických a právnických osob až k insolvenčnímu řízení a následně ke konkurzu nebo jinému způsobu řešení úpadku. Negativní vývoj počtu prohlášených konkursů zobrazuje Obr. 16. Vliv počtu prohlášených konkursů na vznik nedoplatků bude kvantifikován v rámci ekonometrického modelu v závěru kapitoly.

Obr. 16: Počet prohlášených konkursů v letech 1999 – 2013
Zdroj: Creditreform (2014)

Nezaměstnanost

U fyzických osob je pak problém recese spojený zejména s růstem nezaměstnanosti, což má opět negativní vliv na schopnost uhradit daně v době jejich splatnosti. Problematické mohou být zejména daně in rem, tedy daně, které nejsou vázány na velikost příjmu daňového subjektu. U takovýchto daní pak musí daňový subjekt daň odvést i v případě, že nemá žádné příjmy a tudíž nemusí mít prostředky na úhradu daně. Typickým příkladem daně in rem je u fyzických osob daň z nemovitosti. Vliv nezaměstnanosti na vznik nedoplatků bude zkoumán v rámci ekonometrického modelu na konci kapitoly.

Obr. 17: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 1999 – 2013
Zdroj: ČSÚ (2015b)

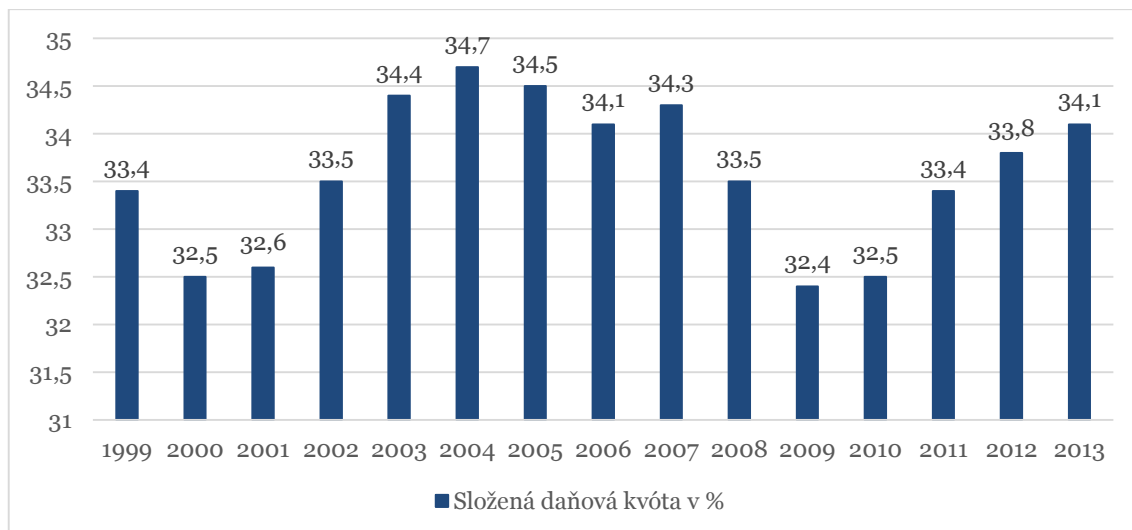
Rozdíl mezi výnosy a příjmy u právnických osob

Problémem u právnických osob vedoucím ke vzniku daňových nedoplatků může být rozdíl mezi výnosy a skutečnými příjmy. Například při výpočtu základu daně z příjmu právnických osob je rozhodující výše výnosů a nákladů, které se následně upravují dle příslušných ustanovení zákona o dani z příjmu, nicméně při výpočtu daňové povinnosti není brána v potaz skutečnost, zda byly vykázány výnosy skutečně podloženy peněžními příjmy. Stejný problém může vzniknout u daně z přidané hodnoty. Právnická osoba tak například v období recese z důvodu druhotné platební neschopnosti nemusí mít dostatek finančních prostředků na úhradu daně. Problém mohou představovat také daně in rem, jako je například silniční daň nebo daň z nemovitosti, kdy ji musí právnická osoba platit bez ohledu na její příjmovou situaci.

Daňové zatížení

Výše daňového zatížení má vliv na vznik nedoplatků ve všech fázích ekonomického cyklu. Na straně veřejných rozpočtů pak zejména v rámci recese dochází k tlaku na příjmovou stránku. Z důvodu snížení ekonomické aktivity dochází ke snížení daňového inkasa, zatímco výdaje většinou stagují nebo

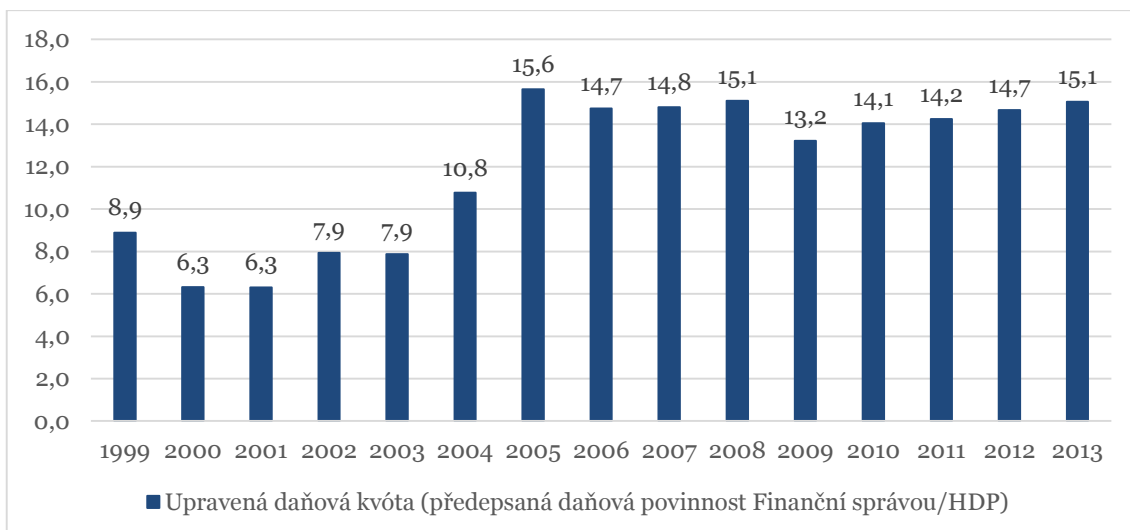
jenom velmi málo klesají. To může vést ke zvyšování daňového zatížení. Výši celkového daňového zatížení vyjadřuje složená daňová kvóta. Do složené daňové kvóty jsou zahrnuty všechny daně včetně příspěvků na sociální zabezpečení. Obr. 18 popisuje vývoj složené daňové kvóty v České republice. Jak z daného grafu vyplývá, složená daňová kvóta se v České republice od roku 1999 pohybuje nad úrovní 30 %. Zajímavý je zejména vývoj od roku 2010, kdy dochází k velmi prudkému zvyšování složené daňové kvóty, což velmi přesně koresponduje s nárůstem celkové kumulované výše nedoplatků.

Obr. 18: Vývoj složené daňové kvóty v letech 1999-2013

Zdroj: OECD (2015)

Protože se práce zaměřuje pouze na vlivy na nedoplatky evidované Finanční správou a od nedoplatků evidovaných Celní správou a Českou správou sociální zabezpečení je abstrahováno, nemůže být v ekonometrickém modelu použita složená daňová kvóta jakožto ukazatel výše daňové zátěže. Namísto složené daňové kvóty bude použita daňová kvóta pro Finanční správu vyjádřená jako podíl předepsané daňové povinnosti Finanční správou a HDP. Vývoj takto upravené daňové kvóty zobrazuje Obr. 19.

Obr. 19: Vývoj upravené daňové kvóty v letech 1999-2013

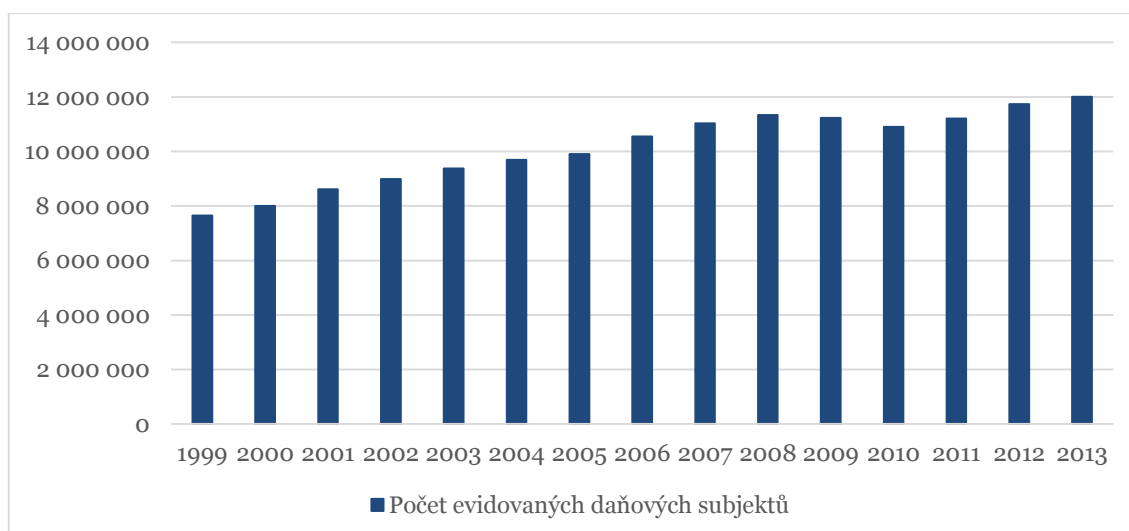
Zdroj: Vlastní práce, Finanční správa (1999-2013), ČSÚ (2015)

11.1.3 Ostatní faktory ovlivňující vznik nedoplatků

Mezi ostatní faktory ovlivňující vznik nedoplatků patří faktory, které se nevztahovaly ani k jedné předcházejících podkapitol. Jejich vliv na vznik nedoplatků evidovaných Finanční správou popisují následující odstavce.

Počet daňových subjektů

Počet daňových subjektů představuje základní faktor ovlivňující vznik nedoplatků. Obecně lze předpokládat, že s rozvojem ekonomických aktivit a růstem ekonomiky bude docházet také k růstu počtu daňových subjektů. Společně s růstem ekonomických aktivit však dochází taktéž k růstu veřejného sektoru, který vyžaduje stále větší objem zdrojů pro své financování. Tyto skutečnosti mají za následek to, že dochází k prakticky neustálému růstu daňového inkasa a zákonitě tak musí docházet i růstu počtu daňových subjektů, které nejsou schopny hradit své daně v okamžiku jejich splatnosti. Dále má rostoucí počet daňových subjektů vliv na vznik nedoplatků v tom ohledu, že velmi často jsou zakládány společnosti pouze za účelem dosažení krátkodobého cíle, zejména daňového podvodu, a následně zanikají nebo utlumují svoji činnost bez uhrazení závazků, a to jak vůči státu z titulu daňové povinnosti, tak vůči i dalším věřitelům. Vývoj počtu evidovaných daňových subjektů popisuje Obr. 20. Z grafu je patrný zejména prudký nárůst ekonomických subjektů po roce 2010, tedy kdy bylo tempo růstu kumulované výše daňových nedoplatků nejvyšší. V roce 2013 pak bylo evidováno více než 12 mil. daňových subjektů, což je nejvíce od roku 1999.

Obr. 20: Vývoj počtu evidovaných daňových subjektů v letech 1999 - 2013

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Využití zajištění

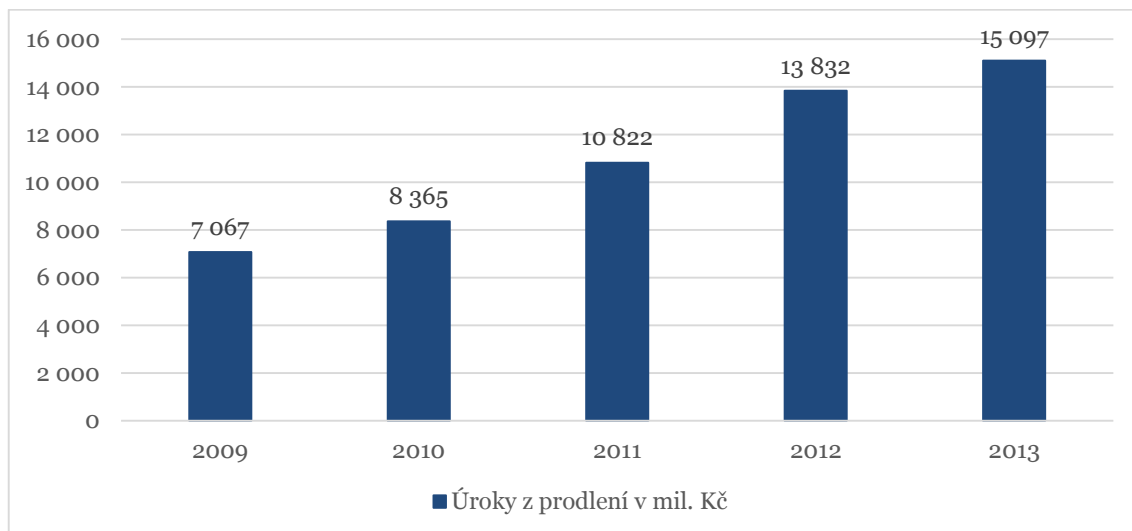
Využívání zajišťovacích nástrojů má působit preventivně proti vzniku nedoplatků. Analýza využívání zajišťovacích nástrojů Finanční správou byla provedena již v předcházející kapitole. Pokud jsou pravidla pro využívání zajišťovacích nástrojů nastavena správně, mělo by díky nim docházet k omezení vzniku nedoplatků. Vliv výše zajištěných daní na celkovou kumulovanou výši nedoplatků evidovaných Finanční správou bude kvantifikován v rámci ekonometrického modelu v následující kapitole.

Výše postihu

Dalším faktorem významně ovlivňujícím vznik nedoplatků a v konečném důsledku celkovou kumulovanou výši nedoplatků je výše samotného postihu, který daňovému subjektu hrozí v případě neuhrazení daně v okamžiku její splatnosti. Sankce, které daňovému subjektu hrozí při neuhrazení daně, byly již probrány v předcházejících kapitolách. Pro připomenutí se jedná o úrok z prodlení a v případě vymáhání také o exekuční náklady. Postihnout může být také plátce při neodvedení daně za poplatníka, a to dle trestního zákoníku. Samotná výše postihu má fakticky vliv pouze na nedoplatky, které vznikají úmyslně, tzn., protože se je daňový subjekt rozhodl z nějakého důvodu daň neuhradit. Naopak u nedoplatků, které vznikají z důvodu, že daňový subjekt nebyl z nějakého důvodu schopen daň uhradit, je výše postihu prakticky irelevantní. Problematické z hlediska sankcí za neodvedení daně v okamžiku její splatnosti je to, že na jedné straně vysoké sankce působí preventivně proti vzniku nedoplatků, na druhou stranu by však byly extrémně tvrdé vůči subjektům, které se staly dlužníky z důvodu nepříznivých okolností, které samy nemohly ovlivnit. Otázkou pak také je to, zda je v konečné fázi schopen správce

daně dané sankce (pokud se jedná např. o sankce finanční, jako je například úrok z prodlení) na daňovém subjektu skutečně vymocit.

Přehled vývoje předepsaných úroků z prodlení pak pouze reflektuje vývoj celkové kumulované výše nedoplatků, což dokazuje Obr. 21. Z něj je patrný postupný nárůst předepsaných úroků z prodlení, který se od roku 2009 více než zdvojnásobil a v roce 2013 bylo předepsáno na úrocích z prodlení více než 15 mld. Kč.

Obr. 21: Výše předepsaných úroků z prodlení v letech 2009 - 2013

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Informovanost daňových subjektů

Důležitá z hlediska nedoplatků je taktéž informovanost daňových subjektů ohledně jejich povinností, protože nedoplatky mohou vznikat taktéž z nevědomosti daňových subjektů. Příkladem mohou být platby daňových subjektů na již zrušené účty finančních úřadů. Dle vyjádření Finanční správy bylo na zrušené účty odesláno za půl měsíce téměř 9,5 tisíce plateb v celkové částce 150 milionů (Finanční správa, 2015). Daňovému subjektu, který provedl úhradu na tyto zrušené účty tak vznikl nedoplatek na dani, přestože z jeho pohledu došlo k řádnému zaplacení daňové povinnosti. Zároveň mu hrozí sankce v podobě úroku z prodlení. Přestože je informovanost problémem zejména daňového subjektu, svoji roli zde hraje i správce daně, nemělo by tak docházet k častým změnám právě proto, aby se předešlo obdobným situacím.

11.2 Faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků

V okamžiku, kdy byla daň řádně přiznána, nikoliv však uhrazena, přichází na řadu vymáhání nedoplatků některou z metod popsaných v předchozích kapitolách. Faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků lze rozdělit na dvě skupiny, a to:

- faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně dlužníka;

- faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně správce daně.

Na základě popsaných faktorů v následujících podkapitolách bude následně sestaven druhý ekonometrický model popisující vliv zmíněných faktorů na výši vymožených nedoplatků.

11.2.1 Faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně dlužníka

Platební morálka

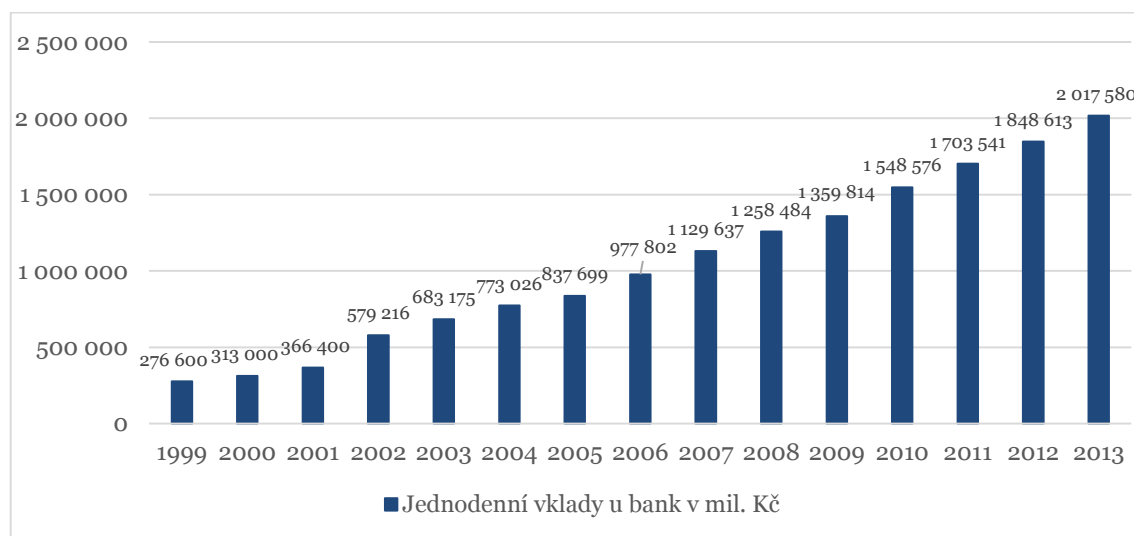
Zvláštností evidence Finanční správy je, že i nedoplatky, které byly dobrovolně uhrazeny před zahájením vymáhacích úkonů, jsou evidovány jako nedoplatky vymožené. Platební morálka, přesněji řečeno ochota daňových subjektů daň odvést, představuje jeden z hlavních faktorů ovlivňujících výši vymožených nedoplatků. Jak vyplynulo z analýzy vymáhání nedoplatků, více než 50 % nedoplatků vymožených v roce 2013 bylo uhrazeno dlužníky ještě před zahájením vymáhacích úkonů. Z daného tak lze usuzovat, že působení na platební morálku dlužníků představuje nejefektivnější nástroj vymáhání nedoplatků. Pro potřeby sestavení ekonometrického modelu vyjadřujícího vliv na výši vymožených nedoplatků by bylo ideální zahrnout i platební morálku dlužníků vyjádřenou jako výši dobrovolných úhrad před zahájením vymáhacích úkonů. Z podkladů Finanční správy jsou k dispozici pouze údaje za roky 2012 a 2013, zahrnutí této proměnné do modelu tedy není z důvodu chybějících dat možné.

Majetková struktura daňového subjektu

Majetková struktura daňového subjektu výrazným způsobem ovlivňuje výslednou částku, která může být vymožena. Tento faktor se týká jak fyzických, tak i právnických osob. Pro vymáhání nedoplatků je rozhodující, zda daňový subjekt disponuje nějakým movitým či nemovitým majetkem, případně do jaké míry disponuje peněžními prostředky v hotovosti a na bankovních účtech.

Jak vyplynulo z analýzy vymáhání nedoplatků, nejvyšší úspěšnost vymáhání je dosahována daňovou exekucí příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, z čehož vyplývá, že správce daně je nejúspěšnější, pokud daňový subjekt má majetkovou strukturu tvořenou v co největší míře peněžními prostředky. U takovýchto daňových subjektů však může být takováto struktura majetku i velmi nebezpečná, protože peněžní prostředky představují velmi likvidní aktivum, které se dá velmi rychle převést z dosahu správce daně. Dlužník se také může bránit vymáhání tím, že nebude mít napsaný účet u poskytovatele platebních služeb na sebe, ale na nějakou jinou osobu, případně bude realizovat transakce výhradně hotově. To, že dochází ke stále častějšímu využívání bezhotovostního bankovního styku, dokazuje Obr. 22. Ten zobrazuje vývoj jednodenních vkladů u bank za jednotlivé roky vypočítaný jako průměr měsíčních zůstatků. Z daného vyplývá, že dochází neustále k nárůstu zůstatků na bankovních účtech a tudíž by měl správce daně být schopen postihnout více

peněžních prostředků. Na druhou stranu lze však předpokládat, že dlužníci jsou si velmi dobře vědomi možností správce daně a proto se budou využívat platebních účtů vyhýbat. Vliv vývoje jednodenních vkladů u bank na výši vymožených nedoplatků bude zkoumán v ekonometrickém modelu.

Obr. 22: Vývoj jednodenních vkladů u bank v letech 2002 – 2013
Zdroj: ČNB (2015c)

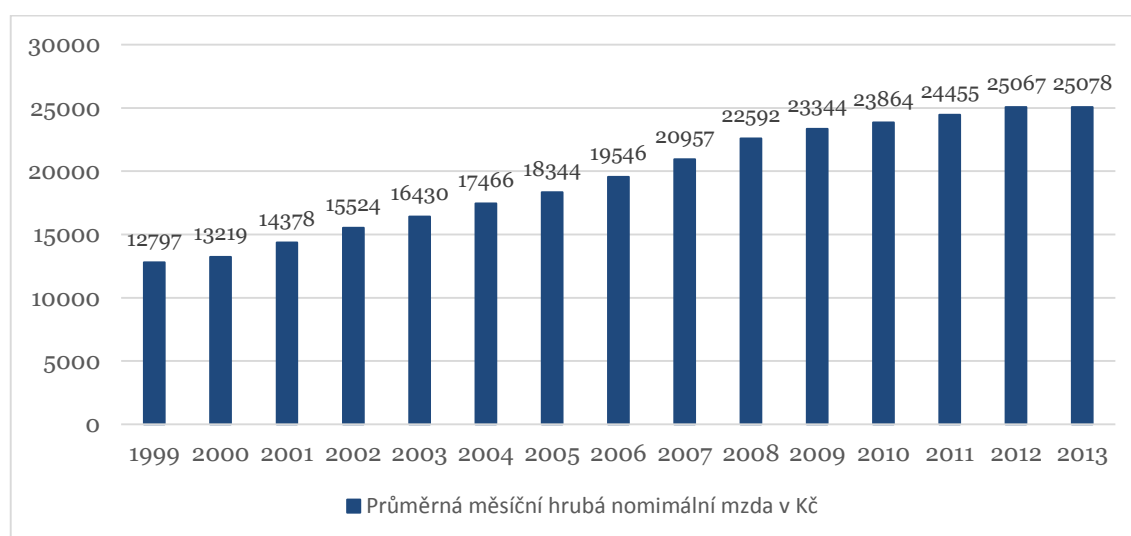
Problematické u nemovitých a movitých věcí je zejména jejich horší realizovatelnost. Výnos při zpeněžení závisí zejména na poptávce po daných movitých a nemovitých věcech, správce daně tak v některých případech získá pouze část skutečné hodnoty dané věci. K danému dochází obzvlášť období hospodářských krizí, kdy je celková poptávka slabá. Zároveň musí správce daně čelit pokusům daňových subjektů vyhnout se vymáhání tím, že je movitý a nemovitý majetek formálně ve vlastnictví někoho jiného, přestože jej užívá výhradně dlužník. Přestože mají výše zmíněné proměnné nepochybně vliv na výši vymožených nedoplatků, je prakticky nemožné je kvantifikovat, a to dokonce ani zástupnými proměnnými, proto nebudou moci být v ekonometrickém modelu zohledněny.

Zadluženost daňových subjektů

Faktor zadluženosti daňových subjektů byl již rozebírán u vlivů na vznik nedoplatků. Stejný vliv má zadluženost i schopnost správce daně nedoplatky vybrat. Pokud dosahuje zadluženost takové míry, že daňové subjekty nejsou schopny dostát ani svým ostatním závazkům, vymáhání nedoplatků ze strany správce daně je velmi obtížné, protože daný subjekt ve většině případů nedisponuje žádnými peněžními prostředky, ať již v hotovosti nebo na bankovních účtech, ani jinými v daňové exekuci postižitelnými právy či majetkem. Problém daňových subjektů se zadlužeností bude v ekonometrickém modelu zohledněn prostřednictvím počtu prohlášených konkursů v jednotlivých letech.

Výše mzdy

Výše mzdy představuje faktor ovlivňující úspěšnost daňové exekuce srážkami ze mzdy. Obecně lze předpokládat, že čím vyšší mzda, tím více peněžních prostředků je případně správce daně v rámci daňové exekuce schopen postihnout. Problém s vymáháním nedoplatků pomocí exekuce srážkami ze mzdy je zejména v tom, že dlužníci často nepobírají žádnou nebo pouze minimální mzdu, případně je jim mzda vyplácena tzv. „na černo“, kdy příjem není vůbec zdaněn, natož postižitelný daňovou exekucí. Z Obr. 23 vyplývá, že měsíční průměrná hrubá nominální mzda v České republice roste, přičemž výše vymožených nedoplatků daňovou exekucí srážkami ze mzdy klesá. Z daného tedy vyplývá, že je velmi pravděpodobné, že dlužníci obecně nemají žádné nebo pouze minimální mzdové příjmy. Případný vliv růstu mezd na výši vymožených nedoplatků vyjádřený prostřednictvím průměrné měsíční hrubé nominální mzdy bude vyčíslen v rámci ekonometrického modelu v závěru kapitoly.

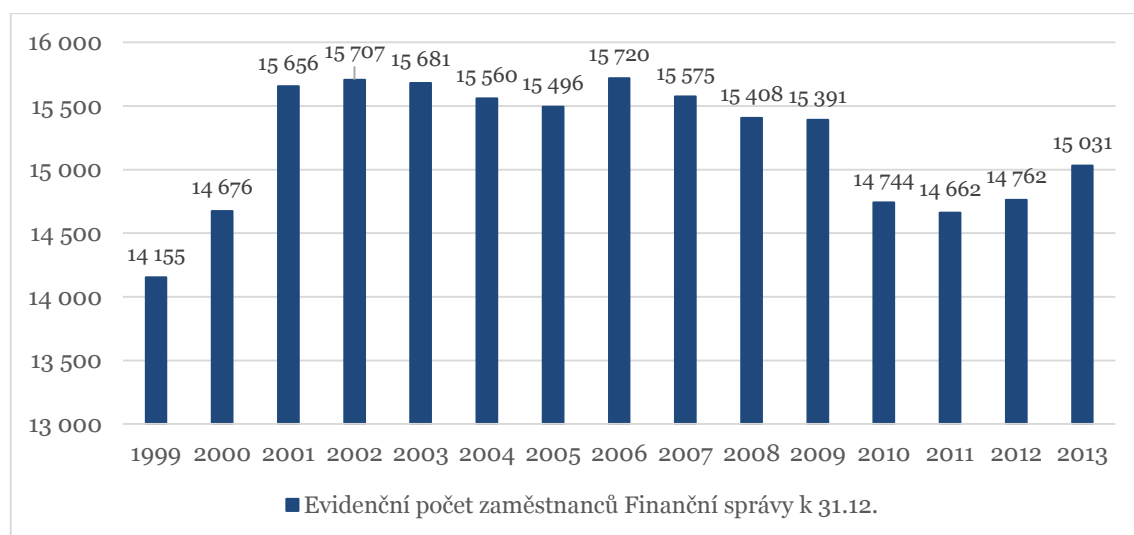
Obr. 23: Vývoj průměrné měsíční hrubé nominální mzdy v letech 1999 – 2013
Zdroj: MPSV (2014)

11.2.2 Faktory ovlivňující vymáhání nedoplatků na straně správce daně

Zaměstnanci daňové správy

Samotné vymáhání nedoplatků mají na starost zaměstnanci Finanční správy a představují tak klíčový faktor ovlivňující úspěšnost vymáhání. V první řadě ovlivňuje výši nedoplatků, kterou zaměstnanci Finanční správy vymohou, koncentrace dlužníků na jednoho zaměstnance Finanční správy. Problematické mohou být situace, kdy bude mít jeden zaměstnanec na starost vymáhání nedoplatků u příliš vysokého počtu dlužníků. Dle kontrolní akce NKÚ č. 13/02 týkající se daňových nedoplatků spravovaných finančními úřady vyplynulo, že na jednoho pracovníka zabývajících se vymáháním nedoplatků připadá v průměru okolo 600 dlužníků, přičemž na některých územních pracovištích, jako je například Praha 1 nebo Praha 4, je tento počet téměř trojnásobný. Při

takto vysokých počtech dlužníků a nedostatku zaměstnanců pak může docházet k tomu, že se dlužníci budou stěhovat právě do oblastí, kde je velký počet dlužníků na vymáhajícího zaměstnance, aby se vyhnuli vymáhání, případně aby u vymáhání docházelo k prodlevám a celkově nebylo vedeno s takovou razancí, jako kdyby měl zaměstnanec Finanční správy na starost pouze několik málo dlužníků. Ke kvantifikaci vlivu počtu zaměstnanců na výši vymožených nedoplatků jsou potřebná data o počtu zaměstnanců Finanční správy, které se vymáhání nedoplatků skutečně věnují. Bohužel tato data se nepodařilo sehnat, proto budou v ekonometrickém modelu použita data týkající všech zaměstnanců, přičemž bude předpokládáno, že se případný růst/pokles počtu zaměstnanců projeví rovnoměrně i zvýšením/snížením počtu zaměstnanců Finanční správy, které nedoplatky vymáhají. Jak vyplývá z Obr. 24, již od roku 2006 lze sledovat postupný pokles počtu zaměstnanců Finanční správy, přičemž opačný trend lze sledovat až od roku 2011. Vzhledem k takto významnému poklesu počtu zaměstnanců lze však předpokládat zhoršenou schopnost Finanční správy daně vymáhat.

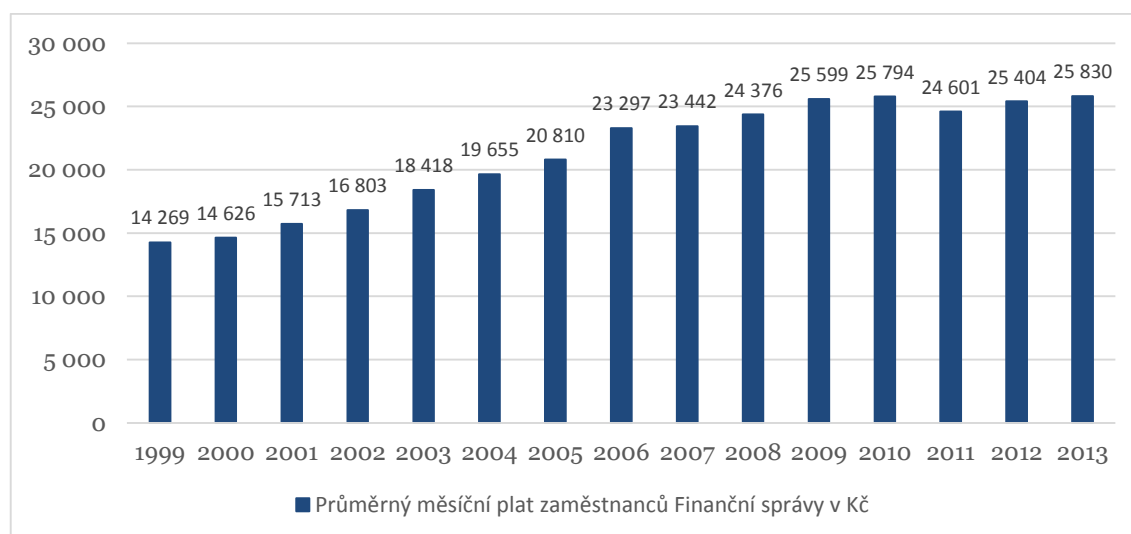

Obr. 24: Evidenční počet zaměstnanců Finanční správy v letech 1999-2013

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Dalším faktorem, který ovlivňuje výši vymožených nedoplatků, je finanční ohodnocení zaměstnanců Finanční správy. Platové podmínky představují jeden z faktorů, který ovlivňuje motivaci zaměstnanců odvádět dobře svoji práci a zároveň slouží jako nástroj pro získání zkušených odborníků, kteří následně mohou dosahovat lepších výsledků při vymáhání. Vývoj průměrného platu zaměstnanců Finanční správy popisuje Obr. 25. Z něj je patrné, že v průběhu času dochází s menšími výkyvy k růstu průměrného platu, což by se také mělo projevit ve výši vymožených nedoplatků. Bohužel, výše platového ohodnocení zaměstnanců Finanční správy zabývajících se vymáháním nedoplatků není známa, proto bude do ekonometrického modelu za účelem kvantifikace vlivu platu na výši vymožených nedoplatků využita zástupná proměnná právě v podobě průměrného měsíčního platu zaměstnanců Finanční správy. Zároveň bude pro potřeby modelu předpokládáno, že případný růst nebo pokles platu se

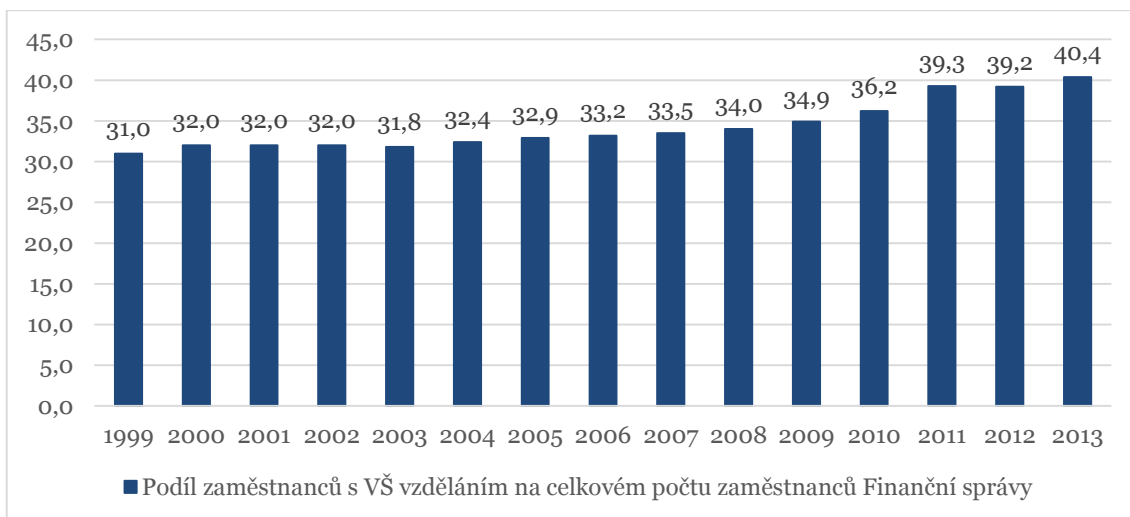
projeví na všech pozicích, tedy i na pozicích zaměstnanců zabývajících se vymáháním nedoplatků.

Obr. 25: Průměrný měsíční plat zaměstnanců Finanční správy

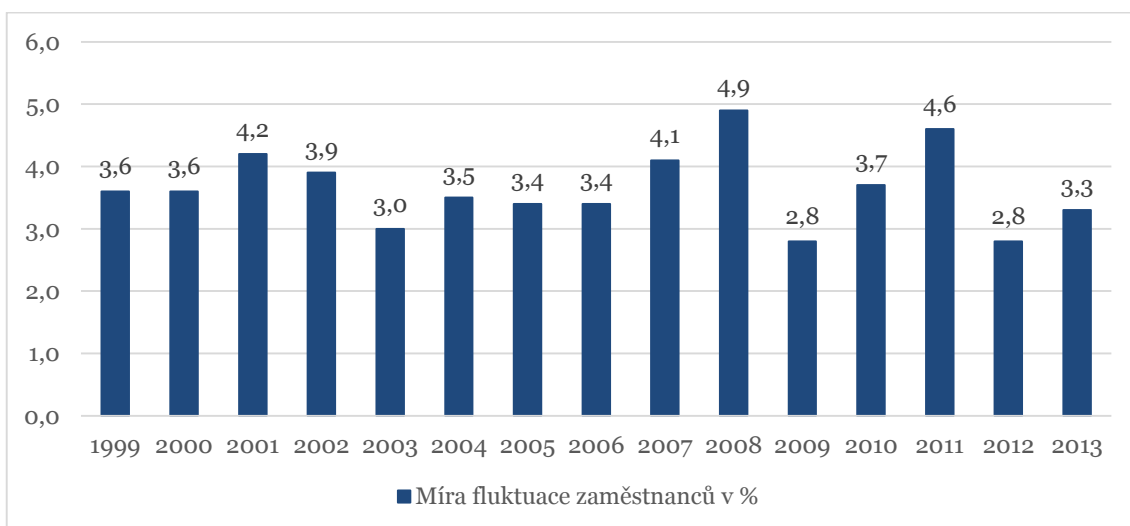
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Ve spojitosti s platebním ohodnocením je také důležitým faktorem vzdělání zaměstnanců. Lze předpokládat, že pokud bude Finanční správa zaměstnávat více odborníků s vysokoškolským vzděláním, výsledky vymáhání by měly být mnohem lepší než při zaměstnávání méně vzdělaných zaměstnanců. Vývoj podílu zaměstnanců s VŠ vzděláním na celkovém počtu zaměstnanců Finanční správy zobrazuje Obr. 26. Z něj vyplývá, že zatímco v roce 1999 byl podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním pouze 31 %, v roce 2013 zaměstnávala Finanční správa již více než 40 % zaměstnanců s VŠ vzděláním. Vliv podílu zaměstnanců s VŠ vzděláním na výši vymožených nedoplatků bude kvantifikován v ekonometrickém modelu v závěru kapitoly. Zároveň bude předpokládáno, že podíl všech zaměstnanců s VŠ vzděláním je stejný jako podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním věnujících se vymáhání nedoplatků.

Obr. 26: Podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním na počtu zaměstnanců Finanční správy
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Taktéž důležitým faktorem ovlivňujícím vymoženou výši nedoplatků je fluktuace zaměstnanců Finanční správy. Obecně lze předpokládat, že pokud bude docházet k časté fluktuaci zaměstnanců Finanční správy, novým zaměstnancům bude trvat určitý čas, než se seznámí se všemi spisy a probíhajícími vymáháními, což samozřejmě negativně ovlivní schopnost správce daně nedoplatky vymáhat. Jak vyplývá z Obr. 27, fluktuace zaměstnanců se pohybovala v letech 1999 až 2013 v pásmu o 2,8 % do 4,9 %. Vliv fluktuace zaměstnanců Finanční správy na výši vymožených nedoplatků bude vyčíslen v následující kapitole v ekonometrickém modelu. Opět bude z důvodu chybějících dat o míře fluktuace zaměstnanců vymáhajících nedoplatky předpokládáno, že míra fluktuace všech zaměstnanců bude odpovídat míře fluktuace zaměstnanců Finanční správy věnujících se vymáhání nedoplatků.

Obr. 27: Míra fluktuace zaměstnanců Finanční správy
Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

Faktorem taktéž ovlivňujícím výši vymožených nedoplatků je schopnost spolupráce mezi zaměstnanci, odděleními a územními pracovišti. Pouze pokud bude Finanční správa tvořit propojený a spolupracující celek bude možná rychle a efektivně vymáhat nedoplatky a zvyšovat tak svoji úspěšnost navzdory stále rostoucímu počtu nedoplatků.

Informační systémy správce daně

Správa daní vyžaduje vedení rozsáhlé evidence různě členěných informací. Bezproblémový chod všech informačních systémů, které jsou navíc schopny se pružně přizpůsobit měnící se legislativě, představuje další z faktorů významně ovlivňující úspěšnost vymáhání. Jde zejména o to, aby zaměstnanci mající na starost vymáhání nedoplatků měli přístup ke všem potřebným informacím a zároveň, aby tyto informace byly správné a aktuální. V současné době, jak vyplývá z Informací o činnosti Finanční správy za rok 2013, využívá správce daně hned několik informačních systémů, mezi které patří:

- ADIS – automatizovaný daňový informační systém;
- AVIS^{me} – automatizovaný vnitřní informační systém;
- systém VEMA;
- ostatní informační systémy.

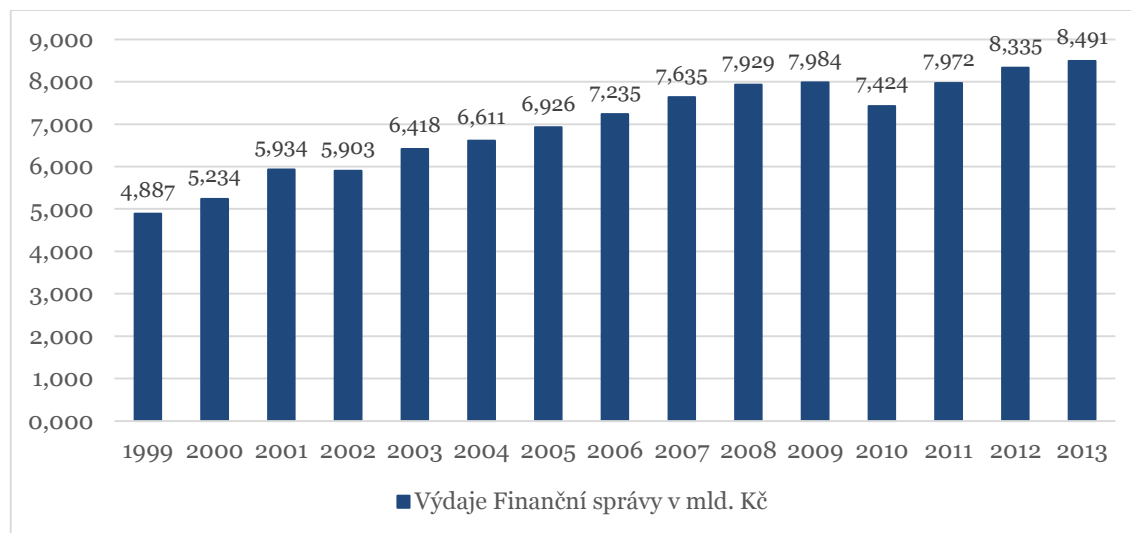
Přizpůsobování informačních systémů již v minulosti představovalo pro správce daně problém, jak vyplývá z dokumentu Informace z kontrolní akce NKÚ č. 13/02. Příčinou problému byla pomalá adaptace při změně právní úpravy z ZSDP na DŘ, kdy úlohy pro vymáhání daňových nedoplatků byly upravovány až polovině roku 2011. Další problémy způsobilo také převádění spisů na finanční úřady z územních pracovišť. Důsledkem problému bylo to, že některé informace byly i několik týdnů nedohledatelné. Je zcela jednoznačné, že takovéto problémy významně stěžují práci zaměstnancům Finanční správy, což se nutně musí projevit v konečné úspěšnosti vymáhání.

Při spravování daňových nedoplatků pracují zaměstnanci Finanční správy taktéž s externími informacemi, potřebují tedy i přístup k jiným registrům, jako je například insolvenční rejstřík, z nějž jsou přebírána data do IS ADIS. Díky propojení pak dochází ke značné úspoře času při práci, což má opět pozitivní vliv na výši vymožených nedoplatků.

Výdaje na provoz Finanční správy

Výdaje na provoz Finanční správy v jednotlivých letech taktéž představují významný faktor s podstatným vlivem na výši vymožených nedoplatků. Ve výdajích finanční správy jsou zahrnuty všechny prostředky na provoz Finanční správy, jako jsou mzdy, výdaje na služby, výdaje na obnovu majetku apod., ale patří tam také výdaje na informační technologie (jednotlivé informační systémy) nebo na vzdělávání zaměstnanců, což jsou faktory, které ovlivňují výši nedoplatků, které je schopen správce daně každoročně vymoct. Jak vyplývá z Obr. 28, výdaje na provoz Finanční správy od roku 1999 s výjimkou let 2002

a 2010 rostou, což by se mělo projevat ve zvýšené schopnosti Finanční správy nedoplatky vymáhat. Zda k danému opravdu dochází, bude určeno na základě ekonometrického modelu v následující kapitole. Při zařazení této proměnné do ekonometrického modelu je předpokládáno, že rostoucí výdaje jsou rozdělovány rovnoměrně mezi všechny činnosti správce daně.

Obr. 28: Výdaje Finanční správy v letech 1999 – 2013

Zdroj: vlastní práce, Finanční správa (1999-2013)

11.3 Kvantifikace vlivu faktorů ovlivňujících nedoplatky

Předmětem této podkapitoly je kvantifikace vlivů jednotlivých faktorů na výši evidovaných a vymožených nedoplatků. Vlivy budou kvantifikovány pomocí dvou ekonometrických modelů, kdy první z nich bude zkoumat vlivy na celkovou výši kumulovanou výši nedoplatků, a druhý se zaměří na faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků. Všechna data, ze kterých byly sestavovány oba ekonometrické modely, jsou uvedeny v Příloze 2.

Kvantifikace faktorů ovlivňujících vznik nedoplatků

V rámci prvního vytvořeného ekonometrického modelu byl jako vysvětlovaná proměnná vybrán vývoj celkové kumulované výše nedoplatků evidovaný Finanční správou. Jedná se o časovou řadu z období let 1999 – 2013.

Jako vysvětlující proměnné pak byly vybrány již výše popsané faktory, které bylo možno kvantifikovat a které mají s vysokou pravděpodobností výrazný vliv na vysvětlovanou proměnnou. U jednotlivých proměnných jsou předpokládány následující vlivy na celkovou kumulovanou výši nedoplatků:

- **HDP v mld. Kč** - lze předpokládat nepřímou závislost, tedy pokud bude ekonomika v recesi a bude HDP klesat, lze očekávat, že daňové subjekty

budou v horší ekonomické situaci a celková kumulovaná výše nedoplatků se bude zvyšovat;

- **nezaměstnanost v %** - u této proměnné lze očekávat přímou závislost, tzn. čím vyšší míra nezaměstnanosti, tím vyšší celkovou kumulovanou výši nedoplatků lze očekávat;
- **počet prohlášených konkursů** – s růstem počtu prohlášených konkursů lze očekávat horší situaci daňových subjektů z pohledu jejich schopnosti hradit závazky a tudíž i následný růst nedoplatků, je tedy očekávána přímá závislost;
- **počet evidovaných daňových subjektů** – zde je taktéž očekávána přímá závislost mezi vysvětlovanou a vysvětlující proměnnou, tzn. s vyšším počtem daňových subjektů je očekávána vyšší kumulovaná výše nedoplatků;
- **výše zajištění dle § 167, § 168 a § 170 DŘ** – je předpokládána nepřímá závislost, tj. s růstem výše zajištění by mělo docházet ke snižování celkové kumulované výše nedoplatků;
- **výše doměrků na dani** – u této proměnné lze očekávat přímou závislost, tj. čím více doměří správce daně na dani, tím vyšší objem evidovaných nedoplatků je očekáván.
- **upravená daňová kvóta** – lze očekávat přímou závislost, tedy s rostoucí výší zdanění lze očekávat horší schopnost daňových subjektů daň hradit, což povede k růstu celkové výše nedoplatků.

Výstup sestaveného ekonometrického modelu z programu Gretl je uveden v Příloze 3. U modelu byla zvolena lineární funkční forma a model splňuje všechny předpoklady klasického regresního modelu. Rovnice ekonometrického modelu má následující podobu:

$$\hat{Y}_t = -87,1769 - 0,0431090 * \text{HDP v mld. Kč} + 0,0000233738 * \text{Počet evidovaných daňových subjektů} + 0,0305366 * \text{Počet prohlášených konkursů} + 4,15059 * \text{Upravená daňová kvóta}$$

Původní předpoklady týkající se vlivu faktorů na celkovou kumulovanou výši nedoplatků byly správné. Interpretace výsledků ekonometrického modelu uvádí Tab. 8.

Tab. 8: Výsledky ekonometrického modelu

Proměnná	Interpretace
HDP v mld. Kč	s růstem HDP o 1 mld. Kč se sníží kumulovaná výše nedoplatků o 43,109 mil. Kč
Počet evidovaných daňových subjektů	se zvýšením počtu daňových subjektů o 1000 vzrostou nedoplatky o 23,3738 mil. Kč
Počet prohlášených konkursů	se zvýšením počtu prohlášených konkursů o 1 vzroste celková výše nedoplatků o 30,5366 mil. Kč;
Upravená daňová kvóta	s růstem upravené daňové kvóty o 1 %, vzroste evidovaná kumulovaná výše nedoplatků o 4,15059 mld. Kč

Zdroj: vlastní práce

Výsledky ekonometrického modelu potvrzují výše uvedené vlivy faktorů na kumulovanou výši nedoplatků. Došlo k prokázání vlivu HDP, který ovlivňuje zejména schopnost daňových subjektů hradit daně v závislosti na fázi ekonomického cyklu. Prokázána byla taktéž očekávaná závislost mezi počtem ekonomických subjektů a výší evidovaných nedoplatků. Reflektována je zejména skutečnost opakovaného zakládání právnických osob a ukončování jejich činnosti bez uhrazení daňové povinnosti v souvislosti s daňovými podvody, přičemž následné doměrky na dani se ve velké míře stávají prakticky okamžitě nedoplatky nedobytnými a pouze malá část jich není odepsána. Vliv počtu prohlášených konkursů představuje odraz rostoucí zadluženosti fyzických a právnických osob a jejich následnou neschopnost dostát splatným závazkům, a to včetně závazků vůči správci daně. Daňové zatížení pak představuje klíčový faktor s největším vlivem na výši evidovaných nedoplatků. Z modelu jasně vyplývá, že příliš vysoké zdanění má negativní vliv na schopnost (případně ochotu) daně hradit v době jejich splatnosti.

Kvantifikace faktorů ovlivňujících výši vymožených nedoplatků

V rámci druhého ekonometrického modelu byla zvolena jako vysvětlující proměnná celková výše vymožených nedoplatků v letech 1999 – 2013. Do ekonometrického modelu byly zařazeny následující proměnné:

- vývoj HDP v mld. Kč.
- počet prohlášených konkursů;
- průměrná měsíční hrubá nominální mzda v Kč;
- počet případů vymáhání;
- jednodenní vklady u bank;
- evidenční počet zaměstnanců Finanční správy;
- podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním na celkovém počtu zaměstnanců Finanční správy v %;
- míra fluktuace zaměstnanců v %;
- průměrný měsíční plat zaměstnanců Finanční správy v Kč;
- výdaje Finanční správy v mld. Kč.

U výše vyjmenovaných proměnných se bohužel nepodařila prokázat závislost s vysvětlovanou proměnnou. Za hlavní důvody mající vliv na neprokázání závislosti mezi proměnnými lze označit zejména:

- nemožnost kvantifikovat relevantní proměnné s velkým vlivem (platební morálka daňových subjektů, poptávka po movitých a nemovitých věcech a s ní související výše cen těchto věcí);
- využití velkého počtu zástupných proměnných (zejména u proměnných týkajících se Finanční správy, kde se jednotlivé proměnné týkaly Finanční správy jako celku namísto pouze oddělení a zaměstnanců zabývajících se vymáhací činností).

To, že nepodařilo kvantifikovat vliv faktorů na výši vymožených nedoplatků nelze rozhodně brát jako signál toho, že výše zmíněné faktory vliv na danou proměnnou nemají. S vysokou pravděpodobností zde vliv existuje, pouze ho nebylo možné prokázat z důvodu nevhodných dat. Zajímavé také je, že se nepodařilo prokázat závislost mezi úspěšností vymáhání a „vhodnými“ proměnnými, jako byly například vývoj HDP, počet prohlášených konkursů nebo počet případů vymáhání. Z daného lze usuzovat, že cílem správce daně nemusí být v první řadě vymožení všech nedoplatků, ale zejména vymožení určité předem stanovené částky nedoplatků.

11.4 Shrnutí

V rámci kapitoly byly popsány faktory mající vliv na vznik nedoplatků v rozdělení na faktory týkající se ochoty daňových subjektů daň uhradit a faktory týkající se schopnosti daňového subjektu daň uhradit. Dále byly popsány faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků, a to faktory jak na straně dlužníka, tak na straně správce daně, tedy Finanční správy. V závěru kapitoly byl sestaven ekonometrický model kvantifikující vlivy faktorů na vznik nedoplatků. Z modelu vyplynulo, že vznik a tedy i evidovaná výše nedoplatků je mimo jiné závislá na ekonomickém cyklu (vyjádřeno vývojem HDP), počtu evidovaných daňových subjektů, schopnosti fyzických a právnických osob hradit své závazky (vyjádřeno počtem prohlášených konkursů) a výši daňového zatížení (vyjádřeno daňovou kvótou upravenou pro daňovou povinnost evidovanou Finanční správou). Druhý ekonometrický model pro kvantifikaci vlivu faktorů na výši vymožených nedoplatků se nepodařilo sestavit, a to z důvodu chybějících dat konkrétně popisujících danou ekonomickou realitu.

12 Diskuse a doporučení

V předchozích dvou kapitolách byl analyzován vývoj evidovaných nedoplatků a jejich vymáhání, popsány vlivy působící na vznik a vymáhání nedoplatků a některé z těchto vlivů byly následně i kvantifikovány. V této kapitole budou na základě předchozích analýz a identifikovaných faktorů navrženy kroky, které by přispěly ke snížení vzniku nedoplatků a zvýšení úspěšnosti vymáhání nedoplatků správcem daně. Kapitola bude mít obdobnou strukturu jako kapitola předcházející, doporučení budou členěna následovně:

- doporučení pro eliminaci vzniku nedoplatků
 - doporučení při neochotě daňového subjektu daň hradit
 - doporučení při neschopnosti daňového subjektu daň hradit
 - další obecná doporučení
- doporučení pro zvýšení úspěšnosti vymáhání
 - doporučení pro zvýšení úspěšnosti vymáhání u dlužníka
 - doporučení pro zvýšení úspěšnosti vymáhání u správce daně

12.1 Doporučení pro eliminaci vzniku nedoplatků

Při stanovení doporučení vedoucích k eliminaci vzniku nedoplatků je třeba brát v potaz to, z jakého důvodu daný nedoplatek vznikl, tj. zda jako důsledek neochoty daňového subjektu daň odvést (úmyslné neodvedení) či jako důsledek okolností, které daňový subjekt nemohl předvídat a ani se jim vyhnout. Ať jde o jakoukoliv variantu, je nutné, aby si byl daňový subjekt vědom toho, že daň uhradit musí, rozdíl bude pouze v přístupu správce daně. Zatímco u úmyslného neodvedení by měl mít správce daně pravomoc velmi tvrdě daňový subjekt postihnout, a to i například omezením jeho další budoucí činnosti, v případě neodvedení daně z důvodu nepříznivých okolností by správce daně měl daňovému subjektu, za předpokladu jeho spolupráce, vyjít vstříc a dohodnout se s ním na rozumných podmínkách úhrady nedoplatků.

Doporučení při neochotě daňového subjektu daň hradit

Daňových subjektů, kteří nejsou ochotni daň uhradit, a vzniká jim tak nedoplatek, je spíše menšina. Je to dáno tím, že málokterý daňový subjekt podá řádné daňové přiznání, ale následně již daň úmyslně neuhradí. Mnohem častěji nastávají situace, kdy právnické osoby provádí daňové úniky a nedoplatky vznikají v okamžiku doměření daně při daňové kontrole, přičemž následně dojde k utlumení činnosti a k úhradě doměřené daně již nedojde. Pro tyto společnosti je typické, že nemají reálné sídlo, případně jsou společníky a statutárními orgány nastrčené osoby. Zabránění vzniku nedoplatků je v tomto ohledu obtížné a spadá spíše do oblasti boje proti daňovým únikům. Paradoxně navzdory nevhodnosti vzniku nedoplatků doměřených z daňových úniků lze tyto doměrky na dani chápat jako úspěch správce daně při boji s daňovými úniky. Do budoucna tak lze jednoznačně doporučit rozšíření činnosti správce daně

v oblasti boji s daňovými subjekty, nicméně se zaměřením zejména na předcházení daňovým únikům a zajišťování prostředků, tj. aby byly daňové úniky identifikovány již v jejich počátku a zajištěné prostředky následně použity k úhradě případných nedoplatků z doměrek na dani. Úspěšná v této oblasti je zejména daňová Kobra, které se, jak vyplývá z tiskových zpráv Finanční správy, daří v mnohých případech předcházet daňovým únikům a následně snižovat výši vzniklých nedoplatků z daňových úniků. Dále je důležité ke vztahu ke vzniku nedoplatků zabránit osobám provádějícím daňové úniky v opakování dané činnosti. Rozšíření činnosti daňové Kobry by tak mohlo významným způsobem zmírnit problém s výši daňových nedoplatků a zároveň omezit daňové úniky.

Doporučení při neschopnosti daňového subjektu daň hradit

Situace, kdy daňový subjekt není schopen daň uhradit v době její splatnosti z důvodu zejména špatné ekonomické situace je mnohem častější. Toto potvrzují i výsledky ekonometrického modelu z předcházející kapitoly. V okamžiku, kdy dochází v ekonomice k recesi, se stává stále vyšší zadluženost daňových subjektů problémem, který může vést až k insolvenčnímu návrhu a následně ke konkursu nebo jinému způsobu řešení úpadku. Pro recesi je také typická druhotná platební neschopnost, která trápí i subjekty, jejichž platební morálka byla do současnosti bezproblémová. Klíčovým faktorem je pak samotná výše daňového zatížení, kdy příliš vysoké zdanění může mít za následek právě vznik nedoplatků. Toto vyplývá již z Lafferovy křivky, kdy při příliš vysokém vysoké míře zdanění může stát dosahovat nižšího daňového výnosu.

Výše zmíněné problémy nelze řešit individuálními opatřeními, a to z důvodu jejich provázanosti. Stabilizaci vývoje ekonomiky je úkolem hospodářské politiky státu, která má k danému určeny specifické nástroje. Navzdory tomu se v praxi nelze úplně vyhnout kolísání výstupu ekonomiky a z pohledu výběru daní tak lze na daný vývoj pouze reagovat a zmírňovat dopady právě prostřednictvím přizpůsobováním daňového zatížení. Nižší daňové zatížení pomůže daňovým subjektům zejména v případech druhotné platební neschopnosti a celkově zlepši schopnost daňových subjektů dostát svým závazkům. Snížení daňové povinnosti v období recesí je však problematické z pohledu příjmů do veřejných rozpočtů, kdy je kvůli vysokému podílu mandatorních výdajů vytvářen tlak na příjmovou stránku rozpočtu.

Snížení daňové povinnosti by mohlo mít taktéž za následek pokles insolvenčních návrhů, tak i konkursů a dalších forem řešení úpadků. Problematika zadluženosti daňových subjektů není však spojená pouze s vývojem ekonomického cyklu a může způsobovat problémy i během ekonomického růstu. Řešení daného je obtížné v tom ohledu, že platební morálka a další faktory ovlivňující solventnost daňových subjektů nejsou prakticky ovlivnitelné ze strany státu. Stejně tak není ovlivnitelná výše zadlužení daňových subjektů, která závisí pouze úsudku daňového subjektu a ochotě věřitelů. Kombinací těchto faktorů dochází k neschopnosti daňových subjektů daň hradit v době splatnosti a prakticky jedinou možností z pohledu správce daně je rozšířit činnost v oblasti identifikace potenciálně problémových subjektů na základě

statistických údajů o platební morálce a problémech se solventností v jednotlivých odvětvích. Na základě takto vytipovaných subjektů by pak měl správce daně přistoupit k častějšímu šetření majetkových poměrů subjektů a případně rozšířit využívání zajišťovacích nástrojů. Problémem navrženého řešení je zejména finanční náročnost výše zmíněných činností. Zároveň není v možnostech správce daně takto vytipovat všechny problematické daňové subjekty. Při aplikaci by se měl tedy správce daně zaměřit zejména na subjekty s vyšší daňovou povinností, u nichž bude v případě nesolventnosti hrozit vznik vyšší sumy daňových nedoplatků. Výsledkem přijatých opatření by mělo být zabránění situacím, kdy se o solventnost a majetkovou strukturu daňového subjektu začne správce daně zajímat až v okamžiku vzniku nedoplatku, což už je pozdě.

Jak vyplývá z ekonometrického modelu, ekonomický růst (vyjádřený jako růst HDP o mld. Kč) obecně nahrává snižování kumulované výše nedoplatků o 43,109 mil. Kč (při růstu HDP o miliardu). Z daného je tedy patrné, že při dobré ekonomické situaci mají daňové subjekty tendenci daně řádně platit a evidovaná výše nedoplatků klesá. Pokud by Finanční správa byla schopna identifikovat potencionálně problematické daňové subjekty na základě výše zmíněných doporučení, mohla by předcházet situacím, kdy se daňový subjekt dostane do konkursu. Z modelu vyplynulo, že s každým dalším prohlášeným konkursem se zvýší evidované nedoplatky o 30,537 mil. Kč. Vyhledávání problematických daňových subjektů by samozřejmě nezabránilo situacím, kdy se další subjekty dostanou do konkursu, ale mohlo by snížit výslednou částku nedoplatků díky zajištěné a vybrané dani ještě před prohlášením konkursu, tedy před situacemi, kdy většinou dlužník nemá již žádný postižitelný majetek. Základním nástrojem při ovlivňování evidované výše nedoplatků by pak měla být výše zdanění. Ke snížení výše evidovaných nedoplatků o 4,151 mld. Kč dojde při poklesu upravené daňové kvóty (předepsaná daňová povinnost Finanční správou/HDP) o 1 %. Takto vyjádřená daňová kvóta se již od roku 2009 nepřetržitě zvyšuje, což znamená, že tempo růstu předepsané daňové povinnosti převyšuje tempo růstu HDP. Jednoznačně tedy lze na základě ekonometrického modelu doporučit snížit tempo růstu předepsané daňové povinnosti pod tempo růstu HDP, což se následně projeví v poklesu evidované výše nedoplatků.

Ostatní obecná doporučení

Z ekonometrického modelu taktéž vyplynulo, že s rostoucím počtem ekonomických subjektů dochází ke vzniku nedoplatků, konkrétně pokud se zvýší počet daňových subjektů o 1000, zvýší se výše evidovaných nedoplatků o 23,374 mil. Kč. Současná právní úprava je vstřícná zejména k zakládání právnických osob – společností s ručením omezeným, kdy dle § 142 ZOK je požadován minimální základní kapitál ve výši 1 Kč. Tento krok je pozitivní zejména z hlediska rozvíjení ekonomických aktivit, problematický je však z hlediska správy daní. Zavedení ještě nižších požadavků na základní kapitál může vést k zahajování podnikatelské činnosti s nedostatečným kapitálem, takovéto společnosti se pak velmi snadno mohou dostat do problémů se solventností a nemusí být schopny hradit závazky z titulu daňové povinnosti.

Nízká výše počátečního kapitálu navíc omezuje správce daně v možnosti využívat zajišťovací nástroje. Snadné zakládání společností s minimálními kapitálovými požadavky taktéž nahrává daňovým únikům a opakovanému zakládání společností bez úhrady daní před ukončením činnosti. Vysoký počet daňových subjektů taktéž zvyšuje nároky na správu daní. Zpřísnění podmínek zakládání zejména společností s ručením omezením by mohlo přinést snížení tempa růstu daňových subjektů, což by umožnilo správci daně ve vztahu k výše navrhnutým opatřením lepší kontrolu solventnosti a majetkové struktury daňových subjektů. K úpravě požadavků na základní kapitál došlo až v období, které nebylo v rámci diplomové práce analyzováno, nicméně lze předpokládat, že vliv počtu daňových subjektů na vznik nedoplatků by byl ještě vyšší než v analyzovaných letech. Naopak vyšší požadavky na základní kapitál by se pak mohly projevit v lepší finanční stabilitě daňových subjektů s nižším rizikem vzniku problémů se solventností a v konečném důsledku i nedoplatků.

Z ekonometrického modelu nevyplývá žádná závislost mezi výší využitého zajištění a vznikem nedoplatků. Lze tedy předpokládat, že výše zajištění využívaná v současnosti správcem daně je vzhledem ke vznikajícím nedoplatkům nevýznamná. K omezení vzniku nedoplatků tak lze jednoznačně správci daně doporučit rozšířit využívání zajišťovacích nástrojů a snažit se tak předcházet situacím, kdy daňové subjekty nebudou schopny nebo ochotny uhradit jejich závazky z titulu daňové povinnosti. Rozšíření využívání by mělo být navázáno právě na doporučené sledování finanční a majetkové situace vybraných daňových subjektů.

Vztah k samotnému vzniku nedoplatků má i výše postihu, která hrozí daňovým subjektům v případě neuhrazení daně v okamžiku její splatnosti. Právě výše postihu by měla pro daňový subjekt představovat hlavní motivaci pro úhradu ve stanoveném termínu. Problematické ve vztahu k nedoplatkům je zejména to, že v případě, kdy daňový subjekt chce daň zaplatit, ale není toho z nějakého důvodu schopen, ztrácí výše postihu smysl. K neuhrazené dani, která se stává nedoplatkem, tak přibývají navíc nedoplatky z titulu předepsaných úroků z prodlení. Naproti tomu u subjektů založených za účelem daňových podvodů ve většině případů dle Finanční správy nedochází ani k úhradě nedoplatků, natož naběhlých úroků z prodlení. V případě odhalených daňových úniků tak vznikající úroky z prodlení nemají prakticky žádný význam a pouze zvyšují evidovanou výši nedoplatků a následně jsou odepsány. Svoji funkci sankce plní úroky z prodlení pouze v tom ohledu, aby daňové subjekty nehradily daně úmyslně po lhůtě splatnosti, ale ještě v okamžiku, kdy správce daně nestihl zahájit samotné vymáhání. Z daného tedy vyplývá, že zvýšení úroků z prodlení nemá předpoklad nijak významně zabránit vzniku nových nedoplatků. Toho lze dosáhnout již výše zmíněnými zásahy v oblasti předcházení daňových úniků a přizpůsobováním daňové povinnosti schopnostem daňových subjektů v různých obdobích ekonomického vývoje.

Ke snížení vzniku nedoplatků by taktéž přispěla menší složitost daňového systému a lepší spolupráce mezi správcem daně a daňovými subjekty. Komplikovanost daňového systému může mít za následek množství chyb ze strany daňových subjektů, což se projevuje vznikem doměrků na dani, se

kterými však daňové subjekty v drtivé většině případů nepočítají a v konečném důsledku pak nemusí mít prostředky na jejich úhradu. Pro tyto případy zde sice existuje institut posečkání daně, nicméně i takto posečkané daně po jejich splatnosti jsou evidovány a vykazovány jako nedoplatky. Nedoplatky mohou vznikat také z důvodu špatné informovanosti daňových subjektů ohledně jeho povinností. Zjednodušení daňového systému by mohlo vést k minimalizaci doměrků a následně i nedoplatků. Stejně tak lepší komunikace mezi správcem daně a daňovým subjektem by mohlo přinést zlepšení stavu nedoplatků. Problém s plněním povinností daňových subjektů je zejména ve snaze eliminovat náklady spojené s placením daní na straně daňových subjektů, což právě může vést až ke vzniku nedoplatků z důvodu různých chyb a opomenutí. Zjednodušení celého daňového systému by se tak mohlo jednoznačně pozitivně projevit v nižší celkové kumulované výši evidovaných nedoplatků.

12.2 Doporučení pro zlepšení vymáhání nedoplatků

Doporučení pro zlepšení vymáhání nedoplatků lze opět rozdělit na doporučení zvyšující úspěšnost vymáhání na straně dlužníka a na straně správce daně. Přestože zde budou uváděny způsoby, kterými by mohl správce daně zajistit lepší výběr daní donucovacími prostředky, je nutno chápat vymáhání jako selhání, v ideální situaci má být správce daně schopen daně vybrat a zabránit vzniku nedoplatků využitím např. zajišťovacích nástrojů.

Doporučení pro zvýšení úspěšnosti vymáhání u dlužníka

Jak již vyplynulo z výše provedených analýz, velkou část vymožených nedoplatků tvoří dle metodiky Finanční správy nedoplatky dobrovolně uhrazené ještě před zahájením vymáhacích úkonů. Působení správce daně na platební morálku daňových subjektů a spolupráce s daňovými subjekty v případech, kdy u nich vznikne nedoplatek, ale snaží se ho nějakým způsobem uhradit, pak představuje nejjednodušší a nejlevnější způsob vymáhání nedoplatků. V oprávněných případech by tedy měl správce daně využívat možnosti posečkání daně, případně její rozložení na splátky, prominutí příslušenství a dalších nástrojů, které by umožnily daňovému subjektu překonat tíživou situaci a následně nedoplatek uhradit ihned v okamžiku, kdy toho bude schopen. Při jednání s daňovým subjektem by měla být brána v potaz zejména jeho dosavadní platební morálka, tj. zda se stal dlužníkem poprvé či zda jde o chronického dlužníka.

Bez ohledu na prostředky, které má správce daně na svoji činnost, nebude úspěšnost vymáhání vysoká, pokud nebude mít dlužník majetek, který lze postihnout, nebo pokud bude daný majetek z pohledu správce daně nepostižitelný ze zákona. V okamžiku, kdy daňový subjekt nemá žádný majetek, který je postižitelný některou z forem vymáhání, prakticky nelze vydat žádná doporučení, která by mohla úspěšnost vymáhání zvýšit. Důležité je pak zejména posouzení, do jaké míry je situace dlužníka špatná a zda se pouze nesnaží placení daní vyhnout předstíráním nemajetnosti.

Předstírání nemajetnosti, aby se dlužník vyhnul vymáhání, není jinak výjimečné, jak vyplývá ze zpráv o činnosti Finanční správy. Dlužníci velmi často nevykazují žádné příjmy, nepobírají mzdu nebo pouze minimální, přičemž zbytek jim je vyplácen tzv. na černo. Oficiálně taktéž nevlastní žádný majetek a bydliště mají na úředních adresách. U dlužníků – právnických osob je situace obdobná s tím rozdílem, že sídlí na virtuálních adresách a taktéž je problematické je v konečném důsledku dohledat. V oblasti vyplácení mezd na černo se opět jedná o boj proti daňovým únikům a jenom těžko lze uvést jednoznačně účinné opatření, které by dané eliminovalo. Naproti tomu by bylo možné zlepšit úspěšnost vymáhání zákazem podnikání daňových subjektů s bydlištěm nebo sídlem na úředních a virtuálních adresách. To by zvýšilo šance správce daně dlužníka fakticky dohledat a zároveň by to mohlo zabránit vysoké koncentraci daňových subjektů v určitých oblastech.

Z analýzy vymáhání nedoplatků vyplynulo, že nejvyšší úspěšnost při vymáhání je správcem daně dosahována při daňové exekuci příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb. Na základě daného by omezením plateb v hotovosti mohlo dojít ke zvýšení úspěšnosti správce daně postihovat prostředky dlužníků. V současné době je dle zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti stanoven limit pro hotovostní platby na 270 000 Kč za jeden kalendářní den. Snížení této hodnoty by mohlo pozitivně ovlivnit využívání bezhotovostního platebního styku a umožnit lepší postizitelnost peněžních prostředků dlužníků. K vyšší úspěšnosti daňové exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb by přispělo také uvedení do provozu Centrální evidence účtů fyzických a právnických osob. Evidence by měla obsahovat informace základní informace o existenci účtů a měl by být aktualizován denně. Díky tomuto by odpadlo správci daně složité zjišťování informací ohledně vlastnictví účtů u desítek institucí, což je jak časově náročné, tak i nákladné. Nevýhodou plánované Centrální evidence účtů z pohledu vymáhání je to, že nebude obsahovat zůstatky na daných účtech, což by správci daně ještě více ulehčilo vymáhání (Malecký, 2014).

Doporučení pro zvýšení úspěšnosti vymáhání u správce daně

Prakticky veškeré možnosti správce daně v oblasti úspěšnosti vymáhání nedoplatků jsou limitovány množstvím prostředků, které má k dispozici. S dostatečnými zdroji by měl být správce daně schopen zajistit dostatek pracovníků a materiálových zdrojů za předpokladu, že jsou dané zdroje využívány efektivně a že to majetková struktura dlužníka umožňuje. Jak vyplývá z předcházejících kapitol, přestože celkové výdaje Finanční správy rostou, úspěšnost vymáhání je stále nižší. Pro nedostatek dat lze jen těžko říct, zda se jedná o důsledek nemajetnosti daňových subjektů nebo jejich schopnosti se vyhýbat vymáhání. Důvodem může být taktéž nedostatek prostředků na provoz Finanční správy, případně neefektivní využívání těchto prostředků. Příčinou také mohou být odlišné priority správce daně, který se v současnosti zaměřuje spíše na problematiku daňových úniků, což se může projevit odstavením zdrojů na vymáhání nedoplatků. V důsledku toho se tak vymáhání může věnovat nedostatečný počet zaměstnanců, kteří tak nejsou schopni nedoplatky efektivně

vymáhat. Z kontrolní akce NKÚ č. 13/02 vyplynulo, že na jednoho zaměstnance věnujícímu se vymáhání nedoplatků připadá v průměru 600 dlužníků, přičemž na některých územních pracovištích je situace mnohem horší a např. v Praze 1 nebo Praze 3 připadá v průměru na zaměstnance věnujícímu se vymáhání nedoplatků až 1800 dlužníků. Tento stav je z dlouhodobého hlediska neudržitelný a Finanční správa by měla okamžitě daný stav napravit navýšením počtu zaměstnanců, a to zejména na takto přetížených územních pracovištích. Stejně tak jako počet zaměstnanců zabývajících se vymáháním má vliv na výši vymožených nedoplatků také jejich praxe, dosažené vzdělání či jejich motivace odvíjející se mimo jiné od platových podmínek.

Jako problematické se ukázaly také informační systémy, jejichž fungování je taktéž ve velké míře ovlivněno prostředky, které plynou na jejich správu. Problémy se vykazováním špatných údajů ve statistických přehledech a chybějící či neaktuální data představují výraznou komplikaci práce zaměstnanců. Jako optimální doporučení se tedy jeví zvýšení prostředků na provoz Finanční správy, což je problematické zejména z důvodu nedostatku prostředků ve veřejných rozpočtech. Řešením by mohlo být zefektivnění vnitřních procesů Finanční správy, což by mohlo případně přinést i úsporu prostředků, které by následně mohly být použity právě na financování činností spojených s vymáháním nedoplatků.

Důležitým faktorem ovlivňujícím vymáhání nedoplatků je schopnost spolupráce a komunikace mezi odděleními územních pracovišť. Struktura Finanční správy je dána zákonem č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky. Zlepšení komunikace a celkově spolupráce mezi jednotlivými útvary by taktéž měla přispět ke zrychlení procesu vymáhání a následně tak k vyšší úspěšnosti vymáhání.

Z důvodu nemožnosti sestavení relevantního ekonometrického modelu pro nevhodnost dat o správci daně se nepodařilo kvantifikovat jednotlivé vlivy na úspěšnost vymáhání nedoplatků a vyjádřit tak konkrétními čísly podložená doporučení. Zajímavé ovšem je, že se nepodařila prokázat ani závislost mezi úspěšností vymáhání a jinými proměnnými, jako je například vývoj HDP, počet prohlášených konkursů nebo počet případů vymáhání, přestože zde lze závislost s vysokou pravděpodobností očekávat. Důvodem by mohlo být to, že cílem správce daně není vymocit všechny evidované nedoplatky, ale primárně dosáhnout výběru určité předem stanovené sumy.

13 Závěr

Problematika daňových nedoplatků představuje v současnosti spíše opomíjené téma, nicméně ve vztahu k financování veřejných rozpočtů a správě daní se jedná o téma jednoznačně významné. Ve svém rozsahu se práce zaměřuje pouze na daňové nedoplatky evidované a vymáhané Finanční správou České republiky, a to z důvodu jejich významnosti co do evidované výše oproti nedoplatkům evidovaným Celní správou a Českou správou sociálního zabezpečení.

Začátek diplomové práce byl věnován teoretickým přístupům k daňovým systémům, správě daní a možnostem správce daně daňové nedoplatky vymáhat se zaměřením na vymáhání daňovou exekucí, což je způsob vymáhání správcem daně preferovaný. Deskripcí současné právní úpravy vymáhání daňových nedoplatků tak bylo dosaženo prvního dílčího cíle diplomové práce.

Následná část diplomové práce se věnovala analýze vývoje výše evidovaných daňových nedoplatků a jejich vymáhání. Z provedené analýzy vyplynulo, že trend vývoje daňových nedoplatků evidovaných Finanční správou České republiky je negativní, tj. suma evidovaných nedoplatků v čase roste, zejména od roku 2009. V roce 2013 dosáhla kumulovaná výše nedoplatků hodnoty 148,9 mld. Kč, přičemž v této částce nejsou zahrnuty nedoplatky již odepsané pro jejich nedobytnost a nedoplatky, u nichž již uplynula šesti letá lhůta pro placení daně a které tedy nelze již dále vybrat a vymáhat. Při analýze struktury daňových nedoplatků bylo zjištěno, že celková suma evidovaných nedoplatků je tvořena zejména nedoplatky na DPH, v roce 2013 z více jak 60 %. Na takto negativní vývoj sumy evidovaných nedoplatků se snaží Finanční správa reagovat vyššími objemy vymáhaných nedoplatků, což se však neodráží v úspěšnosti vymáhání nedoplatků. Z analýzy vyplynulo, že největší podíl vymožených daňových nedoplatků je uhrazen dlužníky dobrovolně bez ohledu na probíhající vymáhání ze strany správce daně, což je rozhodně pozitivní stav věci. Naopak negativní je trend úspěšnosti vymáhání nedoplatků daňovou exekucí, který v čase klesá. Úspěšné nejsou ani další způsoby vymáhání, a to vymáhání nedoplatků soudními exekutory a přihlašování pohledávek do insolvenčních řízení. Provedením analýzy vývoje daňových nedoplatků a jejich vymáhání Finanční správou bylo dosaženo druhého dílčího cíle.

V návaznosti na analýzu vývoje a vymáhání daňových nedoplatků byly identifikovány faktory mající vliv na vznik nedoplatků. Faktory byly rozděleny do dvou skupin na faktory spojené s ochotou daňového subjektu daně hradit a faktory ovlivňující schopnost daňového subjektu daně platit. Ochota hradit daně v době jejich splatnosti je spojena zejména s představami daňových subjektů ohledně jejich postižitelnosti ze strany správce daně. Mezi faktory spojené se schopností daňových subjektů daň hradit patří zejména ekonomický cyklus, platební schopnost a morálka daňových subjektů, jejich zadluženost, příjmy a daňové zatížení. Jako ostatní faktory ovlivňující vznik nedoplatků byly identifikovány mimo jiné počet daňových subjektů a využívání zajišťovacích nástrojů ze strany správce daně. Vedle faktorů ovlivňujících vznik nedoplatků byly identifikovány faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků. Ty byly rozděleny do skupin podle toho, zda se týkají dlužníka či správce daně. Faktory

ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně dlužníka jsou zejména jeho platební morálka, majetková struktura, zadluženost a výše příjmu ze závislé činnosti u fyzických osob. Jako klíčový faktor ovlivňující výši vymožených nedoplatků na straně správce daně pak byli identifikováni zaměstnanci Finanční správy České republiky, a to zejména jejich počet, vzdělání, platové ohodnocení a míra jejich fluktuace. Vedle těchto faktorů byly identifikovány ještě další faktory ovlivňující výši vymožených nedoplatků, a to systémové zabezpečení správce daně a také množství finančních prostředků, které má správce daně k dispozici na svůj provoz. V souladu s cílem se podařilo sestavit ekonometrický model vyjadřující vztahy mezi výší evidovaných nedoplatků a některými kvantifikovatelnými faktory. V modelu se podařilo kvantifikovat vztahy mezi vývojem evidovaných nedoplatků a hospodářským cyklem (dle vývoje HDP), počtem daňových subjektů, počtem prohlášených konkursů a výší daňové zátěže. Závislost z druhého ekonometrického modelu mezi výší vymožených nedoplatků a faktory ovlivňujícími vymáhání se nepodařila prokázat, a to z důvodu nedostupnosti vhodných dat pro sestavení modelu, místo kterých musely být použity pouze data odvozená. Identifikací faktorů ovlivňujících vznik a vymáhání nedoplatků společně se sestavením jednoho ekonometrického modelu bylo částečně dosaženo třetího dílčího cíle diplomové práce.

V návaznosti na identifikaci faktorů ovlivňujících vznik daňových nedoplatků byly navrženy doporučení jak snížit vznik dalších nedoplatků a zvýšit výši vymožených nedoplatků. Pro eliminaci vzniku nedoplatků bylo doporučeno zejména předcházet vzniku daňových nedoplatků z daňových úniků tak, aby byly zajištěny prostředky na úhradu doměřené daně. Dále bylo doporučeno zvýšit činnost správce daně v oblasti identifikace potenciálně problematických daňových subjektů, zpřísnit zakládání nových právnických osob a snížit tak celkový počet daňových subjektů a zejména snížit daňové zatížení. Nevýznamné je ve vztahu k vývoji nedoplatků využívání zajištění daní, což by měl správce daně napravit zejména v souvislosti s identifikací potencionálně problematických daňových subjektů. Pro zvýšení úspěšnosti vymáhání nedoplatků bylo doporučeno zejména pozitivně působit na platební morálku a vycházet vstříc daňovým subjektům případě jimi nezaviněné neschopnosti daň hradit v době její splatnosti. Ke zlepšení vymáhání by dále mohlo vést snížení využívání hotovostních plateb, zákaz pro právnické osoby mít sídlo na virtuálních adresách či znemožnění podnikatelské činnosti fyzickým osobám s trvalým bydlištěm na úředních adresách. Na straně správce daně pak bylo doporučeno zvýšit počet zaměstnanců Finanční správy České republiky věnujících se vymáhání zejména v oblastech s vysokou koncentrací dlužníků, zlepšit fungování informačních systémů a celkovou spolupráci správce daně mezi jednotlivými odděleními územních pracovišť. Navržením doporučení došlo k naplnění čtvrtého dílčího cíle diplomové práce.

Protože současný negativní vývoj daňových nedoplatků představuje závažný problém správného fungování správy daní s důsledkem v podobě výpadku příjmů do veřejných rozpočtů, mělo by být zváženo přijetí výše zmíněných doporučení, od kterých sice nelze očekávat absolutní eliminaci problematiky nedoplatků, nicméně alespoň snížení jejich evidované výše na přijatelnější úroveň.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a internetové zdroje

BORÁKOVÁ, Soňa. 2011. Vymáhání daní podle daňového řádu. *Daně a právo v praxi*. Praha: ASPI, 2011(4). ISSN 1211-7293. Dostupné také z: <<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d33454v42898-vymahani-dani-podle-danoveho-radu/>>.

BREBURDA, Jan. 2014. *Exekuce srážkami ze mzdy 2014: srážky ze mzdy na základě zákona, dohod a exekucí - výše a pořadí srážek ze mzdy - zvláštní režim nově sjednaných srážek ze mzdy - změna plátce mzdy, několik plátců mzdy - srážky z dávek nemocenského pojištění - srážky v insolvenčním řízení - přehledné tabulky, názorná schémata, praktické příklady*. 2. rozš. vyd. Olomouc: ANAG, 471 s. Práce, mzdy, pojištění (ANAG). ISBN 978-80-7263-858-1.

CREDITREFORM. 2015. Vývoj insolvencí v České republice. *Creditreform* [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <<http://www.creditreform.cz/novinky-downloads/vyvoj-insolvenci-v-cr.html>>.

ČNB. 2015. Klientské úvěry se selháním. *ARAD - Systém časových řad* [online]. [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12>.

ČNB. 2015b. Platební morálka odběratelů. *ARAD - Systém časových řad* [online]. [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=3>.

ČNB. 2015c. Peněžní agregáty a protipoložky – peněžní agregáty (stavy). *ARAD - Systém časových řad* [online]. [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=938&p_uka=1%2C2%2C3%2C4%2C5%2C6%2C7%2C8%2C9%2C10&p_strid=AAAADA&p_od=200201&p_do=201503&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C>.

ČSÚ. 2015. HDP Výdajová metoda. *Databáze ročních národních účtů* [online]. [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_vydaj>.

ČSÚ. 2015b. Hlavní makroekonomické ukazatele. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr>.

EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. 2012. Daňová „exekuce“ a další režimy. *EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: <<http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/866-31-danova-exekuce-a-dalsi-rezimy?w>>.

FINANČNÍ SPRÁVA. 1999-2013. *Informace o činnosti Finanční správy 1999-2013*. Dostupné také z: <<http://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/financni-sprava-cr/vyrocnizpravy-a-souvisejici-dokumenty/2013>>.

- Finanční správa. 2015. Platby na zrušené účty FÚ - poplatníkům vznikají nedoplatky a tím i sankce. *Finanční správa České republiky* [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <<http://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/pro-media/tiskove-zpravy/2015/platby-na-zrusene-ucty-fu-5691>>.
- FUČÍKOVÁ, Jitka. 2010. Postihy za porušování povinností při správě daní: srovnání daňového řádu a zákona o správě daní a poplatků. *Daně a právo v praxi*. Praha: ASPI, 2010(11). ISSN 1211-7293. Dostupné také z: <<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d27082v35447-postihy-za-porusovani-povinnosti-pri-sprave-dani-srovnani-danoveho/>>.
- HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAAYTOVÁ. 2007. *Veřejné finance*. Praha: ASPI, 364 s. ISBN 978-807-3573-010.
- HANUŠ, Jaromír, Bohumil HOLUŠA a Lydie MUSILOVÁ. 2012. *Daňový řád v kostce*. 1. vyd. Ostrava: EconomiCon, 422 s. ISBN 978-80-905065-2-7.
- CHLÁDKOVÁ, Alena. 2014. Postup výpočtu srážek ze mzdy v roce 2014: Praktická pomůcka pro mzdové účetní. *Práce a mzda: Odborný časopis pro otázky odměňování, pracovního práva, personalistiky, kolektivního vyjednávání a pro sociální oblast*. Praha: ASPI, 2014(3). ISSN 0032-6208. Dostupné také z: <<http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d44596v55831-postup-vypoctu-srazek-ze-mzdy-v-roce-2014/>>.
- HORTOVÁ, Zuzana. 2010. *Správa daní: podle zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu*. Praha: Wolters Kluwer, xi, 160 s. ISBN 978-80-7357-578-6.
- JACKSON, Peter a Charles BROWN. 2003. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 733 s. ISBN 80-864-3209-2.
- KOBÍK, Jaroslav a Alena KOHOUTKOVÁ. 2013. *Daňový řád s komentářem 2013*. Vyd. 2. aktualiz. Olomouc: Anag, 1192 s. Daně. ISBN 978-80-7263-769-0.
- KOPŘIVA, Miloslav a Jaroslav NOVOTNÝ. 2013. Manuál k daňovému řádu: [výklad k jednotlivým ustanovením zákona, rozdíly proti zákonu o správě daní a poplatků, judikatura, příklady : zapracování změn účinných od 1. 1. 2013]. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Ostrava: Sagit, 927 s. ISBN 978-80-7208-947-5
- KUBÁTOVÁ, Květa. 2005. *Daňová teorie: úvod do problematiky*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 111 s. Vzdělávání a certifikace účetních. ISBN 80-735-7092-0.
- KUBÁTOVÁ, Květa. 2009. *Daňová teorie: úvod do problematiky*. 2., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 120 s. Vzdělávání a certifikace účetních. ISBN 978-80-7357-423-9.
- KUBÁTOVÁ, Květa. 2010. *Daňová teorie a politika: úvod do problematiky*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 275 s. Vzdělávání a certifikace účetních. ISBN 978-80-7357-574-8.
- MALECKÝ, Robert. 2014. ČNB souhlasí s centrálním registrem účtů, finance připraví zákon. *Česká justice: nejpřehlednější průvodce českou justicí* [online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <<http://www.ceska-justice.cz/2014/12/cnb-souhlasi-s-centralnim-registrem-uctu-finance-pripravi-zakon/>>.

- MPSV ČR. 2014. *Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993 - 2013* [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/19159/Brozura_2013_CJ.pdf>.
- MUSGRAVE, Richard a Peggy MUSGRAVE. 1994. *Veřejné finance v teorii a praxi*. 1.vyd. Praha: Management Press, 581 s. ISBN 80-856-0376-4.
- NKÚ. 2014. *Informace z kontrolní akce NKÚ č. 13/02: Daňové nedoplatky spravované finančními úřady* [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <<http://www.nku.cz/kon-zavery/K13002.pdf>>.
- OECD. 2007. Tax Arrears. *Glossary of Statistical Terms* [online]. [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=7318>>.
- OECD. 2015. Revenue Statistics - Comparative tables. *OECD.StatExtracts: Complete databases available via OECD's iLibrary* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>>.
- PRUDKÝ, Pavel a Milan LOŠŤÁK. 2011. *Vzory korespondence podle daňového řádu*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 335 s. Daň. ISBN 978-80-7263-680-8.
- PUCHINGER, Zdeněk. 2006. *Úvodní kapitoly k daňové teorii: daňová soustava ČR*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1298-5.
- SCHNEIDER, Friedrich a Colin WILLIAMS. 2013. *The shadow economy*. London: The Institute of Economic Affairs (IEA). ISBN 978-025-5366-885. Dostupné také z: <<http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/IEA%20Shadow%20Economy%20web%20rev%207.6.13.pdf>>.
- SCISKALOVÁ, Marie. 2011. *Procesní řízení ve finančním právu*. Vyd. 1. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 85 s. ISBN 978-80-7248-720-2.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. 2011. *Daňová exekuce podle nového daňového řádu. Daň a právo v praxi*. Praha: ASPI, 2011(11). ISSN 1211-7293. Dostupné také z: <<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d27083v35448-danova-exekuce-podle-noveho-danoveho-radu/>>.
- STIGLITZ, Joseph E. 1997. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 661 s. ISBN 80-716-9454-1.
- ŠIROKÝ, Jan. 2008. *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, xvi, 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- ŠROTÝŘ, Josef. 2007. Co je míněno pod pojmem vymáhání daňových nedoplatků a daňovou exekucí?. *Konkursní noviny* [online]. [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/co-je-mineno-pod-pojmem-vymahani-danovych-nedoplatku-danovou-exekuci>>.
- TOMÁNEK, Petr. 2013. *Daně a daňová problematika* [online]. [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: <http://mail.vsss.cz/skripta/old/Eli%C3%A1%C5%A1/Fin%C3%A1ln%C3%AD%20overze/Dan%C4%9B%20a%20da%C5%88ov%C3%A1%20problematika_FIN.pdf>.

TRUBAČ, Ondřej. 2010. Trestní právo daňové. *Epravo.cz* [online]. [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-pravo-danove-60585.html>>.

VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. 2012. *Daňový systém ČR 2012*. 11. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 368 s. *Ekonomie* (1. VOX). ISBN 978-80-87480-05-2.

VANČUROVÁ, Alena a Václav BONĚK. 2011. *Správa daní pro ekonomy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 154 s. ISBN 978-80-7357-701-8.

Legislativa

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů.

Judikáty

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 7. 2003, sp. zn. 12 Co 377/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2009, sp. zn. 20 Cdo 2562/2007.

Přílohy

Příloha 1: Kumulovaná výše nedoplatků u jednotlivých daní a celkem za všechny daně v mld. Kč

Daň	1999	2000	2001	2002	2003
Daň z přidané hodnoty	33,662	36,974	37,61	38,736	37,428
Daně spotřební	8,837	7,728	4,976	4,955	4,175
Daň z příjmů PO	15,401	18,655	19,668	21,231	18,322
Daň z příjmů vybíraná srážkou podle § 36	0,319	0,316	0,361	0,378	0,333
Daň silniční	0,578	0,701	0,773	0,874	0,929
Daň dědická	0,011	0,012	0,012	0,013	0,012
Daň darovací	1,069	1,106	1,088	1,056	0,304
Daň z převodu nemovitosti	3,745	4,565	4,86	5,074	5,07
Daň z příjmů FO - z daňových příznání	7,579	8,425	9,893	11,592	12,333
Daň z příjmů FO - ze závislé činnosti	4,742	5,221	5,218	5,323	5,428
Daň z nemovitostí	1,053	1,074	1,15	1,216	1,221
Odvod elektřiny ze slunečního záření	-	-	-	-	-
Odvod z loterií § 41 odst. 1	-	-	-	-	-
Odvod z loterií § 41 odst. 2, 3, 4	-	-	-	-	-
Ostatní příjmy, odvody a poplatky	5,581	6,496	6,978	6,667	7,917
Celkem staré daně	15,280	7,843	6,853	6,621	6,290
Kumulovaná výše nedoplatků v mld. Kč	97,855	99,116	99,439	103,736	99,762
Změna kumulované výše nedoplatku v %	21,10	1,29	0,33	4,32	-3,8

Daň	2004	2005	2006	2007	2008
Daň z přidané hodnoty	38,876	40,707	43,338	44,056	45,631
Daně spotřební	4,003	3,267	3,46	2,568	2,067
Daň z příjmů PO	19,246	19,469	17,846	18,742	17,672
Daň z příjmů vybíraná srážkou podle § 36	0,371	0,367	0,401	0,318	0,306
Daň silniční	0,999	1,058	1,098	1,106	1,129
Daň dědická	0,011	0,011	0,01	0,009	0,011
Daň darovací	0,323	0,249	0,228	0,24	0,181
Daň z převodu nemovitosti	5,015	4,644	4,455	3,991	3,846
Daň z příjmů FO - z daňových přiznání	13,987	14,23	14,644	14,886	15,085
Daň z příjmů FO - ze závislé činnosti	5,387	5,253	5,31	4,571	4,338
Daň z nemovitostí	1,194	1,15	1,103	1,015	0,938
Odvod elektřiny ze slunečního záření	-	-	-	-	-
Odvod z loterií § 41 odst. 1	-	-	-	-	-
Odvod z loterií § 41 odst. 2, 3, 4	-	-	-	-	-
Ostatní příjmy, odvody a poplatky	8,351	6,888	9,433	5,99	6,647
Celkem staré daně	5,587	4,411	4,032	3,606	2,679
Kumulovaná výše nedoplatků v mld. Kč	103,351	101,705	105,354	101,100	100,530
Změna kumulované výše nedoplatku v %	3,60	-1,59	3,59	-4,04	-0,56

Daň	2009	2010	2011	2012	2013
Daň z přidané hodnoty	48,019	57,337	68,725	82,505	96,527
Daně spotřební	1,56	1,106	0,935	0,968	0,904
Daň z příjmů PO	16,668	17,505	19,109	21,872	21,155
Daň z příjmů vybíraná srážkou podle § 36	0,304	0,311	0,358	0,382	0,438
Daň silniční	1,249	1,346	1,521	1,614	1,692
Daň dědická	0,01	0,01	0,01	0,01	0,009
Daň darovací	0,171	0,172	0,159	0,148	0,136
Daň z převodu nemovitosti	3,503	3,27	3,209	2,962	2,844
Daň z příjmů FO - z daňových přiznání	14,34	14,364	14,284	13,737	12,298
Daň z příjmů FO - ze závislé činnosti	4,099	4,053	3,974	3,811	3,679
Daň z nemovitostí	0,902	0,901	0,954	0,955	1,03
Odvod elektřiny ze slunečního záření	-	-	0	0	0
Odvod z loterií § 41 odst. 1	-	-	-	0,012	0,032
Odvod z loterií § 41 odst. 2, 3, 4	-	-	-	0,136	0,229
Ostatní příjmy, odvody a poplatky	5,324	3,857	3,767	4,649	7,064
Celkem staré daně	2,299	2,154	1,819	0,979	0,903
Kumulovaná výše nedoplatků v mld. Kč	98,448	106,387	118,822	134,738	148,941
Změna kumulované výše nedoplatku v %	-2,07	8,06	11,69	13,39	10,54

Příloha 2: Vstupní data pro ekonometrické modely

Data pro první ekonometrický model

Proměnná	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Celková kumulovaná výše nedoplatků v mld. Kč	97,9	99,1	99,4	103,7	99,8	103,4	101,7	105,4
HDP v mld.	2237,3	2372,63	2562,679	2674,634	2801,163	3057,66	3257,972	3507,131
Obecná míra nezaměstnanosti v %	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1
Počet evidovaných daňových subjektů	7 652 816	8 008 019	8 618 948	8 990 594	9 379 667	9 694 512	9 910 584	10 553 026
Výše zajištění v mil. Kč (dle § 167, § 168 a § 170 DŘ)	18515	13704	11057	8464	6399	7235	6629	5299
Výše doměrků na dani v mld. Kč	7,482752	7,304839	5,729555	5,09897	4,923023	5,402617	3,891487	6,413222
Počet prohlášených konkursů	2000	2491	2473	2155	1728	1411	1236	1245
Upravená daňová kvóta	8,9	6,3	6,3	7,9	7,9	10,8	15,6	14,7

Proměnná	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celková kumulovaná výše nedoplatků v mld. Kč	101,1	100,5	98,4	106,4	118,8	134,7	148,9
HDP v mld.	3831,819	4015,346	3921,827	3953,651	4022,41	4047,675	4086,26
Obecná míra nezaměstnanosti v %	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0
Počet evidovaných daňových subjektů	11 036 708	11 343 411	11 235 888	10 909 764	11 208 334	11 738 236	12 009 069
Výše zajištění v mil. Kč (dle § 167, § 168 a § 170 DŘ)	6448	12599	7177	11307	9556	12533	15515
Výše doměrků na dani v mld. Kč	5,832315	6,820922	4,627245	8,270849	6,685979	8,43076	8,228542
Počet prohlášených konkursů	1115	1141	1448	1601	1778	1899	2224
Upravená daňová kvóta v %	14,8	15,1	13,2	14,1	14,2	14,7	15,1

Data pro druhý ekonometrický model

Proměnná	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vymožené nedoplatky v mld. Kč	4,235	4,482	6,716	3,827	3,960	4,073	5,111	5,203
HDP v mld.	2237,3	2372,6	2562,7	2674,6	2801,2	3057,7	3258	3507,1
Průměrná měsíční hrubá nominální mzda v Kč	12797	13219	14378	15524	16430	17466	18344	19546
Evidenční počet zaměstnanců Finanční správy	14 155	14 676	15 656	15 707	15 681	15 560	15 496	15 720
Podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním v %	31,0	32,0	32,0	32,0	31,8	32,4	32,9	33,2
Míra fluktuace zaměstnanců v %	3,6	3,6	4,2	3,9	3,0	3,5	3,4	3,4
Průměrný měsíční plat zaměstnanců Finanční správy v Kč	14 269	14 626	15 713	16 803	18 418	19 655	20 810	23 297
Výdaje Finanční správy v mld. Kč	4,887	5,234	5,934	5,903	6,418	6,611	6,926	7,235
Počet prohlášených konkursů	2000	2491	2473	2155	1728	1411	1236	1245
Počet případů vymáhání	127 278	138 919	195 548	223 015	1 234 535	1 434 436	1 608 868	1 751 207
Jednodenní vklady u bank v mil. Kč	276 600	313 000	366 400	579 216	683 175	773 026	837 699	977 802

Proměnná	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vymožené nedoplatky v mld. Kč	6,054	6,334	6,000	7,000	5,800	8,000	7,500
HDP v mld.	3831,82	4015,35	3921,83	3953,65	4022,41	4047,675	4086,26
Průměrná měsíční hrubá nominální mzda v Kč	20957	22592	23344	23864	24455	25067	25078
Evidenční počet zaměstnanců Finanční správy	15 575	15 408	15 391	14 744	14 662	14 762	15 031
Podíl zaměstnanců s VŠ vzděláním v %	33,5	34,0	34,9	36,2	39,3	39,2	40,4
Míra fluktuace zaměstnanců v %	4,1	4,9	2,8	3,7	4,6	2,8	3,3
Průměrný měsíční plat zaměstnanců Finanční správy v Kč	23 442	24 376	25 599	25 794	24 601	25 404	25 830
Výdaje Finanční správy v mld. Kč	7,6354	7,9288	7,9837	7,4241	7,97202	8,335333	8,49051
Počet prohlášených konkursů	1115	1141	1448	1601	1778	1899	2224
Počet případů vymáhání	1 811 163	2 237 389	2 997 730	3 996 484	3 475 900	3 244 637	3 420 171
Jednodenní vklady u bank v mil. Kč	1 129 637	1 258 484	1 359 814	1 548 576	1 703 541	1 848 613	2 017 580

Příloha 3: Výstup z ekonometrického programu Gretl

Model 1: OLS, za použití pozorování 1999-2013 (T = 15)
Závisle proměnná: Celková kumulovaná výše nedoplatků
Hladina významnosti = 0,05

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. Chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	-87,1769	22,361	-3,8986	0,00297	***
HDP v mld. Kč	-0,043109	0,0127004	-3,3943	0,00684	***
Počet evidovaných daňových subjektů	2,33738e-05	5,77799e-06	4,0453	0,00234	***
Počet prohlášených konkursů	0,0305366	0,0041666	7,3289	0,00003	***
Upravená daňová kvóta v %	4,15059	1,01904	4,0730	0,00224	***

Střední hodnota závisle proměnné	107,9523
Součet čtverců reziduí	251,0404
Koeficient determinace	0,919405
F (4, 10)	28,51937
Logaritmus věrohodnosti	-42,41580
Schwarzovo kritérium	98,37186
rho (koeficient autokorelace)	0,113088

Sm. odchylka závisle proměnné	14,91607
Sm. chyba regrese	5,010393
Adjustovaný koeficient determinace	0,887167
P-hodnota (F)	0,000019
Akaikovo kritérium	94,83161
Hannan-Quinnovo kritérium	94,79390
Durbin-Watsonova statistika	1,684633